

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לעילוי נשמת

אבי היקר
אברהם בן אסתר
כהן ז"ל
גלב"ע י"ב תשרי תש"פ
תנ"צ.ג.ב.ה.

הוקדש ע"י בנו
זכות הצחבר יעמוד לו
הצלחה ולברכה
בכל משאלות לבו ובכל צרכיו

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון
ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בגנזק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודברי תורתו הקדושים ינו מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוני ועל טוב טלה
כהנחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעסיק בדברי רבנו ולבארים כראוי עד הוכן שמשנת ירינו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין כבודנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו והעיונינו, ובדאי לא לקבוע כשה שנתכב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים הי"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או דברינו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מולומדים אשר יכן ויוצא פירושים ודרכים ויתרי דאויים בהבנת דברי רבנו, אא מטי שמיצאם לירינו בכרי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהרות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו בזיכוי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

רוּת

א

פְּסוּק 'יתן ה' לָכֶם וּמִצָּאן מְנוּחָה וְכוּ' (רות א, ט). 'יש לְדַקְדֵק, לָמָּה אָמַר 'לָכֶם' בְּלִשׁוֹן זָכְרִים, אִם עִם הַנְּקֻבוֹת מְדַבֶּרֶת, הִיָּה לָּהּ לִזְמַר 'לָכֶן'. וְעוֹד, אִיךְ תִּיֻסַּק אֲדַעְתִּין שֶׁלֹּא תִמְצָאן מְנוּחָה, דְּאִיצְטְרִיךְ לְפָרֵשׁ 'וּמִצָּאן מְנוּחָה'. וְאִם

הַאֲמַר, שְׁלֹפִי שְׂרָאָתָה שְׁמִזְלִן רַע מְעִיקְרָא, שְׁמִתּוּ בְּעֲלִיהֶן, מְשׁוּם הָכִי אָמְרָה לָהֶן 'וּמִצָּאן מְנוּחָה', דְּהִינּוּ מִזְל טוֹב. גַּם זֶה אֵינוֹ תְרוּץ יָפָה וְנָכוֹן, שְׁהָרִי כָּבֵר אָמְרָה (שם פְּסוּק ח) 'עֵשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד, וְאִין לָךְ חֶסֶד מְכַרְח

פְּסוּק 'יתן ה'
לָכֶם וּמִצָּאן
מְנוּחָה'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

א

כוונת דברי נעמי לכלותיה להוציא מהן רוחות בעליהן שמתו

הוֹצֵרָה נַעֲמִי לְפָרֵשׁ בְּבִרְכַּתָּה 'וּמִצָּאן מְנוּחָה'². וְאִם תֵּאֵמַר לִישֵׁב, שְׁבִירְכָה אוֹתָן בְּלִשׁוֹן זֶה לְפִי שְׂרָאָתָה שֶׁהִיָּה מִזְלִן רַע מְעִיקְרָא - מִתְחִילָה, בְּנִישׁוּאֵיהֶן הָרַשׁוּנִים, שְׁהָרִי מִתּוֹ בְּעֲלִיהֶן, מְשׁוּם הָכִי - מְשׁוּם כֵּךְ אָמְרָה לָהֶן 'וּמִצָּאן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה', דְּהִינּוּ שִׁיְהִיָּה לָהֶן מְכַאן וְאִילֵךְ מִזְל טוֹב בְּזִיוּגָן עִם אַנְשִׁים אַחֲרִים³. גַּם זֶה אֵינוֹ תְרוּץ יָפָה וְנָכוֹן, שְׁהָרִי כָּבֵר אָמְרָה (שם פְּסוּק ח) 'עֵשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד¹, וְלֹא נִתְפַּרֵשׁ בְּכַתּוּב מִהוּ חֶסֶד שִׁיעֵשָׂה ה' עִמָּכֶם, וּמִסְתַּבֵּר שֶׁאֵין לָךְ חֶסֶד מְכַרְח גְּדוֹל

מדוע אמרה 'לכם' בלשון זכר, ומהו 'ומצאן מנוחה'

בְּפְסוּק (רות א, ט) 'יתן ה' לָכֶם וּמִצָּאן מְנוּחָה וְכוּ' אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה וְתִשְׁק לָהֶן וְתִשְׁאֲנָה קוֹלָן וְתִכְפְּינָה'. 'יש לְדַקְדֵק, לָמָּה אָמַר הַכּוֹתֵב שְׁנַעֲמִי אֲמַרָה 'לָכֶם', שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן זָכְרִים, הֲרִי אִם - כִּיּוֹן שְׁנַעֲמִי עִם הַנְּקֻבוֹת - רוּת וְעַרְפָּה כְּלוּתִיה, הִיתָה מְדַבֶּרֶת, הִיָּה לָּהּ לִזְמַר 'וּמִצָּאן לָכֶן' - בְּלִשׁוֹן נְקִיבָה⁴. וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדֵק, אִיךְ תִּיֻסַּק אֲדַעְתִּין - מֵאִיזָה טַעַם יַעֲלֶה עַל דַּעְתִּינוּ לִזְמַר שְׁכַשְׁיִנְשָׂאוֹ, לֹא תִמְצָאן מְנוּחָה כֹּל אַחַת בְּבֵית אִשָּׁה, דְּאִיצְטְרִיךְ - שְׁמַחֲמַת כֵּן

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

שְׁמַלְכַד מִה שִׁמְצָאוֹ אֶת זִיוּגָן, גַּם יוֹלְדוֹ לָהֶם בְּנִים, וּבְכֵן יִמְצָאוֹ מְנוּחָה אֲצֵל בְּעֲלִיהֶן. וְרַאָה בְּרַשְׁב"ם מִה שְׁפִירֵשׁ בְּדִרְךְ פִּשְׁט. ג. רַאָה אַגְרַת שְׁמוּאֵל (ד"ה עוֹד בְּמַדְרֵשׁ), שְׁפִירֵשׁ כַּעֲיֵן זֶה. ד. 'יתאמר נְעֻמִי לְשִׁפְתֵי כְלָתִיָּה לְכַנֶּה שְׁכַנָּה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה יַעֲשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעַמְדִי.

א. רַאָה בְּרוּקָה, אֲלִשִׁיךְ (שֶׁאֵלָה ד'), אַגְרַת שְׁמוּאֵל, שְׁדַקְדָּקוֹ כֵּן. ב. בְּאַגְרַת שְׁמוּאֵל (ד"ה א"נ יֵאמַר) פִּירֵשׁ, שֶׁאֵף לְאַחַר שִׁנְשָׂאוֹ לְאַחֲרִים, אֵין מוּבַטַח לָהֶן מְנוּחָה, שֶׁהִי אִם לֹא יוֹלְדוֹ לָהֶם בְּנִים, יִתְקוּטְטוּ עִם בְּעֲלִיהֶן עַל דְּבַר הַבְּנִים. וְכִיּוֹן שֶׁרַאָתָה שֶׁלֹּא יִלְדוּ בְּנִים יוֹתֵר מֵעֵשֶׂר שָׁנִים, חֲשָׁשָׁה שֶׁהֵן עַקְרוֹת, וּבִירְכָה אוֹתָן

גְּדוֹל מְזוּה, לְהִיּוֹת לְהֵן מִזֵּל טוֹב בְּזוּוּגָן.
וְעוֹד קָשָׁה, דְּרִישִׁיָּה דְקָרָא אָמַר 'יִתֵּן
ה' לָכֶם', וְאִינוּ מִפְּרִשׁ מַה יִּתֵּן
לָהֶם. אֶלֶּא שְׁבֻזָּה נֹכַח לֹמַר דְּכֹנֶנֶת
הַפְּסוּק הוּא 'יִתֵּן ה' לָכֶם מְנוּחָה/
וְרִישִׁיָּה אֶסְפִּיפִיָּה סְמִיךְ. אֲבָל עֲדוֹן קָשָׁה
הִתְּוֹר שֶׁל 'וּמִצְאֵן', שְׁהִיָּה דִי לֹמַר 'יִתֵּן

ה' לָכֶם מְנוּחָה'.
וַיֵּשׁ לֹמַר, דְּאִיתָא בְּסִכָּא דְּמִשְׁפָּטִים
(וּוְהַר ח"ב קב, א), דְּאִיתָתָא דְּמִית
בְּעֵלָה, שְׁבִיק בְּה רֹחָא, וְכַד אִיתְּנִסִּיבַת
לְאַחְרָא, בְּעֵלָא תְּנִינָא אֲתִי וְאֵעִיל רֹחָא
בְּהֵוּא מְאָנָא, רֹחָא קְדָמָה מְקַטְרָנָא
בְּהֵוּא רֹחַ דְּעָאֵל, וְלֹא אִיתִישְׁבֵן

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

השארות רוח הבעל באלמנתו
אף כשנישאת לאיש אחר

וַיֵּשׁ לֹמַר, עַל פִּי מַה דְּאִיתָא בְּסִכָּא
דְּמִשְׁפָּטִים (וּוְהַר ח"ב קב, א), דְּאִיתָתָא דְּמִית
בְּעֵלָה, שְׁבִיק בְּה רֹחָא - אִשָּׁה שְׂמַת בְּעֵלָה,
הָרִי הוּא מִשְׁאִיר בְּה רֹחַ שְׁלוֹ, וְכַד
אִיתְּנִסִּיבַת לְאַחְרָא - וְכַאֲשֶׁר הִיא נִישָׂת
לְאַחַר, בְּעֵלָא תְּנִינָא אֲתִי וְאֵעִיל רֹחָא
בְּהֵוּא מְאָנָא - בְּעֵלָה הַשְּׁנִי בִשְׁעַת
הַנִּישׁוּאִין הוּא בֵּא וּמְכַנֵּס אֶף הוּא רֹחַ
בְּאוֹתוֹ כְּלִי, בְּאִשָּׁה, וְרֹחָא קְדָמָה מְקַטְרָנָא
בְּהֵוּא רֹחַ דְּעָאֵל - הַרוּחַ הָרֵאשׁוֹן מְרִיב
עִם אוֹתוֹ הַרוּחַ שְׁנֹכְס עֵתָה, וְלֹא אִיתִישְׁבֵן
בְּהֵוּא - וְאִינֵם מִיּוֹשְׁבִים וְנוֹחִים זֶה לְזֶה
יַחַד. וְכַנֵּן בְּךָ, אִיתָתָא לֹא אִיתִישְׁבַת בְּרָקָא

מְזוּה, לְהִיּוֹת לְהֵן מִזֵּל טוֹב בְּזוּוּגָן -
כְּשִׁינְשָׂאוֹ לְאִנְשִׁים אַחֲרִים, שְׁזֵהוּ הַחֹסֵד
הַהֲכֹרְחִי שֶׁהֵן צְרִיכוֹת אֵלָיו, לְהַמְשֵׁךְ חַיִּיהֶן
כְּדָרֵךְ הָעוֹלָם. וְאִם כֵּן, נִמְצָא שְׂכַבְרֵי בִירְכָה
אוֹתָן עַל כַּךְ.

וְעוֹד קָשָׁה, דְּרִישִׁיָּה דְקָרָא - בְּתַחֲלִיל
הַפְּסוּק אָמַר 'יִתֵּן ה' לָכֶם', וְאִינוּ מִפְּרִשׁ מַה
יִתֵּן לָהֶם הַקַּב"ה. אֶלֶּא שְׁבֻזָּה נֹכַח לֹמַר
וְלִישֵׁב דְּכֹנֶנֶת הַפְּסוּק הוּא, 'יִתֵּן ה' לָכֶם' -
מְנוּחָה, וְרִישִׁיָּה אֶסְפִּיפִיָּה סְמִיךְ - וְהַמְשֵׁךְ
הַפְּסוּק 'וּמִצְאֵן מְנוּחָה', הוּא פִירוּשׁ הַנִּתְּנָה
שְׁבִתְחִילַת הַפְּסוּק. אֲבָל עֲדוֹן לֹא יִתִּישֵׁב
הַפְּסוּק, שְׁקָשָׁה הִתְּוֹר שֶׁל תִּיבַת 'וּמִצְאֵן',
שְׂכִיּוֹן שֶׁהַכֵּל בְּרַכָּה אַחַת הִיא, הִיָּה דִי לְנַעֲמִי
לֹמַר 'יִתֵּן ה' לָכֶם מְנוּחָה'.

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

קְדָמָה נִפְיָק וְאִזֵּיל לִיָּה, וְלִזְמַנֵּן דְּדַחֵי דֵּא קְדָמָה
לְהֵוּא תְּנִינָא וְאִתְּעִבֵּד לִיָּה מְקַטְרָגָא עַד דֹּאֲפִיק לִיָּה
מַעֲלָמָא וְכוּ', הֵוּא רֹחָא קְדָמָה דֹּאֲתַחֲדִי מְקַמֵּי
הֵוּא תְּנִינָא לֵאן אִזֵּיל, הֵוּא רֹחָא נְפִיק וְאִזֵּיל
וּמִשְׁטָטָא בְּעֵלְמָא וְלֹא יֵדִיעַ וְאִזֵּיל לִגּוֹ קְבֵרָא דֵּהֵוּא
כַּר נֶשׁ וּמִתְּמַן מִשְׁטָטָא בְּעֵלְמָא וְאִתְּחַזֵּי בְּחֵלְמָא לְבַנֵּי
נֶשָׁא וְחֵמָאן בְּחֵלְמָא דִּיוֹקָנָא דֵּהֵוּא כַּר נֶשׁ וְאוֹדַע לֹן
מְלִין לְפֻם אַרְחִיָּה דֵּהֵוּא רֹחַ קְדָמָה דְקָא אֲתַמְשֵׁךְ
מִנִּיהַ כְּמַה דֹּאִיָּהוּ בְּהֵוּא עֵלְמָא חֵכִי מִשְׁטָטָא הָאֵי
וְאוֹדַע בְּהֵוּא עֵלְמָא וְכַיָּא אִזֵּיל וּמִשְׁטָטָא בְּעֵלְמָא
וּפְקֵדַת תְּדִיר לְהֵוּא קְבֵרָא עַד זְמַנָּא דְּרוּחוֹת פְּקֵן
לְגַבֵּי קְבֵרִיָּהוּ דְּגוּפֵין, כְּדִין הָאֵי רֹחָא אֲתַחְבֵּר בְּהֵוּא
רֹחַ דִּילִיָּה וְאֲתַלְבֵּשׁ בִּיָּה וְאִזֵּיל לִיָּה וְכוּ'.
ח. הֵינֵנו חֵלֵק הַרוּחַ שֶׁהֲכַנִּס בְּה בִשְׁעַת הַנִּישׁוּאִין.

ה. כֵּאֲבָן עוֹרָא פִירֶשׁ, יִתֵּן ה' לָכֶם בְּעַל. אוֹלַם רְבִינֵי
סוֹבְרֵי שְׂדֵבְרֵי זֶה נִכְלָל בְּבִרְכָה שְׂאִמְרָה לָהֶם 'עֵשׂ ה'
עִמְכֶם חֹסֵד'. ו. כֵּן דְקֵדֵק בְּעֵין יוֹסֵף (עַל הַמְדַרְשׁ,
רו"ר ב, טו) בְּפִסְקוֹת זֶה. וְרֵאשׁוֹרֵשׁ יֵשׁ, שְׁהַבִּיא כְּמַה
פִירוּשִׁים בְּכוּונַת הַכְּתוּב. ז. לְשׁוֹן הַזְּוֹהַר, כַּד
הָאֵי בְּעֵלָה תְּנִינָא אֲתִי וְאֵעִיל רֹחָא בְּהֵוּא מְאָנָא
רֹחָא קְדָמָה מְקַטְרָגָא בְּהָאֵי רֹחַ דְּעָאֵל וְלֹא אִתִּישְׁבֵן
כְּחָדָא, וְכַנֵּינֵי כֵךְ אֲתַתָּא לֹא אִתִּישְׁבַת כְּדָקָא יֹאֲת
בְּהֵוּא בְּעֵלָה תְּנִינָא, בְּגִין דְּרוּחָא קְדָמָה מְכַשְׁכְּשָׁא
בְּה וְכִדִּין אִיָּה דְכִירַת לִיָּה תְּדִיר וּמְכַכָּת עֵלִיָּה אוּ
אֲתַנְחַת עֵלִיָּה דֵּהֵוּא רֹחָא דִּילִיָּה מְכַשְׁכְּשָׁא בְּמַעְהָ
כְּחֹרָא מְקַטְרָגָא בְּהֵוּא רֹחַ אַחְרָא דְּעָאֵל בְּה מְבַעֲלָה
תְּנִינָא, עַד זְמַן סְגִי מְקַטְרָגִין דֵּא בְּדָא, וְאִי אַעֲבֵר דֵּא
דְּעָאֵל לְהֵוּא (אֲתַעֲרוּ) דֵּהוּהוּ קְדָמָה (לְבַתֵּר) דֵּא

וְלִבְנֵי, לְאַחַר שְׂאֵמְרָה נִעְמֵי 'עֵשׂ ה'
 עִמָּכֶם חֶסֶד', דְּהֵינּוּ שְׂיִתֵּן לָהֶם
 מִזֶּל טוֹב בְּדַבְרֵיִם הַתְּלוּיִים בְּמִזֶּל וּבְחַיֵּי
 הָעוֹלָם, עוֹד רָצְתָה לְבָאֵר דְּבַרְיָה
 וּלְהוֹסִיף שְׂיִתֵּן לָהֶן הַטּוֹב אִפְלוּ רוּחְנֵי,
 לְפִי שְׂהִיְתָה יוֹדַעַת שְׂמַחְלוֹן וּכְלִיזוֹן הָיוּ
 נִשְׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, וּבּוֹדָאֵי דְשִׁבְקוּ רוּחַ
 דְּקַדְשָׁה בְּאוֹתָן הַנְּשִׁיִּים, וְאִם הֵן יַחְזִירוּ
 לְבֵית אִמָּן, דְּהֵינּוּ שְׂתַקְתְּנָה לָהֶן בַּעַל שְׂנֵי

בְּחֵדָא, וּבְגִין כֵּן, אִיתְתָּא לֹא אִיתִי שְׂבָא
 בְּרָקָא יְאוּת בְּהַדֵּי בַּעֲלָה תְּנִינָא, בְּגִין
 דְּרוּחָא קְרַמָּאָה מְכַשְׁפָּשָׂא בָּהּ וּבְמַעְתָּא
 בְּחוּיָא, וּמְקַטְרָנָא בְּהַדֵּי רוּחָא אַחְרָא
 דְּעָאֵל בָּהּ מְבַעֲלָה תְּנִינָא. עַד זְמַן סְגִי
 מְקַטְרָנִין דָּא בְּדָא, וְלוּמְנִין, רוּחָא תְּנִינָא
 אַתְקַף וּנְצַח לְקַדְמָאָה, וּקְרַמָּאָה נְפִיק
 וְאִזִּיל לִיָּהּ. וְלוּמְנִין, דְּרַחֵי קְרַמָּאָה לְהַהוּא
 תְּנִינָא, וְאַתְעֵבִיד לִיָּהּ מְקַטְרָנָא וְכו'.

זרע שמשון המבואר

שהשני מת" וכו'.

נעמי נתכוונה לברכן שנשמות בניה ייצאו מגופי כלותיה
 וְלִבְנֵי, לְאַחַר שְׂאֵמְרָה נִעְמֵי לְרוּת וְעַרְפָּה
 כְּלוּתֵיה 'עֵשׂ ה' עִמָּכֶם חֶסֶד', דְּהֵינּוּ שְׂיִתֵּן לָהֶם
 מִזֶּל טוֹב בְּדַבְרֵיִם הַתְּלוּיִים בְּמִזֶּל וּבְחַיֵּי הָעוֹלָם
 - שִׁיְהִיָּה לָהֶם כְּדֵי צָרְכֵם בַּעֲנִינִים גַּשְׁמִיִּים
 הַנְּצָרְכִים לַחֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵינּוּ זִיווּגֵן
 הַשְּׁנֵי, וְכַמוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁזֶּהוּ הַטּוֹב הַגַּשְׁמִי
 הַהַכְרַחֵי לָהֶם, עוֹד רָצְתָה לְבָאֵר דְּבַרְיָה
 וּלְהוֹסִיף בְּכַרְתָּהּ, שְׂיִתֵּן ה' לָהֶן אֶת הַטּוֹב
 הַנְּצָרְךְ לָהֶן אִפְלוּ בְּדַבְרֵי שְׂהוּא רוּחְנֵי וְקְדוּשָׁה,
 לְפִי שְׂהִיְתָה יוֹדַעַת שְׂמַחְלוֹן וּכְלִיזוֹן בְּנִיָּה,
 בַּעֲלִיָּהֶן הָרַאשׁוֹנִים שֶׁל רוּת וְעַרְפָּה, הָיוּ
 נִשְׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת²⁷, וּבּוֹדָאֵי דְשִׁבְקוּ - הַשְּׂאִירוּ
 רוּחַ דְּקַדְשָׁה בְּאוֹתָן הַנְּשִׁיִּים - בְּמִי שֶׁהָיוּ
 נִשְׁוֹתֵיהֶם, וְכַמְבּוֹאֵר בְּזוּהַר, שֶׁהַבַּעַל שֶׁמַּת
 מוֹתִיר רוּחַ בְּאַשְׁתּוֹ, וְאִם הֵן לֹא יִתְגִּירּוּ אֶלָּא
 יַחְזִירוּ לְבֵית אִמָּן שֶׁהֵן נְכִירוֹת, דְּהֵינּוּ שְׂתַקְתְּנָה

יְאוּת בְּהַדֵּי בַּעֲלָה תְּנִינָא - וּמַחֲמַת כֵּן אֵין
 הָאֵשֶׁה מִיּוֹשְׁבַת וְנוּחָה כְּרַאוּי עִם בַּעֲלָה
 הַשְּׁנֵי, בְּגִין דְּרוּחָא קְרַמָּאָה מְכַשְׁפָּשָׂא בָּהּ
 וּבְמַעְתָּא בְּחוּיָא - לְפִי שֶׁהָרוּחַ הָרַאשׁוֹן
 דּוֹפֵק בָּהּ וּבְמַעִיָּה כְּנַחֲשׁ, וְאִזִּי הָיָא זּוֹכְרָתּוּ,
 וּבּוֹכָה עֲלֵיו אוּ נֹאנַחַת עֲלֵיו²⁸, וּמְקַטְרָנָא
 בְּהַדֵּי רוּחָא אַחְרָא דְּעָאֵל בָּהּ מְבַעֲלָה תְּנִינָא
 - וּמְרִיב עִם הָרוּחַ הָאֲחֵר שֶׁנִּכְנַס בָּהּ
 מְבַעֲלָה הַשְּׁנֵי, עַד זְמַן סְגִי מְקַטְרָנִין דָּא בְּדָא
 - בְּמַשְׁךְ זְמַן רַב מְרִיבִים הֵם זֶה עִם זֶה,
 וְלוּמְנִין רוּחָא תְּנִינָא אַתְקַף וּנְצַח לְקַדְמָאָה
 - וּפַעַמִּים שֶׁהָרוּחַ הַשְּׁנֵי מִתְחַזֵּק וּמְנַצַּח אֶת
 הָרוּחַ הָרַאשׁוֹן, וּקְרַמָּאָה נְפִיק וְאִזִּיל לִיָּהּ -
 וְהָרַאשׁוֹן יוֹצֵא מֵהָאֵשֶׁה וְהוֹלֵךְ לוֹ²⁹, וְלוּמְנִין
 דְּרַחֵי קְרַמָּאָה לְהַהוּא תְּנִינָא וְאַתְעֵבִיד לִיָּהּ
 מְקַטְרָנָא - וּפַעַמִּים שֶׁהָרַאשׁוֹן דּוּחָה אֶת
 הַשְּׁנֵי וְנַעֲשֶׂה לוֹ מְקַטְרָג וּמְרִיב עִמּוֹ עַד
 שֶׁמוֹצִיא אֶת הַשְּׁנֵי מִן הָעוֹלָם, דְּהֵינּוּ

ציננים ומקורות

מוכב באמת ליעקב בקונטרס שפת אמת קיג, א), שאין הכוונה ששתי הרוחות מקטרגים קטרוג גשמי, אלא הם מקטרגים לפני בורא עולם, ויעורר המת דין על זה לעוקרו מן העולם. וראה אור החמה (על הזוהר שם). יג. בגמרא (ב"ב צא, א) אמרו, מחלון וכליון גדולי הדור ופרנסי הדור היו. וראה ספר

ט. על פי לשון הזוהר. י. היינו אם הבעל השני הוא בן זוגה העיקרי, ראה בדברי הזוהר, ובשורש יש. יא. בהמשך דברי הזוהר מבואר, שהרוח הראשון שבעולם, והולך אל קברו, ומשם הוא שט בעולם, ונראה לבני אדם בחלוס וכו'. ראה בהערה לעיל. יב. וכתב הרמ"ק (על הזוהר קב, א,

וְאָמְרָה 'יתן ה' לָכֶם מְנוּחָה, דְּתִינּוּ שְׂתַצְאוּ מִהַגּוֹף טָמֵא, וְתִמְצְאוּ אִיזוּ מְנוּחָה, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ הַתֵּם בְּזֵהָר (ח"ב קב, ב), שְׂאֵף אִם לֹא תִנְשֵׂא הָאִשָּׁה לְשָׁנִי, הָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן יוֹצֵא מִמֶּנָּה וְשָׂט בְּעֵלְמָא, וְהוּא סוֹד הַיְבּוּם וְכוּ', וְמִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'.

נְכָרִי, בְּוִדְאֵי שְׁלֵא יִמְצְאוּ מְנוּחָה, לֹא הֵן וְלֹא בְּעִלְיָהֶן. וְגַם, הָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן דְּקִדְשָׁה, לֹא יִתְכֵן לוֹ לִישֵׁב בְּגוֹף טָמֵא. וְלָבֶן, מִתְחַלָּה הַתְּפַלְלָה עַל אֱלוֹ הָרוּחוֹת שֶׁהֵיוּ מִצַּד דְּכוּרָא, וּמִשּׁוּם הֵכִי אָמְרָה 'לָכֶם', בְּלִשׁוֹן זָכָר.

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

'יתן ה' לָכֶם' - מְנוּחָה, דְּתִינּוּ שְׂתַצְאוּ מִהַגּוֹף הַטָּמֵא שֶׁל רות וערפה [שעדיין לא נתגיררו, כמבואר להלן], וְתִמְצְאוּ אִיזוּ מְנוּחָה, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ הַתֵּם בְּזֵהָר (ח"ב קב, ב)¹⁰, שְׂאֵף אִם לֹא תִנְשֵׂא הָאִשָּׁה לְשָׁנִי, הָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּשְׂאָר בַּהּ מִבְּעֵלָה הָרֵאשׁוֹן, לֵאחֲרַי"ב חוֹדֵשׁ הוּא יוֹצֵא מִמֶּנָּה וְשָׂט בְּעֵלְמָא - מִרְחָף בְּעוֹלָם¹¹. וְהוּא סוֹד הַיְבּוּם וְכוּ', וְמִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' - מִי יוּכַל לְהַבִּין סוֹדוֹת וּפְנִימִיּוֹת מְעִשֵׂי ה' בְּעִנְיָנִים אֱלוֹ¹². וְהוֹצֵרָה נְעֻמִי לְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, שְׂאֵף קוֹדֵם שִׁיעֲבֵרוּ י"ב חוֹדֵשׁ, יִיצֵאוּ הָרוּחוֹת מִגּוֹפֵן.

לָהֵן פְּעַל שְׁנֵי נְכָרִי, בְּוִדְאֵי שְׂכִינְשׁוּאִיֶּהן הַשְּׁנִיִּים לֹא יִמְצְאוּ מְנוּחָה - לֹא הֵן וְלֹא בְּעִלְיָהֶן, לְפִי שֶׁהָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן שֶׁהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, תִּתְנַגֵּד בְּכָל כּוּחָה לְרוּחַ הַשְּׁנִי שֶׁהוּא נְכָרִי וְיִהְיוּ מִרִיבֵין זֶה עִם זֶה¹³. וְגַם, שְׂאֵף קוֹדֵם שִׁינְשָׂאוּ לְבַעַל שְׁנֵי, הָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן דְּקִדְשָׁה, לֹא יִתְכֵן לוֹ לִישֵׁב בְּגוֹף טָמֵא, וְלִכֵּן לֹא יִהְיֶה לְשִׁנְיָהֶם מְנוּחָה.

וְלָבֶן - כִּיּוֹן שֶׁאֵינֶן כְּשֵׁאר אֲלֵמְנוֹת הַבְּאִים לִישֵׂא בְּעַל אַחֵר, מִתְחַלָּה הַתְּפַלְלָה עַל אֱלוֹ הָרוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁבְּגוֹפֵן, שֶׁהֵיוּ מִצַּד דְּכוּרָא - שֶׁל בְּנֵיהַ הַזְּכָרִים, וּמִשּׁוּם הֵכִי אָמְרָה 'לָכֶם' בְּלִשׁוֹן זָכָר, וְאָמְרָה - נִתְכוּוְנָה בְּדַבְרֵיהָ

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

אִשָּׁה זוֹ שֶׁלֹּא נִשְׂאָת פְּעַם שְׁנִית, רוּחַ הָהוּא שְׂעוּב בַּהּ בְּעֵלָה בְּבִיאָה הָרֵאשׁוֹנָה, מֵה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ. וּמִשִּׁיב, הוּא יוֹשֵׁב בְּאִשָּׁה י"ב חֲדָשִׁים, וּבְכָל לַיְלָה לַיְלָה וְלַיְלָה יוֹצֵא וּפּוֹקֵד אֶת הַנֶּפֶשׁ וְחוֹזֵר לְמִקְוָמוֹ. לֵאחֲרַי"ב חֲדָשִׁים, שׁוֹסְתַלֵּק הַדִּין שֶׁל הָאִשָּׁה הָהוּא, דְּהֵיִינוּ בְּעֵלָה, כִּי כָל אֱלוֹ י"ב חֲדָשִׁים הָרוּחַ מוֹשְׁפֵל בְּעַצְבוֹת כָּל הַיּוֹם. לֵאחֲרַי"ב חֲדָשִׁים יוֹצֵא מִן הָאִשָּׁה, וְהוֹלֵךְ וְעוֹמֵד בְּשַׁעַר גֵּן הָעֵדֶן, וּפּוֹקֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶת הַכְּלִי דְּהֵיִינוּ הָאִשָּׁה שִׁיִּצֵּא מִמֶּנּוּ. וּכְשֶׁהָאִשָּׁה מִסְתַּלְקֵת מִן הָעוֹלָם, יוֹצֵא רוּחַ הָהוּא וּמִתְלַבֵּשׁ בְּרוּחַ שֶׁל הָאִשָּׁה, וְזוֹכֵה בּוֹ אֶצֶל בְּעֵלָה, וּמֵאִירִים שְׁנִיָּהֶם כְּרֵאוּי, בְּחִיבוּר אַחֵר. וְהָאֲחֵרוֹנִים דְּנוֹ בְּעִנְיֵן רוּחַ הַבְּעַל לֵאחֲרַי"ב חוֹדֵשׁ, אִם הוּא מִסְתַּלֵּק לְגַמְרֵי מֵהָאִשָּׁה. רֵאזָה שׁוֹ"ת חַיִּים שֶׁאֵל (ח"ב סי' יח) חַיִּים וְשִׁלוּם (לְהַגְרִי"ח פֶּלֶאֲגִי, סי' יג) מְעַשֶׂה רַב (אוֹת יב). טז. כֵּן הוּא בְּזוּהָר (שם). יז. הֵיִינוּ שְׁעִינֵן הַיְבּוּם הוּא שְׁעַל יָדֵי כֵן רוּחַ הַבְּעַל הָרֵאשׁוֹן מוֹצֵאת מְנוּחָה, וְאִינָה מְרִיבָה עִם הָרוּחַ שֶׁל הַיְבּוּם, וּכְמִבּוּאָר בְּזוּהָר (ק, א). יח. הַתִּיבּוֹת וְיָמִי יִמְלֵל¹⁴ וְכוּ', הֵן מִלְשׁוֹן הַזּוּהָר בְּחִתְלֵת הָעִנְיֵן (ח"ב ק,

הַלִּיקוּטִים (רוֹת ד"ה וְיֵהִי בִימִי). יד. וּכְמִבּוּאָר בְּזוּהָר (שם) בְּכָל זְיוּג שְׁנֵי שֶׁל אֲלֵמְנָה וְאִפִּילוֹ כְּשֶׁהִבְעַל הַשְּׁנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהִבְעַל הַשְּׁנֵי גוֹי. וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁנִּשְׁמַת הַבְּעַל הָרֵאשׁוֹן הִיתָה קְדוּשָׁה בְּיֹתֵר. וּבְכוּוֹנֵת לְשׁוֹן רְבִינוּ 'בְּוִדְאֵי' וְכוּ', יֵשׁ לְפִרְשׁ, שֶׁכְּשֶׁהִשְׁנֵי הוּא נְכָרִי, לֹא יִצְנַח אֶת הָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן לְעוֹלָם. וְאִם הָרוּחַ הָרֵאשׁוֹן יִצְנַח אֶת הַנְּכָרִי, לֹא יִהְיֶה לוֹ מְנוּחָה, דְּהֵיִינוּ שֶׁהוּא יְמוֹת, כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּזוּהָר. טו. לְשׁוֹן הַזּוּהָר, אֲתֵאֵת דָּא דְלֵא אֲתַנְסִיבֵת זְמַנָּא תְּנִינָא הָהוּא רוּחַ דְּשִׁבְק בַּהּ בְּעֵלָה מֵה אֲתַעֲבִיד מְנִיָּה, יִתִּיב תַּמֵּן תְּרִיסַר יָרִיחַ וּבְכָל לַיְלָה וְלַיְלָה נְפִיק וּפְקֵדָא לְנַפְשָׁא וְאֲתֵהֲדַר לְאַתְרֵיהָ, לְבַתְרַ תְּרִיסַר יָרִיחַ דְּקָא אֲסַתְלַק דִּינָא דֵּהָהוּא בְּרָא דֵּהָא כָּל אֵינּוֹן תְּרִיסַר יָרִיחַ הָא רוּחָא אֲתַכְפִּיֵיא בְּעִצְיָבוֹ כָּל יוֹמָא, לְבַתְרַ תְּרִיסַר יָרִיחַ נְפִיק מִתַּמֵּן וְאוּזִיל וְקִיִּימָא לְתַרַע גֵּן עֵדֶן, וּפְקֵדָא לְהָאֵי עֲלֵמָא לְגַבֵּי הָהוּא וְהוּא מֵאֲנָא נְפִיק מְנִיָּה וְכָד הָאֵי אֲתֵאֵת אֲסַתְלַקֵּת מְעֵלְמָא הָהוּא רוּחַ נְפִיק וְאֲתַלְבֵּשׁ בְּהָהוּא רוּחָא דִּילָהּ וְזִכְאֵת בֵּיהּ לְגַבֵּי בְּעֵלָה וְנִהְרִין תְּרוּוּיָהּ כְּדָקָא יָאוֹת בְּחִבּוּרָא חָדָא. פִּירוּשׁ,

וְאָז 'מִצְאֵן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה',
שְׂבוּהָ הִיְתָה מְדַבֶּרֶת עִמָּהּ שְׁהִי
נְקֻבֹת, שְׂתִמְצָאנָה מְנוּחָה עִם הַפֶּעַל
הַשְּׂנִי. אֲבָל קִדְם שְׁיִצְאוּ הָרוּחוֹת מִהֶן, אִי
אֶפְשֶׁר לָהֶן לְעוֹלָם לְמַצֵּא מְנוּחָה. וּמִשׁוּם

הַכִּי, 'וְתִשְׁקַל לָהֶן' (א, ט), כִּדִּי לְשֹׂאב מִהֶן
אוֹתוֹ הָרוּחַ. וְהֵן נִשְׂאוּ קוֹלָן וְתִכְפְּינָה
(שם), לְפִי שְׂפֹנְנָת נַעֲמִי הִיְתָה שְׂאִין רְאוּי
שְׁהָרוּחַ הַקְדוּשׁ יִתְיָשֵׁב בְּגוֹף טָמֵא, וְאִם
סוֹפֵן לְהִתְנַגֵּר, תִּהְיֶה אִיתְּדַבְּרוּתָא דְרוּחָא

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ברכת נעמי שימצאו מנוחה
ולא יפריעם נשמת הבעל הראשון

טעם נשיקת נעמי להן, וכפילת הנשיקות לערפה

וּמִשׁוּם הַכִּי כְּתוּב בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק 'וְתִשְׁקַל
לָהֶן' - שְׁנִשְׁקָה נַעֲמִי לְכָלֹתֶיהָ, כִּדִּי לְשֹׂאב
מִהֶן אֵת אוֹתוֹ הָרוּחַ, שְׁעַל יְדֵי שְׂמַדְבַּקַת רוּחָה
לְרוּחֵן, תִּשְׂאוּב מֵהֶם אֵת הָרוּחוֹת הַקְדוּשׁוֹת
שֶׁל בְּנִיָּה הַנִּמְצָאִים בְּקִרְבָּן. וְאִילוּ הֵן נִשְׂאוּ
קוֹלָן וְתִכְפְּינָה, לְפִי מֵה שֶׁהִבִּינוּ, שְׂפֹנְנָת נַעֲמִי
בְּנִשְׁקָה לָהֶן הִיְתָה, לְפִי שְׂאִין רְאוּי שְׁהָרוּחַ
הַקְדוּשׁ יִתְיָשֵׁב בְּגוֹף טָמֵא, וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר, וְיִשׁ
לְפָרֶשׁ, שְׁנִשְׁקָתָה תִּפְעַל בְּאֶחָד מִשְׁנֵי דְרִכִּים,
הָאֶחָד, שֶׁאִם סוֹפֵן - כּוֹוֹנָת לְהִתְנַגֵּר, לֹא תוּכַל
לְשֹׂאב מִהֶן אֵת הָרוּחַ [כִּי הֵן יִרְצוּ לְהִישָׂאָר
בְּהֵן]. אֵלֵא תִּהְיֶה אִיתְּדַבְּרוּתָא דְרוּחָא בְּרוּחָא
(ראוה זוהר פרשת תרומה קמו, ב) - תִּתְקַשֵּׁר רוּחָה
שֶׁל נַעֲמִי עִם רוּחוֹת בְּנִיָּה וְיִהְיוּ אֶחָד, וְעַל יְדֵי

וְהַמְשִׁיכָה נַעֲמִי לְבִרְךְ אֵת כְּלוֹתֶיהָ, שְׂאִין
לְאַחַר שְׁרוּחוֹת הַבְּנִים יִמְצָאוּ מְנוּחָה, 'וּמִצְאֵן
מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה', הוֹסִיפָה לוֹמַר תִּיכַת
'וּמִצְאֵן' וּבְלִשׁוֹן נְקִיבָה, שְׂבוּהָ - בְּתִיבוֹת אֵלוּ,
הִיְתָה מְדַבֶּרֶת עִמָּהּ שְׁהִי נְקֻבֹת, שְׂתִמְצָאנָה
מְנוּחָה עִם הַפֶּעַל הַשְּׂנִי, וְלֹא יִפְרִיעוּ לָהֶן
רוּחוֹת בְּעִלְיָהֶן הָרֵאוּשׁוֹנִים, כִּיּוֹן שֶׁגַם הֶם כְּבַר
מִצְאוּ מְנוּחָה. אֲבָל קִדְם שְׁיִצְאוּ הָרוּחוֹת שֶׁל
בְּעִלְיָהֶן הָרֵאוּשׁוֹנִים מִהֶן, אִי אֶפְשֶׁר לָהֶן -
לְרוֹת וְעִרְפָּה, לְעוֹלָם לְמַצֵּא מְנוּחָה בְּנִישׁוּאִיָּהֶן,
וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּזוּהַר, שְׁשֵׁתִי הָרוּחוֹת מְרִיבִים
זֶה עִם זֶה בְּגוֹף הָאִשָּׁה, וּבּוֹדֵאִי כִשְׁהָרוּחַ
הָרֵאוּשׁוֹן הוּא קְדוּשׁ, שֶׁלֹּא יִמְצָאוּ לְעוֹלָם
מְנוּחָה, וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר.^ט

צִיּוּנִים וּמִקּוּרוֹת

לְמְנוּחָה. וְרֹאה בְּשׁוּרֵשׁ יִשִּׁי שְׁפִירֶשׁ כְּעֵין דְּבָרִי
רְבִינוּ, שְׁבִירְכָה אוֹתָן שִׁמְצָאוּ אֵת זִיווּגֵן הָרְאוּי לָהֶן,
וּבְכֵן יִמְצָאוּ מְנוּחָה, וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדְבָרֵי הַזּוּהַר
שֶׁאִם בְּעֵלָה הַשְּׂנִי הוּא הַבְּעַל הַעֵיִקְרִי וְהָרְאוּי לָהּ, הִרִי
הוּא נּוֹצֵחַ אֵת רוּחַ בְּעֵלָה הָרֵאוּשׁוֹן, וְאֵז הִיא מוּצָאֵת
מְנוּחָה עִם בְּעֵלָה הַשְּׂנִי. וּלְפִי פִירוּשׁוֹ, לֹא בִירְכָה כֵּאֵן
אֵת רוּחוֹת בְּנִיָּה [וּלְפִיִּיד לֹא מִתִּישֵׁב הֵיטֵב הַיִּטֵּב כְּתוּב
שְׁנֵאֲמַר 'לְכֶם' בְּלִשׁוֹן זָכַר, וְכֵן שֶׁאֵר דְּקְדוּקֵי רַבְנָן].
בְּמִשִּׁיב נִפְשׁ לְהַבְּיֹת, הִבִּיא דְּבָרֵי הַזּוּהַר, וּבִיאַר
שְׁבִירְכָה אוֹתָן נַעֲמִי שִׁיְהִיָּה לָהֶן מְנוּחָה אִשָּׁה בְּבֵית
אִישָׁה, כִּנְגַד מֵה שְׁעִשׂוּ חֶסֶד עִם בְּעִלְיָהֶן שְׂמָתוֹ
וְהַתְּעַסְקוּ בְּקִבּוּרָתָן וּבְתִכְרִיכֵיהֶם. כִּי לִשׁוֹן
הַזּוּהַר, אֵלֵא הֵא אִשָּׁמּוּהָ וְהַכִּי אִיהוּ, דְּלִית רַחִימּוֹ
דְּדְבִיקוּתָא דְרוּחָא בְּרוּחָא בְּר נִשְׁקָה, וְנִשְׁקָה בְּפּוּמָא
דְּאִיְהִי מְבוּעָא דְרוּחָא וּמִפְקֵנָה דִּילִיָּה, וְכֵד שְׁקִינָ דֹּא
לְדֹא מִתְדַבְּקֵן רוּחֵין אֵלֵין בְּאֵלֵין וְהוּוּ חַד, וְכִדְכִין אִיהוּ
רַחִימּוֹ חַד. פִּירוּשׁ, שְׂאִין אֶהְבֵּה שֶׁל דְּבִיקוּתָא רוּחַ בְּרוּחַ

(א), וְזֶה לִשׁוֹנוֹ, מִי יִמְלַל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל
תְּהִלָּתוֹ, מֵאֵן הוּא בְּעֵלְמָא דִּיכִיל לְמַלְלָא גְבוּרֵין דְּעִבִיד
קְדוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵלְמָא דְתִדְרִי. פִּירוּשׁ, מִי הוּא
בְּעוֹלָם שׁוֹיכַל לְדַבֵּר הַגְּבוּרוֹת שְׁעוּשָׁה הַקְּבִיָּה תְּמִיד
בְּעוֹלָם. וְכֵן בְּזוּהַר (שם קב, א), 'תֵּא חֲזִי כִמָּה עֵלְאִין
גְבוּרָאן דְּמַלְכָא קְדִישָׁא דְקָא עִבִיד וּמֵאֵן יִכִּיל לְמַלְלָא
לוֹן'. יֵשׁ. נִמְצָא לְדְבָרֵי רְבִינוּ, שְׁתִּיבַת 'מְנוּחָה'
שִׁיכַת בֵּין עַל 'יְתֵן ה' לְכֶם', וּבֵין עַל 'וּמִצְאֵן' [וְכֵן
כְּתַב רְבִינוּ בְּתַחֲלִיל דְּבָרֵינוּ, שְׂאוּלִי יֵשׁ לְפָרֶשׁ כֵּן, אוֹלָם
הַקְּשָׁה עַל דְּבָרֵינוּ שְׁתִּיבַת 'וּמִצְאֵן' מִיּוֹתֶרֶת, כֵּאֵן מִיִּישֵׁב
אֵת קוּשִׁיָּתוֹ זֹו וְכִדְלַהֲלֵן], דְּהִיִּינוּ שְׁבִירְכַת הַמְּנוּחָה
נִאֲמַרָה עַל הַבְּעֵלִים הָרֵאוּשׁוֹנִים שְׁבִירְכָה אֵת רוּחוֹת
בְּנִיָּה שִׁמְצָאוּ מְנוּחָה, וְכֵן עַל רוֹת וְעִרְפָּה שִׁמְצָאוּ
מְנוּחָה. וּמִמִּילָא מִתִּישִׁיבִים הֵיטֵב דְּקְדוּקֵי רְבִינוּ
שְׁנִכְתַּב 'לְכֶם' בְּלִשׁוֹן זָכַר כִּי בִירְכָה אֵת רוּחוֹת בְּנִיָּה
הַזְּכִרִים, וְהוֹסִיפָה לְבִרְךְ אֵת כְּלוֹתֶיהָ וְאִמְרָה לָהֶן
בְּלִשׁוֹן נְקִיבָה 'וּמִצְאֵן' וְאֵת שְׁנֵיהֶם בִּירְכָה שִׁזְכוּ

לְגַמְרִי, יֵצֵא מִמֶּנָּה מִקְצֵת אוֹתוֹ הָרוּחַ, אֲבָל
 לֹא לְגַמְרִי, לְפִי שְׁעָדִין לֹא גְמָרָה בְּדַעְתָּה
 שְׁלֵא לְהַתְגַּיֵּר. וּלְכֶסֶף פְּתִיב (פסוק יד) 'וְתִשָּׁק
 עֲרֶפֶה לְחַמּוֹתָהּ וְרוּחַ דְּבָקָה בָּהּ/
 שְׁכַשְׁעֲמָרָה בְּדַעְתָּה שְׁלֵא לְהַתְגַּיֵּר, אֲזוּ אוֹתוֹ
 רְשִׁימוֹ שֶׁל הָרוּחַ דְּקָדְשָׁה הַנְּשָׂאָר בְּגוֹפָה,
 רְצָה לְצֵאת חוּצָה לְגַמְרִי, וּמִשׁוּם הַכִּי, הִיא
 רְצָתָה עֵתָה לְשָׁק אֶת נַעְמִי, שְׁהָרִי הַמְּעוּט
 רְצָה לְיִלְךְ אַחַר הָרִב. אֲבָל רוּחַ, כְּכֹר דְּבָקָה
 בָּהּ בְּנַעְמִי בְּנִשְׁקָה הָרֵאשׁוֹנָה.

בְּרוּחָא (ע"י זוהר ח"ב קמו, ב), וְתוֹסֵף אֲלֵיהֶן
 כַּח הַקְדָּשָׁה שֶׁל הַנְּשִׁיקָה דְנַעְמִי עִם
 הָרוּחַ דְּקָדְשָׁה, וְתוֹעִיל לָהֶן לְהַתְגַּיֵּר. וְאִם
 הֵיחָד בּוֹנֵתָן שְׁלֵא לְהַתְגַּיֵּר, בְּנִשְׁקָה
 הַיְזֵאת תִּשְׂאֵב מֵהֶן אוֹתוֹ הָרוּחַ דְּקָדְשָׁה.
 וְלָכֵן בְּכּוֹ שְׁתִּיתֶינָּה, עַל שְׁחֻשְׁדֵּן שְׂאִין
 בּוֹנֵתָן לְשֵׁם שְׁמוֹם לְהַתְגַּיֵּר.
 וּבְנִשְׁקָה הַזוּ, רוּחַ שְׁהֵיחָה בּוֹנֵתָה
 לְהַתְגַּיֵּר, נְתוּסָף בָּהּ רוּחַ
 דְּקָדְשָׁה. וְעֲרֶפֶה שְׁלֵא הֵיחָה בּוֹנֵתָה לְהַתְגַּיֵּר

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוּאָר

וּלְכֶסֶף פְּתִיב (פסוק יד) 'וְתִשָּׁק עֲרֶפֶה
 לְחַמּוֹתָהּ וְרוּחַ דְּבָקָה בָּהּ, שְׁכַשְׁעֲמָרָה גְמָרָה
 בְּדַעְתָּה שְׁלֵא לְהַתְגַּיֵּר, כְּשִׁקִּיבֵלָה אֶת דְּבָרֵי
 נַעְמִי וְחַפְצָה לְשׁוּב לְבֵית אִימָה, אֲזוּ אוֹתוֹ
 רְשִׁימוֹ שֶׁל הָרוּחַ דְּקָדְשָׁה הַנְּשָׂאָר בְּגוֹפָה
 הַטְמָא, רְצָה לְצֵאת חוּצָה לְגַמְרִי וְלִהְתַּחֲבֹר
 לְאוֹתוֹ חֶלֶק שִׁכְבָּר יֵצֵא מִמֶּנָּה, וּמִשׁוּם הַכִּי -
 מִשׁוּם כֵּן¹², הִיא רְצָתָה עֵתָה - הֵינֵינוּ אוֹתוֹ
 חֶלֶק קָדוֹשׁ שִׁבְקָרְבָה שְׂרָצָה לְצֵאתָ, גֵרָם
 לְעֲרֶפֶה שְׂתִרְצָה לְשָׁק אֶת נַעְמִי, כְּדִי שִׁתְּחַבְּרוּ
 שְׁנֵיהֶם יַחַד, שְׁהָרִי הַמְּעוּט מַעֲט מְרוּחַ
 הַקְדוּשָׁה הַנְּשָׂאָר בָּהּ מִהַנְּשִׁיקָה הָרֵאשׁוֹנָה,
 רְצָה לְיִלְךְ אַחַר הָרִב שִׁכְבָּר פֶּרֶשׁ מִמֶּנָּה.
 אֲבָל רוּחַ - שִׁכְבָּר בְּתַחֲלִילָה הִיא בְּדַעְתָּה
 לְהַתְגַּיֵּר, כְּכֹר דְּבָקָה בָּהּ בְּנַעְמִי בְּנִשְׁקָה
 הָרֵאשׁוֹנָה, וְלִכְךָ לֹא הוֹצֵרְכָה לְנִשְׁקָה נוֹסֶפֶת,

כִּי תוֹסֵף אֲלֵיהֶן כַּח הַקְדָּשָׁה שֶׁל הַנְּשִׁיקָה
 דְנַעְמִי עִם הָרוּחַ דְּקָדְשָׁה שִׁבְקָרְבָן מִכַּח
 בְּעִלְיָהֶן¹³, וְתוֹעִיל לָהֶן - תְּעוֹרֵר בְּהֵן הַרְצוֹן
 לְהַתְגַּיֵּר. וְהַדָּרֵךְ הַשְּׁנִי, שֶׁאִם הֵיחָה בּוֹנֵתָן שְׁלֵא
 לְהַתְגַּיֵּר, בְּנִשְׁקָה הַיְזֵאת, רוּחַה הַקְדוּשָׁה שֶׁל
 נַעְמִי תִשְׂאֵב מֵהֶן אֶת אוֹתוֹ הָרוּחַ דְּקָדְשָׁה שֶׁל
 בְּנִיָּה שִׁבְגוֹפֶן הַטְמָא¹⁴. וְלָכֵן בְּכּוֹ שְׁתִּיתֶינָּה עַל
 שְׁחֻשְׁדֵּן¹⁵ - שִׁחֲשָׁדָה אוֹתָן נַעְמִי (בְּכוּוֹנָה הַשְּׁנִיָּה
 שִׁבְנִשְׁקָה), שְׂאִין בּוֹנֵתָן לְשֵׁם שְׁמוֹם לְהַתְגַּיֵּר¹⁶.
 וּבְנִשְׁקָה הַזוּ, רוּחַ שְׁהֵיחָה בּוֹנֵתָה שְׁלִימָה
 לְהַתְגַּיֵּר מִיָּד, נְתוּסָף בָּהּ רוּחַ דְּקָדְשָׁה שְׁנִתְקַשְׂרָה
 עִם רוּחַ הַקְדוּשָׁה שֶׁל נַעְמִי. וְעֲרֶפֶה שְׁלֵא הֵיחָה
 בּוֹנֵתָה לְהַתְגַּיֵּר לְגַמְרִי, יֵצֵא מִמֶּנָּה מִקְצֵת אוֹתוֹ
 הָרוּחַ קָדוּשָׁה שֶׁל בְּעִלָּה אֲשֶׁר בְּקָרְבָה, אֲבָל לֹא
 יֵצֵא מִמֶּנָּה הָרוּחַ דְּקָדְשָׁה לְגַמְרִי, לְפִי שְׁעָדִין
 לֹא גְמָרָה בְּדַעְתָּה שְׁלֵא לְהַתְגַּיֵּר.

צִיּוּנִים וּמִקּוּרוֹת

כך. כג. אולי צ"ל 'שחשדתן'. כד. כעין
 זה פירש באשכול הכופר, שבכו על שחשדה אותן
 שרצונן לבוא עמה אינו לשם שמים, אלא כדי לקבל
 את נכסי המתים אשר בארץ ישראל. וראה עוד
 במשיב נפש. כה. רבינו מיישב מה שיש
 לדקדק, שבתחילה נעמי נשקה לערפה, ואילו עתה
 ערפה נשקה לנעמי. וכן מתבאר בדבריו היטב הטעם
 שרק ערפה נשקה לנעמי ב' פעמים ואילו רות נשקה
 רק פעם אחת.

זולת נשיקה, ונשיקה היא בפה, שהוא מבוע של
 הרוח והמוצא שלו, וכשנושקים זה לזה מתדבקים
 הרוחות אלו באלו ונעשו אחד, ואז הוא אחבה אחת.
 וראה עוד בזוהר (שם רנד, ב). כא. ומדברי
 האלשיך (רות א, ט) מבוואר, שהוא בבחינת מצא מין
 את מינו וניעור. ראה דבריו בהערה להלן בסמוך
 בסוף הדרוש. כב. ונראה בכוונת רבינו, שלא
 הוצרך שנעמי תכוין לעשות תנאי בנשיקתה, אלא
 שניהה בממילא, שהרוח מרגישה בעצמה אם כך או

ב

פְּסוּק 'עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ' (רות כ, ט). קָשָׁה, דְּלָמָּה הֶצְרַךְ לְצוּוֹת לָהֶם שְׂלֵא יִגְעוּ בָּהּ,

וְכִי אֲלַמְּנָה וְגִיֶרֶת הַכֶּהֱנָה לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה יֵשׁ לָהֶם לְצַעְרָהּ, זֹו אֵינָה סְבָרָא. וְעוֹד, קָרָא כְּתִיב (שְׁמוֹת כב, כא) 'כָּל אֲלַמְּנָה וַיִּתּוֹם לֹא תַעֲנוּן', וּמִכָּל שָׁפֵן נְעָרִים שָׁל בְּעוֹ,

פסוק 'עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וכו' הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים וכו'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שהרי בנשיקה הראשונה כבר הכניסה בה נעמי רוח קדושה, וככתוב 'ורות דבקה בה' - 'דבקה' בלשון עבר, שכבר דבקה בה משעה שנשקה לה נעמי, ונדבקה ברוחה של רות¹³.

ב

כוונת בועז בשליחת רות אל השדה ליטול עמרים שנשכחו בה

לָהֶם לְצַעְרָהּ, זֹו אֵינָה סְבָרָא, שהרי טבע בני האדם לרחם על העני הבא ללקוט בשדה, ואם כן מדוע הוצרך להזהירם שלא יצערוה. ועוד קשה, כיון שהיא אלמנה¹⁴, הרי מפורש בתורה שאסור לצערה, דקרא כְּתִיב (שְׁמוֹת כב, כא) 'כָּל אֲלַמְּנָה וַיִּתּוֹם לֹא תַעֲנוּן' - אל תצערו אלמנה או יתום, ומִכָּל שָׁפֵן שְׂלֵא יַעֲשׂוּ כֵן הַנְּעָרִים שָׁל בְּעוֹ הַצַּדִּיק,

דקדוקים במה שצויה בועז את הנערים אודות רות

נאמר בַּפְּסוּק (כ, ט), שבוועז ציוה לרות, 'עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ'¹⁵. וקָשָׁה בַּפְּסוּק זֶה, דְּלָמָּה הֶצְרַךְ בועז לְצוּוֹת לָהֶם לנערים שְׂלֵא יִגְעוּ בָּהּ - ברות כשתלקוט בשדה, וְכִי אֲלַמְּנָה וְגִיֶרֶת - שהיא גם גיורת, הַכֶּהֱנָה לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה יֵשׁ

צִוּוִּים וּמְקוֹרוֹת

פעמים, אחד כאשר יתשק להן, שנית כי יתישק ערפה לחמותה, ועם כל זה לא דבקה בה, כי מה לתבן את הבר. אך ורות כבר דבקה בה מאז נשקה לה נעמי, לאדבקה רוחה ברוח קדוש אשר בקרבה, והוּוּ וְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ. כֵּן בַּפְּסוּקִים (ב, ח-ט) 'וַיֹּאמֶר בְּעוֹז אֶל רות הֲלוֹא שְׁמַעְתָּ בְּתִי אֵל תִּלְכִּי לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה אַחַר וגם לא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבְּקִין עִם נְעָרָתִי. עֵינֶיךָ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ וְצִמַּת וְהִלַּכְתָּ אֶל הַכְּלִיִּם וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאַבוּן הַנְּעָרִים'. כֹּה הַתּוֹסֵף בְּכַתּוּבֹת (ז, ב) ד"ה הֵא בועז) כְּתוּב, לַעֲנִין בְּרַכַּת חַתָּנִים, שְׁרוֹת לֹא הֵיחָה אֲלַמְּנָה, שְׁבִשְׁעָה שְׁנִישָׂאָה לְמַחְלוֹן, הֵיחָה נְכַרִּית. וְאוּלַי יֵשׁ לוֹמֵר, שְׁלַעֲנִין הַמְּנִיעָה מִלְּצַעַר אֲלַמְּנָה, מִפְּנֵי שְׁדַמְעָתָה מְצוּיָה, שִׁיךְ כֵּךְ גַּם אֲצֵל רות. וְכוּזְהָר חֲדָשׁ (רות לב, ב) יֵשׁ שְׁסוּכֵר, שְׁכוּוֹדָי רות וְעַרְפָּה, הַתְּגִיירוֹ קוֹדֵם שְׁנִשְׂאוֹם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן, אֲלֵא שֶׁרַק מִשׁוֹם אִימַת בְּעִלְיָהֶן הַתְּהַנְּגוּ כַּדֵּת יִשְׂרָאֵל. וְרֵאָה בּוּזָה בִּיפְהָ עֵנֶף (על הַמְּדַרְשׁ ר"ר ב, ט). וְרֵאָה כְּמִשְׁיֵב נֶפֶשׁ (רות א, ד) שֶׁדֵּן בּוּזָה מְכַמָּה מְקוּמוֹת, וְכַתְּבֵנּוּ, שְׁגִיּוֹתָם לֹא הֵיחָה

כו. וכעין זה פירש באלשיך (רות א, ט), וזה לשונו: להיות נעמי צדקת וחכמה, על כן יתשק להן, והוא כנודע מספר הוזהר ("ב רנד, א), כי הנשיקה פה אל פה הוא לאדבקה רוחא ברוחא, על כן אחשוב כי אחר אומרה כי לאחת משתיהן היא העתידה לצאת ממנה תפארת ישראל, ובתוכה רוח אישה המת מקשקש בה כמדובר, על כן כהתיימה לדבר דבריה אלה, ותראה כי עמדו, לא ענו עוד. מה עשתה, פיה פתחה בתכמה ותשק להן, למה שאשר היא משתיהן, שרוח קדוש בתוכה תתעורר ותדבק ברוחה ויצא אל הפועל גרותה, וצאת ממנה על ידה מלכות בית דוד. מה שאין כן באחרת, כי אל תדבק רוח נעמי ברוחה כי מי יתן טהור מטמא. אך עם כל זה, הצד השווה שבהן הוא שנתעוררו להרגיש פרידתה, ותשאנה קולן ותבכינה אך לא לידבק בעצם, רק רות בלבד, על ידי נשיקת נעמי אליה, כי מצא מין את מינו ונעור רוחה ורוח מחלון אשר בקרבה, מה שאין כן ערפה, מן הטעם האמור. והוּוּ מֵאֲמֵר הַכְּתוּב בַּסּוּךְ (פסוק יד) 'וְתִשָּׂא עַרְפָּה לְחִמּוֹתָהּ וכו', לוֹמֵר כִּי גַם שְׁהַנְּשִׁיקָה הִיא לְאֲדַבְקָא רוחא ברוחא, וְכַפְּלַנְתָּ נְשִׁיקַת עַרְפָּה זֶה

שְׁבוּדָאֵי הָיוּ גְדוּרִים מִן הָעֵרְוָה וּמִכָּל חֲמָא. וְעוֹד, אִיךְ נִקְשֵׁר 'הִלּוּא צוֹיְתִי', עִם רִישִׁיָּה דְקָרָא 'עֵינִיךְ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלְכַתְּ אַחֲרֵיהֶן', שְׁנֵרָאָה שְׁדוּקָא לְפִי שְׁאָמַר לָהּ 'וְהִלְכַתְּ אַחֲרֵיהֶן', אִיצְטְרִיךְ לִיָּה לְמִימַר 'הִלּוּא צוֹיְתִי' וְכו'.

וַיֵּשׁ לזִמְרָה, דְקָרָא כְּתִיב (דברים כד, יט)

זרע שמשון המבואר

זֶה הַכְּפָל, כָּל שֶׁהוּא כָּבֵל תְּשׁוּב, שְׂכָחָה - עוֹמֵר שִׁכְחָה עֵבֶר עַל פְּנֵיו וּשְׂכָחָה, וּבִשְׂבִיל לְקַחְתּוֹ, הוּא נֶצֶרְךְ לְשׁוֹב עַל עֲקוּבוֹתַי, הִרִי זֶה שִׁכְחָה וַיִּנְחַנּוּ לַעֲנִיִּים. וַשְּׂאִינוּ כָּבֵל תְּשׁוּב, אִינוּ שְׂכָחָה - עוֹמֵר שֶׁלֹּא עֵבֶר עַל פְּנֵיו, כִּגוֹן שֶׁהִתְחִיל לְקַצֹּר אוֹ לְלַקֵּט בְּשׁוּרָה אַחַת, וְקוֹדֵם שֶׁגִּמְרָה הִתְחִיל בְּשׁוּרָה אַחֲרָת, הַעוֹמֵר הַנִּשְׁכַּח בְּשׁוּרָה הַרְאִשׁוֹנָה אִינוּ שִׁכְחָה, וּמוֹתֵר לוֹ לְקַחְתּוֹ, מִשׁוֹם שֶׁאֵין נֶחֱשָׁב שֶׁהוּא 'שֶׁב' לְקַחְתּוֹ, שֶׁהִרִי עֲדִין לֹא עֵבֶר בְּמִקּוּם זֶה.

וְדִין זֶה הוּא בִּיחִיד הַקּוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט לְבָדוּ, אֲבָל בְּשֵׁחָם שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר שְׁבָאוּ לְקַצֹּר אוֹ לְלַקֵּט עֲמֵרִים, תְּנֵן הֶתֶם (שם), שְׁנַיִם שְׁבָאוּ לְשָׂדֵה שְׁעוֹמְדִים אוֹ מוֹנַחִים בַּה שׁוּרוֹת עֲמֵרִים, וְהִתְחִילוּ לְקַצֹּר אוֹ לְלַקֵּט עֲמֵרִים מֵאַמְצַע הַשׁוּרָה, זֶה הוֹלֵךְ וְקוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט וּפְנֵיו לְצַפּוֹן - הִילוּכוּ לְצַד צַפּוֹן, וְזֶה הוֹלֵךְ וְקוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט וּפְנֵיו לְדָרוֹם - הִילוּכוּ לְצַד דָּרוֹם, וַשְּׂכַחוּ עוֹמֵר לְאַחֲרֵיהֶם, אִינוּ שְׂכָחָה^ט.

שְׁבוּדָאֵי הָיוּ גְדוּרִים - שׁוֹמְרִים עֲצֻמָּם מִן הָעֵרְוָה וּמִכָּל חֲמָא, וְאִם כֵּן, מַה לוֹ לְצוּתָם שֶׁלֹּא יַעֲרֹו אֶת רוֹת וְלֹא יִגְעוּ בַּה^ט.

וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִיךְ נִקְשֵׁר אוֹמֵר 'הִלּוּא צוֹיְתִי', עִם רִישִׁיָּה דְקָרָא - עִם תְּחִילַת הַכְּתוּב 'עֵינִיךְ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלְכַתְּ אַחֲרֵיהֶן', שְׁנֵרָאָה שְׁדוּקָא לְפִי שְׁאָמַר לָהּ 'עֵינִיךְ בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלְכַתְּ אַחֲרֵיהֶן', אִיצְטְרִיךְ לִיָּה לְמִימַר 'הִלּוּא צוֹיְתִי' וְכו' - שֶׁהִצִּיּוּ לְנַעֲרֵיו שֶׁלֹּא יַעֲרֹוהָ, הוּא לְפִי שֶׁאִמְרָה לָהּ לִילֵךְ אַחֲרֵיהֶם, וְקִשָּׂה, מְדוּעַ יֵשׁ יוֹתֵר לְחַשׁוֹשׁ שִׁיעֲצֵרוּהָ אִם תֵּלֵךְ מֵאַחֲרֵיהֶם.

דִּין שְׂכָחָה נֶאֱמַר רַק בְּקוֹצֵר יַחִיד וְלֹא בְּכַמָּה קוֹצְרִים

וַיֵּשׁ לזִמְרָה, בְּהַקְדָּם מַה דְקָרָא כְּתִיב (דברים כד, יט) 'וַשְּׂכָחְתָּ עִמָּךְ בְּשָׂדֵה לֹא תְשׁוּב לְקַחְתּוֹ'^ט - הַקּוֹצֵר אוֹ מִלְקֵט עוֹמְרֵי תְבוּאָה בְּשָׂדֵה, וְשִׁכַח לִיקַח אַחַד מֵהֶם, לֹא יֵשׁוּב לְקַחְתּוֹ אִלֹּא יִנְחַנּוּ לַעֲנִיִּים, וְתֵנִן בְּפֶרֶק ו' דְּפָאָה (מִשְׁנָה ד),

ציונים ומקורות

וְאִיסוּר לְבַל יִגְעוּ בַּה לְרַעָה. ל. כִּי תִקְצֹר קִצְיֶיךָ בְּשָׂדֵךְ וַשְּׂכָחְתָּ עִמָּךְ בְּשָׂדֵה לֹא תְשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגַר לְיִתּוֹם וְלֹא לְמִנָּה יִהְיֶה לְמַעַן יִכְרַכֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל מִצְוֵה דְיָדֶיךָ. לֹא בְּמִשְׁנָה: וְאִלוּ הָן רֵאשֵׁי שׁוּרוֹת, שְׁנַיִם שֶׁהִתְחִילוּ מֵאַמְצַע הַשׁוּרָה, זֶה פְּנֵיו לְצַפּוֹן וְזֶה פְּנֵיו לְדָרוֹם, וּשְׂכַחוּ לְפָנֵיהֶם וְלֹא אַחֲרֵיהֶם, אֵת שֶׁלְפָנֵיהֶם שְׂכָחָה וְאֵת שֶׁלְאַחֲרֵיהֶם אִינוּ שְׂכָחָה. יַחִיד שֶׁהִתְחִיל מֵרֵאשִׁי הַשׁוּרָה וְשִׁכַח לְפָנָיו וְלֹא אַחֲרָיו, שֶׁלְפָנָיו אִינוּ שְׂכָחָה וְשֶׁלְאַחֲרָיו שְׂכָחָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא

שְׁלִימָה כִּיּוֹן שֶׁהִיָּתָה לְשֵׁם אִישׁוֹת, וְלִכְךָ נֶחֱשָׁב כְּאִילוּ נִשְׁאָרוּ בְּגִיּוֹתָן. כט. רֵאָה בְּפִסְקִיתָא זוֹטְרַתָא (לְקַח טוֹב רוֹת שֵׁם) שְׁבִיאָר, 'הִלּוּא צוֹיְתִי' - הִרִי הֵם מְצוּיִים וְעוֹמְדִים מֵהַר סִינֵי שֶׁלֹּא יַעֲרֹו אוֹתָךְ. וְלִפִּי זֶה מִיּוֹשֵׁב קִצַּת, שְׁכוּנַתּוֹ עַל מַה שֶׁנִּצְטוּוּ בַּהר סִינֵי. ומ"מ עֲדִינֵן קִשָּׁה קוֹשִׁיַת רַבְנָה, שֶׁלֹּא הִיָּה בְּרִיךְ לִזְמַר לָהֶם כֵּן, שֶׁהִיָּה פְּשׁוּט הַדְּבַר לְאִיסוּר מִהֲתוֹרָה. אִמְנָם בְּאַגְרַת שְׁמוּאֵל (ד"ה וְאִפְשֵׁר עוֹד) כְּתִב, שְׁכִיּוֹן שֶׁהֵעִינִים הֵם סְרוּרֵי עֲבִירָה, הוֹצֵרְכוּ לְתוֹסַפַּת חִיּוּק

וּפְרַשׁ הָרַע"ב, אִם כְּשֶׁהִפְכוּ פְּנֵיהֶם זֶה לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם, נִשְׁאָר עִמָּךְ אֶחָד בִּינֵיהֶם וּשְׂכַחְוָהוּ, אֵינּוּ שְׂכַחָה, לְפִי שְׁשֻׁנֵיהֶם סָמְכוּ זֶה עַל זֶה וּמִתּוֹךְ כֶּךָ נִשְׁפַח. וְכַתֵּב הַתּוֹסֵפֶת יוֹם טוֹב, ד'וְשִׁכַחְתָּ מִשְׁמַע שְׂלֵא עַל יְדֵי אַחַר שְׁעַמְדָּ, עב"ל.

וּפְרַשׁ הָרַע"ב, אִם כְּשֶׁהִפְכוּ פְּנֵיהֶם זֶה לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם, נִשְׁאָר עִמָּךְ אֶחָד בִּינֵיהֶם וּשְׂכַחְוָהוּ, אֵינּוּ שְׂכַחָה, לְפִי שְׁשֻׁנֵיהֶם סָמְכוּ זֶה עַל זֶה וּמִתּוֹךְ כֶּךָ נִשְׁפַח. וְכַתֵּב הַתּוֹסֵפֶת יוֹם טוֹב, ד'וְשִׁכַחְתָּ מִשְׁמַע שְׂלֵא עַל יְדֵי אַחַר שְׁעַמְדָּ, עב"ל.

זרע שמשון המבואר

באופן שאחד סומך על חברו, אין דין שכחה, ואסור לעניים ללקוט.

בועז ציוה שתיקח את הנשאר אף כשאין בהם דין לקט ושכחה וּבָזָה נְבוֹא לְבֹאֹר הַכְּתוּב 'עֵינֶיךָ בְּשִׂדָּה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן' - בְּעֵז אִמֵּר לְרוֹת שְׁתִּרְאָה בְּשִׂדָּה בְּמָקוֹם שְׁפָכְךָ קִצְרוֹ הַנְּעֵרִים, וְתִלְדִּי אַחֲרֵיהֶן וְתִלְקַטְתְּ הַכֹּל - אֵת כֹּל הַנִּשְׁאָר בְּשִׂדָּה, וְכִיּוֹן שִׁכַּחְתָּ עִבְרוֹ הַנְּעֵרִים, הַכֹּל יִהְיֶה שְׂלָה - בֵּין לְקַטְתָּ - שְׁבִלִים שֶׁנִּפְלוּ לְאַרְץ, וּבֵין שְׂכַחָה - עוֹמְרִים שֶׁנִּשְׁכַּחוּ בְּשִׂדָּה²². וְהוֹסִיף וְאָמַר לָהּ כֶּךָ, 'וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן' - שֶׁתִּלְדִּי מֵאַחֲרֵיהֶם וְלֹא לְפָנֵיהֶם²³, כֶּךָ שְׁתִּתְּנַהֵג בְּצִנִּיעוּת, וְלֹא תִלְדִּי לְפָנֵי הַנְּעֵרִים²⁴.

אָבֵל עַל זֶה - שֶׁאִמַּר לָהּ שֶׁתִּלְדִּי בְּשִׂדָּה שִׁכַּחְתָּ קִצְרוֹ הַנְּעֵרִים, קָשָׁה, שְׁהוֹאִיל וּמִלְשׁוֹן הַכְּתוּב 'יִקְצְרוּן' מִשְׁמַע שְׁהַנְּעֵרִים - הַקּוֹצְרִים הֵם רַבִּים - שִׁישְׁנִם כִּמָּה קוֹצְרִים וּמִלְקָטִים,

וּפְרַשׁ הָרַע"ב, שֶׁהַשְּׂנִים הַתְּחִילוּ לְקַצֹּר אֹו לְלַקֵּט מֵאַמְצַע הַשּׁוֹרָה, וְכֹל אֶחָד הַפְּנֵה גְבוּ לְחִבְרֵי וְהַתְּחִיל לְהַתְּעַסֵּק בְּמִלְאֲכַתּוֹ וְלִילֵךְ לְתַחִלַּת הַשּׁוֹרָה, וְאִם כְּשֶׁהִפְכוּ פְּנֵיהֶם לִילֵךְ כֹּל אֶחָד מֵהֶם לְצַד אַחַר - זֶה לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם, נִשְׁאָר עִמָּךְ אֶחָד בִּינֵיהֶם וּשְׂכַחְוָהוּ, אֵף שֶׁמִּשּׁוֹם כֶּךָ הִיָּה רְאוּי לְחוֹל עֲלֵיו דִּין 'שְׂכַחָה', מִכֹּל מָקוֹם אֵינּוּ שְׂכַחָה, וְהַטַּעַם, לְפִי שְׁשֻׁנֵיהֶם סָמְכוּ זֶה עַל זֶה - כֹּל אֶחָד סָמַךְ עַל חֵבְרוֹ שִׁיקַחְנוּ, וּמִתּוֹךְ כֶּךָ נִשְׁפַח. וְכַתֵּב הַתּוֹסֵפֶת יוֹם טוֹב (ד"ה שְׁלֹאחֵיהֶם) בְּבִיאֹוֹר כּוֹונַת הָרַע"ב, דְּמִהַכְּתוּב בְּתוֹרָה 'וְשִׁכַחְתָּ' בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, מִשְׁמַע שְׂרַק כְּשִׁיחִיד שִׁכַחְתָּ הָרִי זֶה שְׂכַחָה, אֲבָל לֹא כְּשֶׁנִּשְׁכַּח עַל יְדֵי אַחַר שְׁעַמְדָּ, לְפִי שֶׁכְּשִׁישְׁנוּ דְבַר הַגּוֹרֵם לְשִׁכַחָה, אֵינּוּ נֹחֵשׁב לְשִׁכַחָה²⁵, עב"ל. וּמִבּוֹאֹר, שֶׁכְּשֶׁרְבִים עוֹסְקִים בְּשִׂדָּה

ציונים ומקורות

הַפֶּקֶד, הַצִּוּרֵךְ לֹמַר לָהּ 'הֲלֹא צִוִּיתִי כִּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָּהּ פֶּחַד לְלַקֵּט. לֵד. כּוֹונַת רַבְנוּ לְבֹאֹר אֵת הַלְשׁוֹן 'וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן', שֶׁהִיָּה דֵי לֹמַר 'עֵינֶיךָ בְּשִׂדָּה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן', דָּגֵם כֵּן מִשְׁמַע שֶׁתִּקַּח הַכֹּל אֵף בְּאֹפֶן שֶׁרְבִים קִצְרוּ יַחַד. וּמִמִּילָא אֲפֻשֶׁר לוֹ לֹמַר בְּסַתְמָא שֶׁתִּלְקָט כֹּל מֵה שֶׁהִשְׁאִירוּ הַנְּעֵרִים, וְיִהְיֶה נִכְלָל בּוֹה גַם מֵה שֶׁאֵינּוּ שְׂכַחָה מִן הַדִּין, וּמִפְּנֵי מֵה דְקִדְקָה בְּלִשׁוֹנוֹ הַהוֹסֵיף לֹמַר לָהּ 'וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן'. מִשּׁוֹם כֶּךָ פִּירַשׁ הַכוּונָה שְׁבוּזָה הוֹרָה לָהּ לְהַתְּנַהֵג בְּצִנִּיעוּת, וְתִקְפִיד לִילְךְ רַק מֵאַחֲרֵיהֶם. לָהּ כִּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכְלוּ בָּהּ הַנְּעֵרִים, שֶׁאִסּוֹר לְהִלָּךְ אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁה, כְּמִבּוֹאֹר בְּגִמְרָא (בְּרַכּוֹת סָא, א).

כְּבֹל תְּשׁוּב, זֶה הַכֹּל כֹּל שֶׁהוּא כְּבֹל תְּשׁוּב שְׂכַחָה, וְשֶׁאֵינּוּ כְּבֹל תְּשׁוּב אֵינּוּ שְׂכַחָה. לֵב. כֵּן מִבּוֹאֹר בְּתוֹרָה"ט. לֵג. וְנִתְכּוּן שֶׁתִּלְקָט אֵף בְּאֹפֶן הַנּוֹזֵכַר בְּמִשְׁנָה, שֶׁהִפְכוּ פְּנֵיהֶם זֶה לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם וְהָאֶחָד סָמַךְ עַל חֵבְרוֹ, שֶׁלְפִי הַדִּין אֵינּוּ שְׂכַחָה וְכִדְלַהֲלֵן בְּדַבְרֵי רַבְנּוּ. וְבוּזָה מִיּוֹשֵׁב מֵה שֶׁדִּקְדַּק רַבִּינוּ בְּתַחִלַּת הַמֵּאמֵר, מֵה הִישִׁיכּוֹת בֵּין תְּחִלַּת הַפְּסוּק 'עֵינֶיךָ בְּשִׂדָּה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן' עִם הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק 'הֲלֹא צִוִּיתִי', שֶׁמֵּאַחַר שֶׁאִמַּר לָהּ 'עֵינֶיךָ בְּשִׂדָּה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְהֵינּוּ אֵף כְּשֶׁרְבִים קוֹצְרִים וְהָאֶחָד סוֹמֵךְ עַל חֵבְרוֹ, וְכֹלל בּוֹה שֶׁתּוֹכֵל לְלַקֵּט הַכֹּל אֵף מֵה שֶׁמֵּן הַדִּין אֵינּוּ

שָׂאִם הָיָה רוּצָה לָתֵת לָהּ מְשָׁלוֹ, הָיָה יָכוֹל לָתֵת לָהּ בְּהַצְנַע וּבְכַבּוּד, וְלֹא שֶׁתִּתְבַּוְּהַ לְלֶכֶת בַּשָּׂדֶה לְלֶקֶט. וְעוֹד, לְמָה בָּעוֹ לֹא נָתַן לָהּ כְּלוּם, לֹא בַּפֶּעַם הָרֵאשׁוֹנָה וְלֹא בַּפֶּעַם הַאֲחֵרוֹנָה. אֲלֵא שֶׁבַּפֶּעַם הַאֲחֵרוֹנָה כְּתוּב (ג, טו) 'וַיֹּמַד שֵׁשׁ שְׁעָרִים וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ, וַאיִנּוּ אֹמֵר שְׁנַתְנָם לָהּ בְּמַתְנָה, רַק שֵׁשֶׁם אוֹתָם עָלֶיהָ. וְאַחַר

שֵׁשׁ לְאַחֲרֵיהֶם אֵינּוּ שִׁכְחָה מִפְּנֵי שֶׁפָּמְכוּ זֶה עַל זֶה. וּכְדֵי שְׁרוּת לֹא תִתְפַּחַד פֶּן הִנְעָרִים לֹא יִרְצוּ שֶׁתִּקַּח מֶה שֵׁיִשְׁבְּחוּ לְאַחֲרֵיהֶם לְפִי שְׂאִינוּ שִׁכְחָה, לְפִיכֵךְ הַקְּדִים לֹמֵר לָהּ 'הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבַלְתִּי נִנְעַד', כְּלוֹמֵר, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁמֶן הַדִּין אֵינּוּ שִׁכְחָה, אֵינּוּ רוּצָה שֶׁיִּקְפִּידוּ בָּהּ. וְאִם תֹּאמְרָה, מָה הֵיטָה כְּפִנֵּת בָּעוֹ בָּהּ,

פסוק וימד שש שערים וכי פי אמר אלי אל תבואי ויקם וכי

זרע שמשון המבואר

הנערים שלא יעכבו ליקח אף באופן זה. טעם שלא נתן לה בועז בדרך כבוד וְאִם תֹּאמְרָה, מָה הֵיטָה כְּפִנֵּת בָּעוֹ בָּהּ שֶׁהִתִּיר לָהּ לִיקַח אֶף אֶת הַעַמְרִים שְׂאִינִם נַחֲשִׁיבִים לְשִׁכְחָה מִן הַדִּין, שְׂאִם הָיָה רוּצָה לָתֵת לָהּ מְשָׁלוֹ בְּתוֹרַת מִתְנָה וְצַדִּיקָה, הָיָה יָכוֹל לָתֵת לָהּ בְּהַצְנַע וּבְכַבּוּד - בְּכִיתוֹ, וְלֹא שֶׁתִּתְבַּוְּהַ לְלֶכֶת בַּשָּׂדֶה לְלֶקֶט, וּמִדּוּעַ אָמַר לָהּ שֶׁתֵּלֵךְ אַחֲרַי הַנְּעָרִים וְתִלְקֹט אֶת הַעַמְרִים שֶׁנִּשְׁכַּחוּ בַּשָּׂדֶה.

הרי מבואר במשנה שמה שיש - העומר שנשאר בשדה לאחריהם, אינו שכחה, מפני שפמכו זה על זה¹⁷. ויש לומר, שבעוז נהג עמה לפני משורת הדין, ונתן לה רשות ללקט אף את העמרים שאין בהם דין לקט ושכחה מן התורה, וכדי שרות לא תתפחד פן הנערים לא ירצו שתקח מה שישבחו לאחריהם, לפי שאינו שכחה מן הדין, ויבואו הנערים לעכב על ידה, לפיכך הקדים לומר ל'הלוא צויתי את הנערים לבלתי ננעד', כלומר, שאף על פי שמן הדין אינו שכחה, מכל מקום צויה את הנערים לבל יפריעו בעדה, לפי שהוא אינו רוצה שיקפידו בה. ובזה מבואר השייכות בין מה שאמר לה בועז שצוה את הנערים, לבין אמירתו לרות 'עיניך בשדה אשר יקצורון והלכת אחריהם', שמפני שאמר לה ללקוט יותר מהמגיעה לפי הדין, דהיינו אף מה שנמצא מאחריהם, הוצרך לומר לה שהזהיר את

ועוד קשה, למה בעז לא נתן לה כלום - שום מתנה, לא בפעם הראשונה שפגש בה, מיד לאחר ששבה עם נעמי לעירם, ובאה ללקוט שבלים בשדה של בעז [המבואר בפרק ב'], ולא בפעם האחרונה שפגשה, לאחר שלנה עמו בלילה בגורן [המבואר בפרק ג]¹⁸. אלא שבפעם האחרונה כתיב (ג, טו) 'וימד שש שערים וישת עליה, ואינו אומר שנתנם לה בועז במתנה, רק ששם אותם עליה¹⁹.

ציננים ומקורות

ומה שנתן לה לאכול אין נחשב כמתנה. לה באגרת שמואל פירש, שציין הכתוב ששם אותם עליה, לפי שלבדה לא היתה יכולה לישא שש סאין שעורים, ולכך הוצרך להניחם עליה [וראה במדרש (רו"ר ז, ב) שמשמע שהיו רק ששה שבלים]. אמנם לדעת רבינו נראה שפירש וישת עליה, שבא הכתוב למעט שעדיין לא נתנם לה, אלא רק הניח עליה ולא אמר לה כלום.

לו. והכי נמי הכא יש לחשוש שהתחילו לקצור ולאסוף מאמצע השדה זה לצפון וזה לדרום, וכל אחד סומך על חבירו, ואם כן אינו שכחה. לו. קצ"ע, שהרי נאמר (ב, יד) 'ויצטב לה קלי' שנתן לה לאכול. ויתכן כיון שהיה פחות משהו פרוטה, כמו שמשמע במדרש (רו"ר ה, ו), אין זה נחשב לנתינה. וראה עוד להלן מה שנתבאר בדברי המדרש. ועוד יש לומר, שתמיהת רבינו היא על שלא נתן לה מתנה,

לָקַח רֹת לְאִשָּׁה עַד שֶׁהַגּוֹאֵל יִגְלֶה דַעְתּוֹ
שְׂאִינוּ רוֹצֵה לָקַח אוֹתָהּ לְאִשָּׁה, מִהַטֵּעַם
שֶׁנִּכְתַּב לְקַמֵּן בְּאֶרֶץ (אֹת יד) עַל פְּסוּק (ג).
(יא) 'וְעַתָּה בְּתִי אֵל תִּירָאִי' וְכוּ', וְעֵינַי שָׁם.
וְכֹנֶנֶת בַּעַז הִיתָה לְהַכְרִיחַ הַגּוֹאֵל שִׂיאֵמֶר
לֹא בִפְרוּשׁ קָנָה אוֹתָהּ לָךְ, כִּדְרֵי שְׂלֵא
יִשְׂאֵר שׁוֹם פִּקְפוּק וְטַעֲנָה בְּנִשְׂוֹאִין אֱלוֹ.
וּמִשׁוֹם הָכִי הִתְנֶה, שְׂאִינָם רוֹצִים לְמַפְר

זֶה, רֹת בְּשִׁבְאָה אֵל חֲמוּזָה אִמְרָה (שם
פסוק יז) 'שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִי אָמַר
אֵלֵי אֵל תְּבוֹאִי רִיקָם אֵל חֲמוּזָה', וְזֶה לֹא
מִצִּינוּ שֶׁבַעֲזוּ נָתַן לָהּ בְּמִתְנָה בְּפְרוּשׁ, אֲלֵא
'וַיִּשֶׁת עָלֶיהָ'. וְעוֹד, לֹא מִצִּינוּ שִׂיאֵמֶר לָהּ
'אֵל תְּבוֹאִי רִיקָם' וְכוּ'. וְעוֹד צְרִיף טַעַם,
לָמָּה 'אֵלֵי' קָרִי וְלֹא כְּתִיב (נְדָרִים לו, א).
וַיִּשׂ לֹמֶר, שֶׁכֹּנֶנֶת בַּעַז הִיתָה שְׂלֵא

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

שֶׁכֹּנֶנֶת בַּעַז הִיתָה שְׂלֵא לָקַח אֵת רֹת לוֹ
לְאִשָּׁה, עַד שֶׁהַגּוֹאֵל - אַחֲיוּ שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ [אַבִּי
מַחֲלוֹן בַּעֲלָה שֶׁל רֹת], וְקָרֹב לְרוֹת יוֹתֵר
מִבּוֹעֵז שֶׁהִיָּה בֶן שֶׁלְמוֹן אַחֲיוּ שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ
(רֹאה רֹת ד) ²⁰, יִגְלֶה דַעְתּוֹ שְׂאִינוּ רוֹצֵה לָקַח
אוֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְהוּא מִהַטֵּעַם שֶׁנִּכְתַּב לְקַמֵּן
בְּאֶרֶץ (אֹת יד) עַל הַפְּסוּק (ג, יא) 'וְעַתָּה בְּתִי אֵל
תִּירָאִי' וְכוּ', וְעֵינַי שָׁם ²¹. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְדִּים,
שֶׁכֹּנֶנֶת בַּעַז הִיתָה לְהַכְרִיחַ אֵת הַגּוֹאֵל שִׂיאֵמֶר
לֹא בִפְרוּשׁ קָנָה אוֹתָהּ לָךְ - בְּנִשְׂוֹאִין, וְלֹא
שֶׁרַק יֵאמֵר לוֹ שֶׁהוּא אִינוּ חַפֵּץ לִישָׂא אוֹתָהּ,
כִּדְרֵי שְׂלֵא יִשְׂאֵר שׁוֹם פִּקְפוּק וְטַעֲנָה בְּנִשְׂוֹאִין
אֱלוֹ - שֶׁלֹּא יִבּוֹא הַגּוֹאֵל לְאַחַר מִכָּן וַיִּטְעַן
שֶׁהוּא הִיָּה רֹאִי לִישָׂא אֵת רֹת ²², וְבוֹעֵז
נִשְׂאָה בְּמִקּוּמוֹ בַּעֲרַמָּה. וּמִשׁוֹם הָכִי הִתְנֶה
נַעֲמִי וְרוֹת שְׂאִינָם רוֹצִים לְמַכֵּר אֵת הַשְּׂדֵה

וְאִמְנָם אַחַר זֶה, רֹת בְּשִׁבְאָה אֵל נַעֲמִי
חֲמוּזָה, אִמְרָה (שם פסוק יז) 'שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה
נָתַן לִי כִי אָמַר אֵלֵי אֵל תְּבוֹאִי רִיקָם אֵל חֲמוּזָה',
הִרִי שֶׁאִמְרָה 'נָתַן לִי בְלִשׁוֹן מִתְנָה, וְלִפִּי
הָאִמֶת יֵשׁ לְדַקֵּק, שֶׁהִרִי זֶה לֹא מִצִּינוּ שֶׁבַעֲזוּ
נָתַן לָהּ - אֵת הַשְּׁעוּרִים בְּמִתְנָה בְּפְרוּשׁ, אֲלֵא רַק
'וַיִּשֶׁת עָלֶיהָ' - שֶׁהַנִּיחַם עֲלֶיהָ. וְעוֹד קִשָּׁה, שֶׁלֹּא
מִצִּינוּ שִׂיאֵמֶר לָהּ בּוֹעֵז לְרוֹת, שֶׁהַטַּעַם שֶׁנָּתַן לָהּ
הַשְּׁעוּרִים הוּא מִשׁוֹם - 'אֵל תְּבוֹאִי רִיקָם' וְכוּ',
וּמִדּוֹעַ אִמְרָה רֹת לְנַעֲמִי שֶׁלֹּכַךְ נִתְנָם לָהּ. וְעוֹד
צְרִיף טַעַם, לָמָּה תִּיבַת 'אֵלֵי' (בַּפְּסוּק יז) הִיא רַק
קָרִי וְלֹא כְּתִיב ²³ - שֶׁרַק נִקְרָאת כֵּן, אֲבָל אֵין
כּוֹתְבִים אוֹתָהּ בְּגוֹף הַמַּגִּילָה ²⁴.

בוֹעֵז לֹא רָצָה לִישָׂא אֵת רֹת קוֹדֵם קְבֻלַּת רִשׁוּת מִהַגּוֹאֵל
וַיִּשׂ לֹמֶר, בְּהַקְדָּם מִה שֶׁנִּרְאָה לְפָרֵשׁ

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

מַחֲלוֹן בַּעֲלָה שֶׁל רֹת. מִב. וְתוֹרֵף דְּבִרְיוֹ,
שֶׁחֲשַׁשׁ בּוֹעֵז שֶׁלְאַחַר זְמַן יוֹצֵא הַגּוֹאֵל לַעַז שֶׁהוּא
הִיָּה רֹאִי לִישָׂאָה, וְלִכְךָ אֵף שִׁדַּע בּוֹעֵז הַגּוֹאֵל לֹא
יִרְצֶה לִישָׂאָה, הַעֲמִידוֹ בְּפָנֵי הַזִּקְנִים שֶׁגַם הֵם יֵאמְרוּ
לוֹ שִׁיאֵר מוֹתֵר לְנִשְׂוֹאִין, וְאֵם לְאַחַר שִׁישְׁמַע מִהֵם
כֵּךְ, עַדִּינַי יַחֲשׁוּשׁ לְסַבְרַת הַכִּסְלִים שֶׁהִיא אֲסוּרָה,
שׁוֹב וְדֹאֵי לֹא יוֹכֵל לְטַעֲוֵן לְאַחַר זְמַן שֶׁהִיָּה זֶה מַחֲלֵה
בְּטַעוֹת, שֶׁהִרִי הִיָּה לוֹ לְשִׁמוּעַ לְדְבַרֵי הַזִּקְנִים
שֶׁהִתִּירוּ, עֵינַי. וּמִשׁוֹם חֲשַׁשׁ זֶה עֲשֵׂה בּוֹעֵז כֹּל
אֲשֶׁר בִּיכּוֹלָתוֹ, שִׂיאֵמֶר הַגּוֹאֵל בְּאוֹפֵן מְפּוֹרֵשׁ וְכִרְרוּ
שְׂאִינוּ רוֹצֵה לִישָׂאָה. מִג. רֹאה בְּרַמְבַּ"ן
(בְּרַאשִׁית לח, ח), שֶׁהַחֲכָמִים הַקְּדוּמִים קוֹדֵם הַתּוֹרָה

לִט. כֵּן הוּא בְּגִמְרָא (נְדָרִים לו, ב), שֶׁכְּתוּב זֶה הוּא מִן
הַכְּתוּבִים שֶׁנִּקְרָאִים וְאִינָם נִכְתְּבִים, וְהוּא מִהֲלַכָּה
לְמַשֵּׁה מִסִּינַי. מ. וְרֹאה בְּאַלְשִׁיךְ שֶׁקּוֹשִׁיא אַחַת
מִתּוֹרַצַּת כְּחִבְרִיתָהּ, שֶׁלִּפִּי שֶׁלֹּא אִמֶר לָהּ כֵּן, לִכְךָ לֹא
נִכְתַּב 'כִּי אִמֶר אֵלֵי', אֲבָל רֹת אִמְרָה כֵּן לְנַעֲמִי מִשׁוֹם
שֶׁחֲבִינָה שׁוֹה הִיָּה מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְכַעֲיֵן זֶה פִּירֵשׁ בְּרוּקָה,
וְרֹאה לְהֵלֵן בְּדְבַרֵי רִבִּינוּ. וְרֹאה עוֹד בְּאַגְרַת שְׁמוּאֵל
מִה שֶׁפִּירֵשׁ בּוֹזָה. מִא. וּבְרַשִׁי (ג, יב), גּוֹאֵל
הִיָּה שְׁמוּ 'טוֹב', וְהִיָּה אַחֲיוּ שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ, וְהוּא הִיָּה
קָרֹב בִּיּוֹתֵר לְרוֹת כִּלְתּוֹ שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ, וְהִיָּה צְרִיף
לְגֹאֵל אוֹתָהּ, דִּהִינּוּ לִישָׂא אֵת רֹת לְאִשָּׁה. וְבוֹעֵז הִיָּה
בֶּן אַחֲיוּ שֶׁל אֵלִימֶלֶךְ, דִּהִינּוּ, שֶׁהִיָּה בֶּן דּוֹרוֹ שֶׁל

וְכָל אֵלֹו דְבָרִים סְתוּמִים וְחֲתוּמִים, מִפְּנֵי שְׁמִבִּיאָה זֹו בָּאָה לְעוֹלָם מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּיַדְעֵי לְיֹדְעִים. וְאִם הָיָה בְּעֵז נֹשֵׂא רוּת קָדָם דְּבָרוֹ עִם הַגּוֹאֵל, אִזּוּ הָיָה הַגּוֹאֵל קוֹנֵה הַשְּׂדֵה, וּמַחְשֶׁבְתוֹ שֶׁל בְּעֵז לֹא הָיְתָה מִתְקַיְמָת.

אֵת הַשְּׂדֵה אֶלָּא אִם בְּן יִקְנֶה גַם רוּת לְאִשָּׁה, וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם ה, ה) 'בְּיֹום קְנוּתָד' וְכוּ'. וְהַגּוֹאֵל לֹא הָיָה יֹכּוֹל לְקַח אֵת רוּת, בְּדְבָתִיב (שם ה, ו) 'לֹא אוֹכַל לְגַאֵל לִי פֶן אֲשַׁחִית' וְכוּ', וְאֲדַרְבָּא, בְּקֶשׁ מִבְּעֵז שְׂיִקְנֶנָה הוּא, וְשִׁלַּף נַעֲלוֹ וְהַעִירוֹ עָלָיו עֲדִים, בְּנִרְאָה מִהַפְתּוֹב.

פסוק ביום
קנותך
וכי
השדה וכו'

זרע שמשון המבואר

השדה וישא את רות. וְכָל אֵלֹו הַדְּבָרִים - מה שבועז רצה להינשא לרות, ושיהיה בהסכמת הגואל בלא פקפוק, הם סְתוּמִים וְחֲתוּמִים - דברים נעלמים מאוד, והיינו מִפְּנֵי שְׁמִבִּיאָה זֹו בָּאָה לְעוֹלָם מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּיַדְעֵי לְיֹדְעִים¹⁰⁰, וככתוב (רות ד, כא-כב) 'וּבְעֵז הוֹלִיד אֶת עוֹבָד, וְעוֹבָד הוֹלִיד אֶת יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הוֹלִיד אֶת דָּוִד'. ולכך הוצרך בעז שלא יהיה שום פקפוק בנישואיו עם רות, וְאִם הָיָה בְּעֵז נֹשֵׂא אֵת רוּת קָדָם דְּבָרוֹ עִם הַגּוֹאֵל, לֹא הָיָה מִתְנָה אֵת קִנְיִן הַשְּׂדֵה עִם יִיבוּס רוּת, וְאִזּוּ הָיָה הַגּוֹאֵל קוֹנֵה הַשְּׂדֵה, וְלֹא הָיָה אִפְשָׁר לְדַחֵק בּוֹ שִׂיאֵמֵר בְּפִירוּשׁ שֶׁאִינוֹ רוֹצֵה לִיבִיב אֵת רוּת, וּשְׁבוּעֵז יִקְנֶה אֵת רוּת וְיִשְׁאֲנָה, וּמַחְשֶׁבְתוֹ שֶׁל בְּעֵז לֹא יִהְיֶה פַקְפּוֹק בְּנִישׂוּאֵינוֹ, לֹא הָיְתָה מִתְקַיְמָת, וְאִפְשָׁר שֶׁלֹּא אַחֲרֵי זֶמַן יֵאמֵר שֶׁהָיָה לוֹ טַעוּת, מֵהַ שֶׁאִין

בפני עצמה, אֶלָּא אִם בְּן יִקְנֶה הַקּוֹנֵה גַם אֵת רוּת לְאִשָּׁה וְיִשְׁאֲנָה כְּדִין, וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם ה, ה) 'בְּיֹום קְנוּתָד' וְכוּ'¹⁰¹.

ואמנם הַגּוֹאֵל לֹא הָיָה יֹכּוֹל - רוֹצֵה לְקַח - לִישָׂא אֵת רוּת, בְּדְבָתִיב (שם ה, ו) 'לֹא אוֹכַל לְגַאֵל לִי פֶן אֲשַׁחִית' וְכוּ' - שֶׁלֹּא יִדַּע שְׁרוּת מוֹתֵרֵת לְנִישׂוּאֵינוֹ, שְׁדוּוֹקָא 'מוֹאבִי' אִסוּר בְּקַהֵל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא מוֹאבִית¹⁰², אוּ מִשׁוּם שֶׁחֲשַׁשׁ שֶׁהִדְבַר יִגְרוּם לְמַרִיבָה עִם אִשְׁתּוֹ הַרְאֻשׁוֹנָה¹⁰³, וְאֲדַרְבָּא, הוּא בְּקֶשׁ מִבְּעֵז שְׂיִקְנֶנָה הוּא, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (שם) 'גַּאֵל לְךָ אֶתְּךָ אֶת גְּאוּלְתֵי וְגוּ', וְלֹא עוֹד, אִלָּא שֶׁשִׁלַּף הַגּוֹאֵל אֵת נַעֲלוֹ - שֶׁעֲשָׂה קִנְיִן לְהַקְנוּתָהּ לְבוּעֵז, וְהַעִירוֹ עָלָיו עֲדִים - שֶׁעֲשָׂה כֵן בְּפִנֵי עֲדִים, בְּנִרְאָה מִהַפְתּוֹב (שם פסוק ח-י)¹⁰⁴, וְכָל זֶה כְּדִי לְחַזֵּק אֵת יָדָיו שֶׁל בְּעֵז שִׁקְנָה אֵת

ציונים ומקורות

ורק אחר כך אמר לו שאף רות שותפה באותו השדה, והיא אינה מתרצה למכור חלקה בלא שייבם אותה. מה. וְיִאֲמֵר הַגּוֹאֵל לֹא אוֹכַל לְגַאֵל לִי פֶן אֲשַׁחִית אֶת נַחֲלָתִי גַאֵל לְךָ אֶתְּךָ אֶת גְּאוּלְתֵי פִי לֹא אוֹכַל לְגַאֵל. מו. כן ביאר רש"י. מו. כן מבואר בתרגום ובאבן עזרא. מה. וְיִאֲמֵר הַגּוֹאֵל לְבְּעֵז קְנֶה לְךָ וְיִשְׁלַף נַעֲלוֹ, וְיִאֲמֵר בְּעֵז לְזַקְנֵינוּ וְכָל הַעֵם עֲדִים אִתְּם הַיּוֹם פִּי קְנִיתִי אֶת פֶּל אֲשֶׁר לְאֶלְיָמֶלֶךְ וְאֵת פֶּל אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן וּמַחֲלוֹן מִיַּד נְעָמִי, וְגַם אֵת רוּת הַמְּאָבִיבָה אֲשֶׁת מַחֲלוֹן קְנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהַקִּים שֵׁם הַמַּת עַל נַחֲלָתוֹ וְלֹא יִפְרֹת שֵׁם הַמַּת מֵעַם אֲדוּמִי וּמִשְׁעַר מִקְמוֹ עֲדִים אִתְּם הַיּוֹם'. מט. בילקוט שמעוני (רות רמז

ידעו כי יש תועלת גדולה ביבום האח ואחריו הקרוב במשפחה וכו', וכי חכמי ישראל הקדמונים מדעתם העניין הנכבד הזה, הנהיגו לפנים בישראל לעשות המעשה הזה בכל יורשי הנחלה באותם שלא יהיה בהם איסור השאר וקראו אותה גאולה, ושוהו ענין בוועז עיי"ש. מד. לשון הפסוק, וְיִאֲמֵר בְּעֵז בְּיֹום קְנוּתָד הַשְּׂדֵה מִיַּד נְעָמִי וּמֵאֵת רוּת הַמְּאָבִיבָה אֲשֶׁת הַמַּת קְנִיתִי לְהַקִּים שֵׁם הַמַּת עַל נַחֲלָתוֹ. ופירש רש"י, שאמר בוועז לגואל שרות אינה מתרצה למכור חלקה אלא אם כן תישאנה. וראה במלבי"ם שפירש, שבתחילה אמר לו שנעמי חפצה למכור את השדה אשר לה, ועל זה אמר הגואל שהוא מסכים לקנות,

בְּרוֹת הָיוּ מְסַתְּפָקִים בְּהָ הָעוֹלָם, אִם
היא הגונה אם לאו, כְּמוֹ שֶׁנִּפְרָשׁ לְקַמֵּן
(אות יד) עַל פְּסוּק הַנ"ל, וְעֵינַי שָׁם, וּבִעֲוֹ
רָצָה לְרַמֵּז שֶׁשָּׂם שֵׁשׁ כְּבוֹד גְּדוֹל לְגֵאל
אֶת הַשָּׂדֶה, כִּד יֵשׁ כְּבוֹד גְּדוֹל לְקַח אִשָּׁה
זו לְפִי שֶׁהיא הַגּוֹנָה, שֶׁהוא הָיָה יוֹדֵעַ
שֶׁכֵּן נִפְסְקָה הַחֲלֻכָה, 'מוֹאָבִי' וְלֹא

וְעֵינַי בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (רות ז, יא) עַל פְּסוּק
(שם ד, ז) 'וְזֹאת לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל',
שְׂמִי שְׂמוּכָר שְׂדֵהוּ, הָיוּ קְרוּבֵי עוֹשִׂים
לוֹ בִשְׁת פָּנִים בְּפִרְהֶסְיָא, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים
לְמִי שֶׁנוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגֵנֶת לוֹ, וְעֵינַי
שָׁם. אִמָּנָם בְּשִׁחֹר לְגֵאל הַשָּׂדֶה שְׂמִכָר,
הָיוּ מַחְזִירִים לוֹ הַכְּבוֹד בְּפִרְהֶסְיָא. וְכֵאֵן

זֶרַע שְׂמִישׁוֹן הַמְּבוּאָר

לוֹ הַכְּבוֹד בְּפִרְהֶסְיָא שְׂתִיקָן בִּזָּה אֶת פָּגַם
הַמִּשְׁפָּחָה.

כֵּן עֵתָה שְׂאֵמֵר כֵּן בְּפִירוּשׁ שְׂאִינוּ רוּצָה לִישֵׂא
אוֹתָהּ.

טעם נוסף שתלה בווע גאולת השדה בנישואי רות

וְכֵאֵן בְּרוֹת הָיוּ מְסַתְּפָקִים בְּהָ הָאֲנָשִׁים
שְׁבוּעוֹלָם, אִם היא הַגּוֹנָה אִם לֹא - אִם גַּם
הַנִּקְבוֹת הֵן בְּכֻלָּל הַאיסוּר שְׂמוּאֲבִי לֹא יִבּוּא
בְּקַהֵל יִשְׂרָאֵל, וְכֵמוֹ שֶׁנִּפְרָשׁ לְקַמֵּן (אות יד) עַל
פְּסוּק הַנ"ל, וְעֵינַי שָׁם²³. וּבִעֲוֹ רָצָה לְרַמֵּז
שֶׁאֲדַרְבֵּא בְּשָׂם שֵׁשׁ כְּבוֹד גְּדוֹל לְגֵאל אֶת
הַשָּׂדֶה לְפִי שֶׁמַּחְזִיר כְּבוֹד הַמִּשְׁפָּחָה, כִּד יֵשׁ
כְּבוֹד גְּדוֹל לְקַח אִשָּׁה זו לְפִי שֶׁהיא הַגּוֹנָה, וְיֵשׁ
בִּזָּה כְּבוֹד לַמִּשְׁפָּחָה אִם יִכְנִיס לְבִיתוֹ אִשָּׁה
הַגּוֹנָה, שֶׁהוא בּוֹעֵז הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן נִפְסְקָה
הַחֲלֻכָה (ראה יבמות סט, א עו, ב)²³ - 'מוֹאָבִי'
(דברים כג, ד)²³ - הַזִּכָּר אִף שֶׁנִּתְגַּיֵּר נֹאסֵר לְבוּא
בְּקַהֵל וְלִישֵׂא אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל, וְלֹא נֹאסֵרָה

וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ טַעְמוֹ שֶׁל בּוֹעֵז שֶׁתִּלְהָה
גְּאוּלַּת הַשָּׂדֶה בִּיבּוּמָה שֶׁל רוֹת, דְּעֵינַי בְּמִדְרָשׁ
רַבָּה (רות ז, יא) עַל הַפְּסוּק (שם ד, ז) 'וְזֹאת
לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל', שְׂמִי שֶׁהיא מוּכָר שְׂדֵהוּ לְגוֹי
או לְאֶחָד שְׂאִינוּ מִמִּשְׁפַּחַתוֹ, הָיוּ קְרוּבֵי
עוֹשִׂים לוֹ בִשְׁת פָּנִים בְּפִרְהֶסְיָא, לְפִי שֶׁמְכִירָה
זו היא לְבוּשָׁתָה שֶׁל הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁמְכָר שְׂדֵה
אֲחֻזָּתוֹ שֶׁהוֹרִישׁוּ לוֹ אֲבוֹתָיו, וְכֵמוֹ שֶׁעוֹשִׂים
לְמִי שֶׁנוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגֵנֶת לוֹ, שֶׁהִיוּ
מְבִיזִים אוֹתוֹ בְּפִרְהֶסְיָא מִטַּעַם זֶה שֶׁהוא
מְבִיֵּשׁ אֶת מִשְׁפַּחַתוֹ, וְעֵינַי שָׁם²⁴. אִמָּנָם בְּשִׁחֹר
הַמוּכָר לְגֵאל אֶת הַשָּׂדֶה שְׂמִכָר, הָיוּ מַחְזִירִים

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

ואומרי, נקצץ פלוני ממשפחתו. גירשה, היו אומרים
חזר פלוני למשפחתו. ובירושלמי (קידושין פ"א
ה"ה) כתוב, המוכר שדה אחוזתו סתם, ולא דוקא
לגוי. נא. שבווע נחכין לומר לה שאף שיש
שמסתפקים בה אם היא מותרת, מכל מקום יש
עמי, היינו הסנהדרין, יודעים שהיא מותרת, ולכך
הוא אינו חושש לגאול אותה. וזה לשונו, 'כל שער
עמי' דיינו הסנהדרין, יודעים 'עמוני' ולא עמונית,
'מואבי' ולא מואבית (יבמות סט, א), אבל מי שאינו
חכם אינו יודע, ו'טוב' שהוא הגואל, הוא עם הארץ,
והוא לא ירצה לקחת לפי שאת מואביה.
נב. וראה עוד במדרש (רו"ד, א). נג. 'לא יבא
עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם
בקהל ה' עד עולם'.

תרח) מבוואר, שאחר ביאה ראשונה בלילה זה, מת
בווע, הרי שמביאה זו באה לעולם מלכות בית דוד.
ורש"י (דברי הימים א ב, יא) כתב, חכמים אמרו
בשעה שבא בווע על רות והרתה, מיד מת בווע. וכמו
שכתב רבנו בהרחבה להלן אות יד. ויתכן שכונת
רבנו בלשונו 'כידוע ליודעים', היינו על שמדוד
המלך וזרעו נולד משיח. ג. במדרש, אמר ר'
יוסי בר אבין, כל מי שמוכר אחוזתו לגוי, היו קרוביו
מביאין חביות מלאות קליות ואגוזים ומשברין אותן
לפני התינוקות. והתינוקות מלקטין ואומרי, נקצץ
פלוני מאחוזתו. התזירה היו אומרים, חזר פלוני
לאחוזתו. וכל מי שנושא אשה שאינה הוגנת לו, היו
הקרובים מביאים חביות מלאות קליות ואגוזים
ומשברין אותו לפני התינוקות, והתינוקות מלקטין

קדוּשִׁין, אָבֵל בְּמִתְנֻת עֲנִיִּים אֵין לְחֹשׁ.
וְכָתַב הַמְּגִן אֲבָרְהָם (ס"ק טו), פְּרוּשׁ,
שִׁיאֲמָרוּ שָׁהֶם סְבֻלוֹנוֹת וְחוּשְׁשִׁין
לְקִדּוּשִׁין וְכוּ', וְעִנֵּן שָׁם.

וּמִשּׁוֹם הַכִּי, בָּעֵז לֹא רָצָה לְתַן לָהּ
שׁוֹם מִתְנָה דְרָךְ כְּבוֹד, כְּדִי

מוֹאֲבִית, וּמִשּׁוֹם הַכִּי רָצָה לְתַלּוֹת גְּאֻלַּת
הַשְּׂדֵה בְּקִיחַת רֹת לְאִשָּׁה.

וְהִנֵּה בְּאֶרֶץ חַיִּים סוֹף סִמְּן תְּרַצ"ה
(סעיף ו) כְּתַב הַהֲנָהָה (הרמ"א),

וְאִישׁ לֹא יִשְׁלַח לְאִשָּׁה, שְׁלֹא יָבֹא אִישׁ
לְשַׁלַּח לְאֶלְמָנָה, וְיָבֹאוּ לִידֵי סֶפֶק

זרע שמשון המבואר

לאַבְיוֹנִים, כַּשְׁנוֹתָם לֹאשָׁה אֵין לְחֹשׁ שְׁמַא
נִתַּן לָהּ מַחֲמַת קִידוּשִׁין¹⁷. וְכָתַב הַמְּגִן אֲבָרְהָם
(ס"ק טו), פְּרוּשׁ הַחִילוּק שְׁבִין מִשְׁלוֹחַ מִנּוֹת
לְבִין מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים, שְׁבַמְשֻׁלוֹחַ מִנּוֹת
יֵאֲמָרוּ הַרְוֹאִים שָׁהֶם סְבֻלוֹנוֹת - מִתְנּוֹת שְׁנוֹתָן
הַחֲתָן לְכֹלָה אַחַר הַקִּידוּשִׁין, וְחוּשְׁשִׁין
לְקִדּוּשִׁין וְכוּ' - שְׁמַא קִידְשָׁה מִכְּבוֹר וְעֵתָה
נּוֹתָן לָהּ סְבֻלוֹנוֹת, אֲבֵל מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים הֵם
מֵעוֹת, וּבְמֵעוֹת אֵין חוּשְׁשִׁים לְסְבֻלוֹנוֹת,
שֶׁאֵין הַדְּרָךְ לְשֻׁלוֹחַ מֵעוֹת לְסְבֻלוֹנוֹת אַחַר
הַקִּידוּשִׁין, וְעִנֵּן שָׁם¹⁸.

וּמִשּׁוֹם הַכִּי, אֵף שֶׁהִיָּה מִן הַרְאוּי שְׁלֹא
יִשְׁלַחנָהּ בּוֹעֵז לְלִקוּט בְּשֵׁדָה בְּדֶרֶךְ בְּזִיוֹן,
וְכִמוֹ שְׁדַקְדָּנוּ לְעִיל, מִכֹּל מְקוֹם בָּעֵז לֹא
רָצָה לְתַן לָהּ לְרוֹת שׁוֹם מִתְנָה בְּדְרָךְ כְּבוֹד,
כְּדִי שְׁלֹא יֵצֵא חֶקֶל - שְׁלֹא יֵאֲמָרוּ הַרְוֹאִים,

מוֹאֲבִית לְבוֹא בְּקַהֲלָה, שֶׁהַנְּקִיבָה מוֹתֵרַת
לְהַנְשֵׂא לְיִשְׂרָאֵל מִשְׁנַתְּגִיירָה, וּלְפִיכֵךְ רֹת
מוֹתֵרַת לְבוֹא בְּקַהֲלָה, וּמִשּׁוֹם הַכִּי רָצָה לְתַלּוֹת
גְּאֻלַּת הַשְּׂדֵה בְּקִיחַת רֹת לְאִשָּׁה, כְּדִי לְרַמּוֹ
שֶׁהִיא הַגּוֹנָה, וְאֲדַרְבָּא יֵשׁ בְּלִקְיַחַתָּה מִשּׁוֹם
כְּבוֹד הַמְּשַׁפְּחָה, כְּפִי שֵׁישׁ כְּבוֹד לְמִשְׁפַּחָה
בְּגֹאֻלַּת הַמוֹכֵר אֶת הַשְּׂדֵה שְׁמֵכֵר.

בוֹעֵז לֹא נִתַּן לָהּ בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד, שְׁלֹא יַחֲשׂוּ לְסֶפֶק קִידוּשִׁין
וְהִנֵּה בְּשׁוֹלְחַן עֶרוֹךְ אֶרֶץ חַיִּים בְּהַלְכוֹת
פּוֹרִים סוֹף סִמְּן תְּרַצ"ה (ס"ד) כְּתַב הַהֲנָהָה -
הַרְמ"א, וְאִישׁ לֹא יִשְׁלַח בְּפוֹרִים מִשְׁלוֹחַ מִנּוֹת
לְאִשָּׁה, כְּדִי שְׁלֹא יָבֹא אִישׁ לְשַׁלַּח מִנּוֹת
לְאֶלְמָנָה, וְיָבֹאוּ לִידֵי סֶפֶק קִדּוּשִׁין - שְׁמַא
קִידְשָׁה מְקוֹדֵם וְעֵתָה נּוֹתָן לָהּ סְבֻלוֹנוֹת,
וְכִדְלַהֲלֵן¹⁹. אָבֵל בְּמִתְנֻת עֲנִיִּים - בְּמִתְנּוֹת

ציונים ומקורות

וְרֹאָה בּוֹה בְּאִלְיָה רַבָּה (ס"י תְּרַצָּה ס"ק יד) עַל פִּי
הַרְמב"ם, דְּמִשְׁמַע שֵׁישׁ בּוֹה מִחֻלוּקַת הָאֵם בְּמַאֲכַל יֵשׁ
לְהַתִּיר דְּרָךְ צְדָקָה]. וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּרָה (ש"ס ס"ק כז)
כְּתַב, בְּמֵעוֹת לִיכָא לְמִיחַשׁ לְסְבֻלוֹנוֹת, וְאִפִּילוּ אִם
נּוֹתָן לְאֲבִיוֹן מֵאֲכַל, הוּא דְרָךְ צְדָקָה וְאֵינוּ דְרָךְ
סְבֻלוֹנוֹת. וְנִמְשַׁמַּע מְדַבְּרִיו, שְׁגַם הַמְּגִן אֲבָרְהָם מוֹדָה
בְּכֹל נְתִינָה דְרָךְ צְדָקָה, וְאֵף נְתִינַת מֵאֲכַל. וְיֵשׁ לְבָאֵר,
שְׁמַא שְׁנַקַּט הַמְּגִי' 'מֵעוֹת', מִשּׁוֹם שֶׁהַרְגִּילוֹת לְקִיִּים
מִצּוֹת מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים וְשֶׁאֵר צְדָקָה בְּמֵעוֹתָן.
בְּמַחְצִית הַשְּׁקָל (לס"ק טו) נִתְבָּאֵר, שֶׁנִּחְלַקוּ
הַרְשׁוּנִים מֵהוּ הַסֶּפֶק קִידוּשִׁין בְּנִתְיַנַּת סְבֻלוֹנוֹת, אִם
חֹשְׁשִׁים שְׁעַל יְדֵי סְבֻלוֹנוֹת קִידְשָׁה עֵתָה, אוֹ
שְׁמַחְמַת סְבֻלוֹנוֹת חֹשְׁשִׁים קִידְשָׁה מִכְּבוֹר.
וְהַחִילוּק בֵּין הַפִּירוּשִׁים הוּא, שְׁלִפֵי הַטַּעַם הָא'
הַחֲשֵׁשׁ הוּא רַק כַּשְׁנוֹתָן בְּפִנֵי עֲדִים, וְלֹהֲטַעַם הַכִּי גַם

גַּד. רֹאָה בְּהַעֲרָה לְהִלֵּן בְּסִמּוֹךְ, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהַרְחַבָּה
הַחֲשֵׁשׁ בְּנִתְיַנַּת מִתְנָה אוֹ מֵעוֹת לְאִשָּׁה.
נֵה. לְשׁוֹן הַשּׁוֹר"ע, וְאִשָּׁה תִּשְׁלַח לְאִשָּׁה, וְאִישׁ לְאִישׁ.
אֲבֵל לֹא בְּהַפֵּךְ, שְׁלֹא יָבֹא אִישׁ לְשֻׁלוֹחַ לְאֶלְמָנָה
וְיָבֹאוּ לִידֵי סֶפֶק קִידוּשִׁין. אֲבֵל בְּמִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים,
אֵין לְחֹשׁ. וְיֵשׁ לְהַעֲרִיר, שְׁמַה שְׁכַתְּבֵי רַבִּינוּ 'אֲבֵל
בְּמִתְנּוֹת עֲנִיִּים אֵין לְחֹשׁ', אֵינוּ כְּלִשׁוֹן הַשּׁוֹר"ע.
נִו. לְשׁוֹן הַמְּגִן אֲבָרְהָם, 'אֲבֵל מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים הֵי
מֵעוֹת, וְלִיכָא לְמִיחַשׁ לְסְבֻלוֹנוֹת. וְגַם לִיכָא לְמִיחַשׁ
שְׁקִידְשָׁה בְּמֵעוֹת הַלְלוּ, שְׁהֵרִי צְרִיךְ שִׁיאֲמַר בְּפִנֵי ב'
עֲדִים הִרִי אֶת מְקוֹדְשָׁתָּה'. וּבְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (ס"ט) כְּתַב,
שְׁאֵף אִם נּוֹתָן לְאֲבִיוֹן מֵאֲכַל, הוּא דְרָךְ צְדָקָה וְלֹא דְרָךְ
סְבֻלוֹנוֹת, וְלִכְךָ מוֹתֵר לִיתֵן אֵף לְאִשָּׁה דְרָךְ מִתְנּוֹת
לְאֲבִיוֹנִים. [וְלֹכְאוּרָה זֶהוּ שְׁלֹא כְּהַמְּגִן אֲבָרְהָם
שֶׁבְּדַבְּרֵיו מִשְׁמַע דְּרוּקָא מֵעוֹת הוּי דְרָךְ צְדָקָה וּמוֹתֵר.

לְאֵל צִרְף. רַק רְצָה שְׁתַּקַּבֵּל דְרָךְ מִתְּנוֹת
עֲנִיִּים, שְׂאֵז אֵין לְחוּשׁ.

וּבְשִׁנְתָן לָהּ הִשֵּׁשׁ שְׁעוּרִים, הַבִּינָה
רוֹת שְׁפֹנְנָתוֹ הִיְתָה שְׁלֵא
תְבוּא רִיקָם אֶל חֲמוּתָהּ, אֲבָל לֹא רְצָה

שְׁלֵא יֵצֵא הַקּוֹל שְׁיֵשׁ סֶפֶק קְדוּשִׁין, וְלֹא
הִיְתָה מִתְקַיְמַת מַחְשְׁבָתוֹ, שְׁהָרִי אִם
הַגּוֹאֵל הִיָּה יוֹדֵעַ שְׁבַעַז הַתְּחִיל לְקַדֵּשׁ
אֶת רוֹת קֶדָם רְשׁוֹתוֹ, לֹא הִיָּה מִתְרַצָּה
עוֹד לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁלֵף אִישׁ וְכוּ',

זרע שְׁמִישׁוֹן הַמְּבוֹאָר

לַעֲצֻמוֹ, וְלֹא הִיָּה מַסְכִּים שְׁבוּעַז יִקְנֶה אוֹתָהּ,
וְכֵן לֹא הִיָּה מוֹדֵה לוֹ עַל הַקִּדּוּשִׁין, וְכִמו
שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל. רַק רְצָה בּוֹעַז שְׁתַּקַּבֵּל רוֹת
אֶת הַשְּׁעוּרִים דְרָךְ מִתְּנוֹת עֲנִיִּים - דְרָךְ צַדִּיקָה,
וְלֹא דְרָךְ סְבֻלּוֹנוֹת^ט, שְׂאֵז אֵין לְחוּשׁ לְסַפֵּק
קִדּוּשִׁין, וְכִמו שֶׁנִּתְבָּאָר, שְׁעַל יָדֵי כֵךְ לֹא
יֵצֵא עֲלֶיהָ שׁוֹם קוֹל שֶׁל נִישׁוּאִין^י.

וּבְשִׁנְתָן^י לָהּ בּוֹעַז הִשֵּׁשׁ שְׁעוּרִים
כְּדַכְתִּיב (ג, טו) 'וַיִּמְדַּשׁ שֵׁשׁ שְׁעוּרִים וַיִּשֵׁת
עֲלֶיהָ', הַבִּינָה רוֹת שְׁפֹנְנָתוֹ הִיְתָה לִיתֵן לָהּ
מִתְנָה בְּכַדִּי שְׁלֵא תְבוּא רִיקָם אֶל חֲמוּתָהּ,
אִף שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ בְּפִירוּשׁ שְׁנוֹתָן לָהּ

שְׁיֵשׁ סֶפֶק קְדוּשִׁין - שְׁמֵא נוֹתֵן לָהּ סְבֻלּוֹנוֹת
עַל שְׁקִידָשָׁה מִכְּבָר, וְאִם הִיָּה יוֹצֵא הַקּוֹל
שְׁבוּעַז קִידְשָׁה, לֹא הִיְתָה מִתְקַיְמַת מַחְשְׁבָתוֹ
שֶׁהַגּוֹאֵל יִתֵּן לוֹ רְשׁוֹת מְפוֹרָשׁ וּבְרוּר לִיבִם
אֶת רוֹת, וְאִף יִקְנֶה לוֹ כֵךְ בַּקִּנְיָן, שְׁתָּרִי אִם
הַגּוֹאֵל הִיָּה יוֹדֵעַ שְׁבַעַז הַתְּחִיל לְקַדֵּשׁ אֶת רוֹת
לוֹ לְאִשָּׁה, קֶדָם שֶׁנִּתֵּן לוֹ הַגּוֹאֵל רְשׁוֹתוֹ, לֹא
הִיָּה מִתְרַצָּה עוֹד לַעֲשׂוֹת אֶת אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה
שֶׁל 'שְׁלֵף אִישׁ וְכוּ', לְפִי שֶׁנִּמְצָא שֶׁהוּא לְלֹא
צִרְף, לְפִי שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹכֵל בּוֹעַז לְתַלּוֹת מִכִּירַת
הַשְּׁדָה בִּיבּוּם רוֹת, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נִשָּׂא אוֹתָהּ,
וּמִתּוֹךְ כֵךְ הִיָּה הַגּוֹאֵל מִתְרַצָּה לְקִנּוּת הַשְּׁדָה

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

לְצִיּוּן שְׁמִישׁוֹן עֲנִין זֶה, בְּמֵה שְׁאִמְרוּ בְּמִדְרַשׁ (ר"ו
ה, ו): 'וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי קָלִיל זְעִיר בְּשֵׁתִי אֲצַבְעוֹתַי, וְאִם
רַבִּי יִצְחָק, אֶת שְׁמַע מִינֵה תְרַתִּי - אוֹ בְרַכָּה שֶׁרַת
בְּאֲצַבְעוֹתַי שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, אוֹ בְרַכָּה שֶׁרַת בְּמַעֲיָה
שֶׁל אוֹתָהּ צַדִּיקָה. מִמֵּה דְכַתִּיב וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתוֹתֵר,^י
נִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהַבְּרַכָּה שֶׁרַת בְּמַעֲיָה שֶׁל אוֹתָהּ
צַדִּיקָה. וּפִירֵשׁ בְּמִשְׁנַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר (שם), שֶׁשְׁמַעַם
שֶׁנִּתֵּן לָהּ פָּחוֹת מִשׁוֹה פְּרוּטָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְנַס לְסַפֵּק
קִדּוּשִׁין, וְלִכְךָ מִסִּיק הַמְּדַרְשׁ שֶׁרַתָּה הַבְּרַכָּה בְּמַעֲיָה,
כִּיּוֹן שֶׁאִם שֶׁרַתָּה הַבְּרַכָּה בִּידֵי שֶׁל בּוֹעַז, אִ"כּ נַעֲשֵׂה
שׁוֹה פְּרוּטָה וְשׁוֹב יֵשׁ לְחוּשׁ לְסַפֵּק קִדּוּשִׁין. וְרֵאָה
בְּמֵלֵא הַעוֹמֵר שֶׁכְּתֹב כִּעִי"ז, וְהֵאָרִיךְ לְבַאֵר מְדוּעַ לֹא
הִיָּה בּוֹזֵה חֲשֵׁשׁ לְקִדּוּשִׁין. נֵט. רַבְּנֵי בֵּא לִישֵׁב
מְדוּעַ בְּנִתְיַנֵּת הֲשֵׁשׁ שְׁעוּרִין שֶׁלֹּא הִיָּה דְרָךְ צַדִּיקָה, לֹא
חֲשֵׁשׁ בּוֹעַז שִׁיאִמְרוּ שְׁנוֹתָם לְסְבֻלּוֹנוֹת. וּמִבְּאֵר שֶׁאֲכֵן
מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ זֶה הַנִּחָם עֲלֶיהָ, וְלֹא אָמַר לָהּ כְּלוּם.
[וְלִכְאוּרָה עֲדִין יֵשׁ לְתַמּוּהָ בְּמֵה שְׁמִישׁוֹן שֶׁנִּתֵּן לָהּ
מִתְנָה כְּכַתּוּב וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי, וְלֹא חֲשֵׁשׁ שִׁיאִמְרוּ
שֶׁנִּתֵּן לָהּ סְבֻלּוֹנוֹת. אֲפֹשֶׁר שֶׁכְּשִׁנוֹתָן מִכְּבֵל לְהַבֵּא
מִהַדְרָן כְּשֶׁהוּא רַעֲב, בּוֹדָאִי לֹא יֵאִמְרוּ שֶׁנִּתֵּן סְבֻלּוֹנוֹת,
וְהוּי נִתְיַנֵּה בְּדְרָךְ צַדִּיקָה דְלֹא חִישְׁיֵנָן לְקִדּוּשִׁין].

בְּלֹא עֲדִים חוּשִׁים שֶׁהִיוּ קִדּוּשִׁין עִם עֲדִים. וְלֹזֶה
פִּירֵשׁ רַבִּינוּ כְּהַמְּגַ"א, שֶׁהָרִי הִיָּה בְּלִילָה כְּכַתּוּב (רוֹת
ג ז-ח) 'וַתְּבֹא בָלֵט וַתְּגַלּ מְרָגְלָתֶיהָ וַתִּשְׁכַּב, וַיְהִי בְּחֻצֵי
הַלְּיָלָה וַיִּתְחַד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת וַהֲגִיָּה אִשָּׁה שְׁכָבַת
מְרָגְלָתֶיהָ, וּבּוֹדָאִי לֹא נִתֵּן לָהּ בְּכַנֵּי עֲדִים, וְשִׁיךְ רַק
הַחֲשֵׁשׁ שֶׁמֵּא קִידְשָׁה קוֹדֵם לָכֵן. נֵט. וְעִדִּין יֵשׁ
לְהַעֲרִי מְדוּעַ הַוּצָרְךָ בּוֹעַז לּוֹמַר לָהּ שֶׁתִּלְקַט בְּעַצְמָה
דְרָךְ בִּיּוֹן, וְהָרִי הִיָּה יוֹכֵל לִיתֵן לָהּ מִהַעוֹמְרִים
שֶׁבְשָׁדָה, כְּפִי שֶׁהִשִּׁית עֲלֶיהָ אֶת הֲשֵׁשׁ שְׁעוּרִים, שֶׁהוּא
בְּדְרָךְ כְּבוֹד, וְכִפִּי שֶׁמִּבְּאֵר רַבְּנֵי הַלֵּלָן, שֶׁגַּם בְּאוֹפֵן זֶה
לֹא שִׁיךְ חֲשֵׁשׁ קִדּוּשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ שְׁנוֹתָם
לָהּ רַק הַנִּחָם עֲלֶיהָ. וְאֲפֹשֶׁר שֶׁמִּכּוּן שֶׁהִתְחִיל
בְּרֵאשׁוֹנָה לְתַת לָהּ בְּתוֹרַת צַדִּיקָה, אִזִּי כֹל מֵה שְׁמוּסִיף
לִיתֵן לָהּ נִרְאָה כְּהוֹסְפָה עַל הַנִּתְיַנֵּה הַקּוֹדֶמֶת וְהוּי
כְּדְרָךְ צַדִּיקָה, אִף כְּשֶׁהִשִּׁית עֲלֶיהָ. מֵה שֶׁאֵין כֵּן אִם
מִתְחִילָה הִיָּה נוֹתֵן לָהּ בְּאוֹפֵן זֶה, הִיָּה זֶה נִרְאָה
כְּנִתְיַנֵּה מִתְנָה, אִף אִם לֹא הִיָּה אוֹמֵר לָהּ כְּלוּם וְרַק
מִנִּיחַ עֲלֶיהָ. וְעוֹד אֲפֹשֶׁר בְּפִישׁוּטוֹ, שֶׁשִּׁימַת הַשְּׁעוּרִים
עֲלֶיהָ, הִיְתָה בּוֹעַז לִילָה לְאַחַר לִינֵתָם בְּגוֹרָן, כְּמַפּוֹרֵשׁ
כְּכַתּוּב, וְלִכְךָ לֹא חֲשֵׁשׁ מֵן הַרוּאִים, מִמֵּה שֶׁאֵין כֵּן
בְּתַחֲלִילָה כְּשֶׁבֵּאת לְלִקּוֹט בְּשָׂדָה בַּיּוֹם. נח. וִישׁ

לֹאמַר לָהּ, כִּדְרֵי שְׁלֹא תִהְיֶה מִשְׁמַע
מִתְּנָה. וּמִשׁוֹם הִכִּי, מִלֵּת 'אֵל' קָרִי וְלֹא
כְּתִיב, דְּמִשְׁמַע שְׁאָמַר כְּלָבוֹ, אֲבָל לְפִי
הָאֵמֶת מַעֲשִׂיו מוֹכִיחִין שֶׁהִיא רוֹצֶה
לֹאמַר לָהּ בֵּן.
וְעוֹד יֵשׁ לֹאמַר, שֶׁהוֹאִיל שְׁבָאוֹתָן שֵׁשׁ

במתנה. ורק הניחם עליה וככתוב 'וישת
עליה',^ס אֲבָל לֹא רָצָה לֹאמַר לָהּ בְּפִירוּשׁ
שהוא נותן מתנה עבור שלא תבוא ריקם
לחמתה, כִּדְרֵי שְׁלֹא תִהְיֶה מִשְׁמַע מִתְּנָה,
והרואים יחששו שנותן לה סבלונות
ונתקדשה מכבר.^{סו}

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

בתבית 'אלי' רמז בועז לרות שישאנה

וְעוֹד יֵשׁ לֹאמַר בְּטַעַם שְׂתִיבַת 'אֵלִי' הִיא
קָרִי וְלֹא כְּתִיב, שֶׁהוֹאִיל שְׁבָאוֹתָן שֵׁשׁ שְׁעוּרִים
שֶׁנִּתְּנָן לָהּ, רִמּוֹז לָהּ שֶׁעֲתִידִין לְצֵאת מִמֶּנָּה שֵׁשׁ
בָּנִים, וְאֵלּוּ הֵן: דוֹד, וּמְשִׁיחַ, דְּנִיָּאֵל, חֲנַנְיָה,
מִישָׁאֵל וְעוֹזְרִיָּה, שְׁמֵת־בְּרָכִים בְּשֵׁשׁ בְּרָכּוֹת,
כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ וְ"ל בְּגִמְרָא (סְנַהֲדְרִין צ"ג, ב'),^{סב} אִם
כֵּן, בְּנִתְּנִיתוּ שֵׁשׁ שְׁעוּרִים לְרוּת נְרַמְזוּ שְׁנֵי
דְּבָרִים, הֵא - שֶׁהִתְקַוָּה שֶׁהִיתָה לָּהּ לְנַעֲמִי
שִׁישְׁאָנָה - שֶׁלֹּכַךְ שֶׁלַּחָה אֵת רוּת לְלוֹן עִמּוֹ
בְּלִילָה (רוּת ג, ד), אֵינָה חוֹזֶרֶת רִיקָם, וְאִכֵּן
יִשְׁאָנָה בּוֹעֵז^{סד}. וְהֵב' - וְגַם הִיא הִבְטָחָה מְזֻכָּה
אֵלֶיהָ שֶׁמִּנִּישׁוּאִיהָ יֵצְאוּ מִמֶּנָּה שֵׁשׁ בָּנִים
שֶׁנִּתְּבָרְכוּ בְּשֵׁשׁ בְּרָכּוֹת. וְזֶהוּ הַטַּעַם שְׂתִיבַת

ומשום הכי, מלת אלי שבכתוב (ג, יז) 'שש
השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אל
תבואי ריקם אל חמותך', היא קרי ולא כתיב
- נקרא ולא נכתב, כמו שאמרו בגמרא (נדרים
לז, א), דְּמִשְׁמַע שְׁאָמַר כֵּן בּוֹעֵז רַק כְּלָבוֹ, אֲבָל
לְפִי הָאֵמֶת לֹא אָמַר לָהּ זֹאת, וְרַק מַעֲשִׂיו -
שֶׁנִּתְּנָן לָהּ אֵת הַשְּׁעוּרִים, מוֹכִיחִין שֶׁהִיא רוֹצֶה
לֹאמַר לָהּ בֵּן.

ס. וכמו שדייק רבינו כתחילת דבריו. וראה באלשיך
שדייק כדברי רבינו, וכתב, שרות אמרה לנעמי
שכוונת בועז לא היתה ליתן לה דרך מוהר ומתן,
שהרי לא נתנם לי דרך כבוד, ורק השליכם עלי וגם
נתן לי ערך מועט מאוד, אי"כ ודאי כוונתו שלא אשוב
ריקם לביתי. סא. ובביאור רבינו נתיישב מה
שדקדק לעיל מדוע לא נתן לה מתנה בדרך כבוד,
שנמנע מכך מפני חשש שיאמרו שקידשה והרי הם
לסבלונות. ולכן את השש שעורים שרצה לתת לה,
בשביל שלא תבוא ריקם אל חמותה, לא אמר לה
שנתנם לה, ורק שת אותם עליה באופן שנראה
שעדיין אינה נתנם לה במתנה, מפני שחשש שיאמרו
שהוא מתנה וסבלונות. אלא שהיא אמרה לנעמי
שנתן לה כדי 'שלא תבוא ריקם', לפי מה שהבינה כך
בדעת בועז שאכן נתכוון לתת לה במתנה. ולהלן
בסמוך מיישב רבינו לפי דרכו, מה ש'אלי' הוא קרי

צִיּוּנִים וּמְקוּרוֹת

ולא כתיב. סב. בגמרא, אמר רבי תנחום, דרש
בר קפרא בצפורי, מאי דכתיב (ג יז) 'שש השעורים
האלה נתן לי'. מאי 'שש השעורים', אילימא שש
שעורים ממש, וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש
שעורים, אלא שש סאין, וכי דרכה של אשה ליתול
שש סאין, אלא רמז נרמזין לה שעתידין ששה בנים
לצאת ממנה, שמתברכין בשש ברכות, ואלו הן: דוד,
ומשיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. דוד דכתיב
(שמואל א טז, יח) 'ויען אחד מהנערים ויאמר הנה
ראיתי בן לישי בית הלחמי ידע נגן וגבור חיל ואיש
מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו' וגו', ואמר רב
יהודה אמר רב, כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא
בלשון העז, 'ידע נגן' שידוע לישראל (גבור' שידוע
להשיב, 'איש מלחמה' שידוע לישא וליתן במלחמתה
של תורה, 'ונבון דבר' שמבין דבר מתוך דבר, 'איש
תואר' שמראה פנים בהלכה. 'וה' עמו' שהלכה כמותו

ולא כתיב. סב. בגמרא, אמר רבי תנחום, דרש
בר קפרא בצפורי, מאי דכתיב (ג יז) 'שש השעורים
האלה נתן לי'. מאי 'שש השעורים', אילימא שש
שעורים ממש, וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש
שעורים, אלא שש סאין, וכי דרכה של אשה ליתול
שש סאין, אלא רמז נרמזין לה שעתידין ששה בנים
לצאת ממנה, שמתברכין בשש ברכות, ואלו הן: דוד,
ומשיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. דוד דכתיב
(שמואל א טז, יח) 'ויען אחד מהנערים ויאמר הנה
ראיתי בן לישי בית הלחמי ידע נגן וגבור חיל ואיש
מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו' וגו', ואמר רב
יהודה אמר רב, כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא
בלשון העז, 'ידע נגן' שידוע לישראל (גבור' שידוע
להשיב, 'איש מלחמה' שידוע לישא וליתן במלחמתה
של תורה, 'ונבון דבר' שמבין דבר מתוך דבר, 'איש
תואר' שמראה פנים בהלכה. 'וה' עמו' שהלכה כמותו

שְׁאֵלִי מִשְׁמַע אֵלַי מִמֶּשֶׁת, שְׁיִשָּׂא אוֹתִי לְאִשָּׁה, אֲכַל לֹא אֶמַר לָהּ פֶּן יַעֲזֹב לְקַמָּן (אות יב) עַל פְּסוּק זֶה.

שיר השירים

א

מְדַרְשׁ רַבָּה (שיר השירים א, טו) עַל פְּסוּק שֶׁשְׁמָעוּ יִשְׂרָאֵל (שמות כ, ב) 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ', פִּיהוּ, אֶמַר רַבִּי יוֹדָא בְּשָׁעָה שְׁשָׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל (שמות כ, ב) 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ',

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שְׁאֵלִי דִקְרִי וְלֹא פְתִיב - נקרא ולא נכתב, לפי שְׁאֵלִי מִשְׁמַע אֵלַי מִמֶּשֶׁת, שְׁבֹעֵז יִשָּׂא אוֹתִי יַעֲזֹב לְקַמָּן (אות יב) עַל פְּסוּק זֶה.

א

נתנית הלוחות והתורה בסיני ומעלת השמחה בסעודה בעצרת

פִּיהוּ, אֶמַר רַבִּי יוֹדָא, בְּשָׁעָה שְׁשָׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי, אֵת הַדִּיבּוּר הַרְאִשׁוֹן 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ' (שמות כ, ב) - מֵהַקְּב"ה עֲצֻמוֹ, נִתְקַע -

מה גרם לישראל שכחת התורה שלמדו

במְדַרְשׁ רַבָּה (שיר השירים א, טו) עַל הַפְּסוּק (שיר השירים א, ב) 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת

ציונים ומקורות

אולם לא אמר לה כן בפירושו. ולפירושו זה נחלק הפסוק לשנים, וכאילו נכתב 'כי אמר אלי, ואל תבואי ריקם אל חמותך'. והיינו שבנתינתו לי ששה שעורים רמז שיבוא אלי, ורמז שבכך לא תשוב ריקם אל חמותה, שתתקבל בקשתה שישא את רות לאשה. ולפי זה מובן היטב הטעם שתיבת 'אלי' נקראת ולא נכתבת, לפי שלא אמר לה בפירוש שישא אותה ורק רמז זאת בנתינת שש השעורים, וכמו שנתבאר. [או אפשר שלפירושו זה, תיבת 'תבואי' מוסבת הן על תיבת 'אלי' והן על תיבת 'אל', וכאילו נכתב 'כי אמר אלי תבואי, ואל תבואי ריקם, ונרמז בזה שתבוא אליו וישאנה, ובכך לא תבוא ריקם לחמותה כי יתקיים תקותה. והטעם שלא נכתב פעמיים, משום שלא אמר לה זאת בפירושו, ורק רמז לה זאת בנתינת שש השעורים הרומזים לשש בנים שעומדים לצאת מהם]. סה. לשון המדרש, רבי יהודה אומר, בשעה ששמעו ישראל 'אנכי ה' אלהיך', נתקע תלמוד תורה בלבם, והיו למדים ולא היו משכחין, באו אצל משה ואמרו, משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח

בכל מקום וכו'. משיח דכתיב (ישעיה יא, ב) 'ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' וגו', וכתוב (שם פסוק ג) 'והריחו ביראת ה'', אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהטעינו מצות ויסוריין כריחיים. רבא אמר, דמורח ודאין, דכתיב (שם) 'ולא למראה עיניו ישפוט' וכו'. דניאל חנניה מישאל ועזריה, דכתיב בהו (דניאל א, ד) 'אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה ומשכלים בכל חכמה וידעי דעת ומביעי מדע ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים', מאי 'אשר אין בהם כל מום', אמר רבי חמא בר' חנניא, אפילו כריבדא דכוסילתא לא הוה כהו. מאי 'ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך', אמר רבי חמא ברבי חנניא, מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק, ומן השיחה, ומן השינה, ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכין לנקביהם, מפני אימת מלכות. סג. ואפשר, שנרמז כן גם בתיבות 'ואל תבואי ריקם' וגו', ראה הערה להלן בסמוך. סד. והיינו שהבינה כן מתוך מעשיו שנתן לה השש שעורים,

מאמרם ז"ל
בשעה
ששמעו
ישיראל אנכי
ה' אליה וכו'
היו לומדים
ולא שוכחים,
כיון שבאו
אצל משה
וכו' תזרי
לקיות למדים
ויוחכים

נִתְקַע תִּלְמוּד תּוֹרָה בְּלִבָּם וְהָיוּ לְמִדִּים
 וְלֹא הָיוּ מְשִׁתְּפָחִים, וְכִיּוֹן שֶׁבָּאוּ אֶצְלֵ
 מֹשֶׁה וְאָמְרוּ (שמות כ, טו) 'דִּבֶּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ
 וְנִשְׁמָעָה' חֲזְרוּ לְהָיוֹת לְמִדִּים
 וּמְשִׁתְּפָחִים, עכ"ל. נִרְאָה מִכָּאן
 שֶׁהִשְׁכַּחַה בָּאָה מִשּׁוּם 'דִּבֶּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ'
 וְכִי, וְלִכְאוּרָה זֶה סוֹתֵר לְמֵאֵי דְאִמְרִינָן

בְּפֶרֶק ה' דְּעֵרוּבִין (נד, א), אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 אֲלֵמְלִי לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוחות הִרְאשׁוֹנוֹת,
 לֹא נִשְׁתַּבְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, דִּהָא קִדְּם
 שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת נִמְוִי כְּבָר בָּאָה הִשְׁכַּחַה
 מִשּׁוּם 'דִּבֶּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ'.

וְנִרְאָה לְתַרְזֵן דְּאִיתָא לָהּא וְאִיתָא
 לָהּא, שְׁפַתְּב הַעֲשֶׂרָה

מאמרים ד"ל
 אלקלי לא
 נשתברו
 לוחות
 הראשונות
 לא נשתבחה
 תורה
 מישראל

זרע שמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הלוחות שהיו כתובים בהן עשרת הדיברות,
 וראה שחטאו ישראל בעגל, שיכרם, ואמר
 רבי אליעזר, אֲלֵמְלִי¹⁰ לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוחות
 הִרְאשׁוֹנוֹת - אם משה רבינו לא היה שוכרם
 בירידתו מההר לאחר הארבעים יום, לֹא
 נִשְׁתַּבְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, שמשום שנשתברו
 לא היו בני ישראל זוכרים את מה שלמדו,
 והפסידו מעלה זו שזכו בה במתן תורה. הרי
 ששכחת התורה התחילה רק משעת שבירת
 הלוחות, וקשה, דְּהָא - שהרי מבוואר
 במדרש, שְׁקִדְּם שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת נִמְוִי - גם כן
 כְּבָר בָּאָה הִשְׁכַּחַה, מִשּׁוּם שבמתן תורה אמרו
 בני ישראל למשה 'דִּבֶּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ'.

על ידי לוחות האבן חזרו לזכור וכשנשתברו חזרו לשכוח
 וְנִרְאָה לְתַרְזֵן, דְּאִיתָא לָהּא וְאִיתָא לָהּא -
 שני הדברים שבמאמרי חז"ל הללו, גרמו
 לשכחת התורה בשני זמנים שונים, לפי מה

נחיה תקוע וקבוע תלמוד תורה בלבם של
 ישראל, וְהָיוּ לְמִדִּים וְלֹא הָיוּ מְשִׁתְּפָחִים - לא
 היו שוכחים את התורה שלמדו¹⁰, וְכִיּוֹן
 שֶׁשִּׁמְעוּ אֶת הַדִּבְרֵי הַשְּׁנִי - 'לֹא יִהְיֶה לְךָ'
 (שם), כָּאוּ אֶצְלֵ מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁהֵם יִרְאִים
 לַשְּׁמוּעָה אֶת שֶׁאֵר הַדִּיבְרֵי מֵהַקְּבִ"ה עִצְמוּ,
 כַּכְּתוּב (שמות כ, טו) 'דִּבֶּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה
 וְאֵל 'דִּבֶּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוֹת', וּמִתּוֹךְ כֵּךְ
 חֲזְרוּ לְהָיוֹת לְמִדִּים וּמְשִׁתְּפָחִים, ששוב לא
 היה להם את המעלה שזכו בה במתן תורה,
 שיהיו זוכרים את לימודם. עכ"ל.

נִרְאָה מִכָּאן, שֶׁהִשְׁכַּחַה בַּתּוֹרָה שֶׁלְמָדוּ
 בָּאָה מִשּׁוּם שאמרו 'דִּבֶּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ' וְכִי,
 וְלִכְאוּרָה זֶה סוֹתֵר לְמֵאֵי דְאִמְרִינָן - למה
 שאמרו בגמרא בְּפֶרֶק ה' דְּעֵרוּבִין (נד, א),
 שֶׁכִּשְׂרִיר מֹשֶׁה רַבִּינוּ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִידִי

ציזונים ומקורות

ונשמעה ועתה למה נמות', ומה הנייה יש באבדה
 שלנו, מיד חזר יצר הרע למקומו. חזרו על משה
 ואמרו לו, משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שני,
 הלוואי ישקני מנשיקות פיהו'. אמר להם אין זו
 עכשיו, אבל לעתיד לבא הוא, דכתיב (יחזקאל לו,
 כו) 'והסירתי את לב האבן מבשרכם'.
 סו. בפרשת ואתחנן (אות ו) כתב רבינו, שאם ידבר
 הקב"ה עם האדם, יתקע תלמוד תורה בלבו, ולא
 ישכחנו, ואם כן, אי אפשר עוד ליצר הרע לשלוט בו'
 (ראה ילקוט שמעוני משלי רמו תתקמ).
 סז. הוגה על פי לשון הגמרא. התוספות (מגילה כא,
 א ד"ה אלמלא) הביאו דברי רבינו תם, ש'אלמלי'

בינותינו, שנאמר 'דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה
 נמות', ומה הנייה יש באבדה שלנו, חזרו להיות
 למדים ושוכחים. אמרו, מה משה בשר ודם עובר, אף
 תלמודו עובר. מיד חזרו באו להם אל משה, אמרו
 לו, משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שניה, לוואי
 ישקני מנשיקות פיהו', לוואי יתקע תלמוד תורה
 בלבנו כמות שהיה. אמר להם, אין זו עכשיו, אבל
 לעתיד לבא הוא, שנאמר (ירמיה לא, לב) 'ונתתי את
 תורתך בקרבם ועל לבם אכתובה'. רבי נחמיה אמר,
 בשעה ששמעו ישראל 'לא יהיה לך', נעקר מלבם יצר
 הרע. באו אצל משה, אמרו לו, משה רבינו תעשה את
 פרוזביון שליח בינותינו, שנאמר 'דבר אתה עמנו

שְׁאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה 'דַּבֵּר אֵתָה עִמָּנוּ וְכוּ',
 אֲלֵא שְׁבֹאָה לָהֶם תִּקְנֶה עַל יַדֵי הַלְלוּחֹת,
 וְאַחַר כֵּן שְׁשַׁבֵּר מֹשֶׁה אוֹתָם הַלְלוּחֹת,
 נִשְׁאַרָה הַשְּׂכָחָה בְּלִי שׁוֹם תִּקְנֶה, וְעֵינַי
 עוֹד לְעֵיל בְּפִרְשֵׁת וְאַתְחַנֵּן (אות ו) עַל
 'וְאַתְנָה לָךְ אֵת לַחַת הָאֲבָן' וְכוּ' (שמות

מֵאֲמָרוֹת חֶלֶק ב' מֵאֲמָר חֲקוֹר דִּין פֶּרֶק
 י"ו, שְׁפִשְׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה 'דַּבֵּר
 אֵתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה', מֵאִז כְּדֵי שְׁלֵא
 יִשְׁכַּחֲוָה נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְהַפְתֵּב עַל
 לִזְחֹת הָאֲבָן לְהִסִּיר לֵב הָאֲבָן, עכ"ל.
 אִם כֵּן, הַשְּׂכָחָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל יַדֵי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

לָהֶם תִּקְנֶה, שַׁעַל יַדֵי כְּתִיבַת הַלְלוּחֹת יִזְכְּרוּ
 אֵת לִימּוּדֵם בַּתּוֹרָה, וְאַחַר כֵּן כִּשְׁשַׁבֵּר מֹשֶׁה
 אֵת אוֹתָם הַלְלוּחֹת וּמְמִילָא חֲזָרוּ לִשְׂכוּחַ אֵת
 לִימּוּדֵם, נִשְׁאַרָה הַשְּׂכָחָה בְּלִי שׁוֹם תִּקְנֶה,
 וְכִמוּ שֶׁאֲמָרוּ בַּגִּמְרָא.

וְעֵינַי עוֹד כִּמָּה שֶׁנִּתְּבַאֵר לְעֵיל בְּפִרְשֵׁת
 וְאַתְחַנֵּן (אות ו) עַל הַפְּסוּק (שמות כד, יב) 'וְאַתְנָה
 לָךְ אֵת לַחַת הָאֲבָן' וְכוּ', שִׁיכּוּלִים הֵיוּ יִשְׂרָאֵל
 לַתְּרִץ עֲצָמָם עַל מַה שֶׁאֲמָרוּ 'דַּבֵּר אֵתָה עִמָּנוּ

שְׁכַתְּבֵי הַעֲשֶׂרָה מֵאֲמָרוֹת' חֶלֶק ב' מֵאֲמָר חֲקוֹר
 דִּין פֶּרֶק י"ו^ט, שְׁפִשְׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה 'דַּבֵּר
 אֵתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה' - שְׁלֵא רִצּוֹ לְשִׁמּוֹעַ עוֹד
 מִהַקְּבִ"ה עֲצָמוּ, מֵאִז כְּדֵי שְׁלֵא יִשְׁכַּחֲוָה -
 נִתְּנָה הַתּוֹרָה - עֲשֶׂרַת הַדִּיבּוּרוֹת לְהַפְתֵּב עַל
 לִזְחֹת הָאֲבָן, לְהִסִּיר לֵב הָאֲבָן^ט, עכ"ל. אִם כֵּן
 לְפִי דְבָרֵינוּ, אִמְנָם הַשְּׂכָחָה בָּאָה לְעוֹלָם
 בַּתְּחִילָה עַל יַדֵי שְׁאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה 'דַּבֵּר אֵתָה
 עִמָּנוּ' וְכוּ' וְכִמְבֹאֵר בַּמְּדֻרָשׁ, אֲלֵא שְׁבֹאָה

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

כְּבוֹדֵם וּמוֹשֵׁב יִקְרָם וְכוּ', וְאֵילוּ זְכִינוּ שִׁמְשָׁה רַבִּינוּ
 ע"ה יֵלֶךְ לְפָנֵינוּ מְעִילֵי לְעִילֵי וְלוּחֹת עֲדוֹת עַל שְׁתֵּי
 יַדָּיו, הִנֵּה אִז כָּל תְּלִמִיד וְתִיק הַקֶּרֶב רִשְׁאֵי הִיָּה
 לְהַסְתַּכֵּל וְלִהְתְּבֹנֵן בְּהֵם, וְעֵינָיו רוֹאוֹת כְּפִי כַּחוֹ
 דְּדִקְדוּקֵי תוֹרָה חֲרוּתִים עֲלֵיהֶם, שֶׁהִלֵּךְ נִאֲמַר לְמִשָּׁה
 בְּסִינֵי. סֵט, וְיִבְאֵר הַשִּׁיכּוּת בֵּין הַכְּתִיבָה עַל
 לִזְחֹת הָאֲבָן לְזִכִּירַת הַתּוֹרָה, עַל פִּי דְבָרֵי רַבִּינוּ
 בְּפִרְשֵׁת וְאַתְחַנֵּן (אות ו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֵיטָא בַּמְּדֻרָשׁ
 (יִלְקוּט שְׁמַעֲנֵי יִשְׁעֵיהֶם רִמּוֹ תַעֲט) וְכוּ', כִּשְׁאֲמָרוּ אֵל
 מֹשֶׁה 'דַּבֵּר אֵתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה', מִיד חֲזָרוּ הִיצֵר הָרַע
 וְהַשְּׂכָחָה לְמִקּוּמָם, וְנִתְּקַשָּׁה לְבָם כֶּאֱבָן, וּמִשׁוּם הַכִּי
 קָרִי לְהוֹ לִזְחֹת הָאֲבָן, עכ"ל. אֵלֵא שְׁכַתְּבֵי רַבִּינוּ מִנְחָם
 עֲזַרְיָה בְּמֵאֲמָר חֲקוֹר דִּין, שֶׁמְכִיִּין שֶׁאֲמָרוּ 'דַּבֵּר אֵתָה
 עִמָּנוּ', מִיד נִיתְּנָה הַתּוֹרָה לְהַכְתֵּב עַל לִזְחֹת אֲבָן
 לְהִסִּיר מֵהֶם לֵב הָאֲבָן, וְאַלְמָלָא נִשְׁתַּבְּרוּ הַלְלוּחֹת הֵיוּ
 חֲזוּרִים לְמַדְרַגָּה הָרֵאשׁוֹנָה, וְעֵינַי שֶׁם. וְזוֹ הִיא כּוּוֹנַת
 הַכְּתוּב וְאַתְנָה לָךְ אֵת לִזְחֹת הָאֲבָן' כְּדֵי לְתַקֵּן הַפְּגַם
 שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִם זֶה הַתִּיקוֹן לֹא יִעֲלֵל לָהֶם, אִז
 אֲתָנָה לָךְ אֵת 'הַתּוֹרָה וְהַמְצוּהָ אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי הַלְלוּרֹתֵם'.
 וְרֵאזָה הַמְשָׁךְ בִּיאָרוֹ שֶׁל רַבִּינוּ (שֶׁם), בְּהַעֲרוֹת לְהֵלֵךְ
 בְּסַמּוּךְ. וּבְפִרְשֵׁת תְּרוּמָה (אות א) הוֹסִיף רַבִּינוּ לְבִאֵר
 מַעֲלַת כְּתִיבַת הַלְלוּחֹת [לְעַנְיַן עֲקִירַת הִיצֵר הָרַע שְׁחָזַר
 בְּהֵם כִּשְׁאֲמָרוּ 'דַּבֵּר עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה'], עַל פִּי מַה

בְּיו"ד, רוּצָה לּוֹמַר, אֵילוּ הִיָּה. סֵט. זֶה לְשׁוֹנוֹ,
 'אֵיטָא בְּשִׁקְלִים יִרוּשְׁלַמִי (פֶּרֶק ו'), רַבִּי חֲנִינָא בֶן אַחֵי
 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּרִישׁ, 'מְמוּלָאִים בַּתְּרִישֵׁי' (שִׁיר הַשִּׁירִים
 ה, יד), עַל הַלְלוּחֹת, שְׂבִיִן כָּל דְּבוּר וְדְבוּר - דְּדִקְדוּקָה
 וְאוֹתִיּוּתֵיהָ שֶׁל תּוֹרָה, אִיךְ שִׁיבֹן [פִּירוּשׁ יַד הַיְהוּדָה:
 אִיךְ שִׁיבֹן - שֶׁאֵינִי הַמְּכוּוֹן כִּאֲן לְפִרְשׁ זֶה הַמֵּאֲמָר,
 אֲבָל יוֹבֵן אִיךְ שִׁיְהִיָּה], וְזֶה מְסַכֵּים עִם הַנְּדֻרֵשׁ בְּכַבְלֵי
 (בְּרֻכּוֹת ה, א) עַל פְּסוּק (שְׁמוֹת כד, יב) 'הַתּוֹרָה
 וְהַמְצוּהָ אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי', שְׁכוּלָם נִיתְּנוּ לְמִשָּׁה בְּסִינֵי,
 וּמֵאוֹתָה שַׁעָה קָרִי בְּהֵם - אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי. וְלִנּוּ דְבָרִים
 כְּפִשְׁטָן, שֶׁאֲלַמְּלָא זֹהֶמַת וְנַחֲשׁ, כְּכֵר הִיתָה כָּל
 הַתּוֹרָה נִתְּנוּהָ לְבִלְבוּ שֶׁל אִדָּם וְזַרְעוֹ, כִּמוּ שֶׁאֵנּוּ מְקוּיִם
 מִמֶּנָּה לִיעוֹד יִרְמִיָּה שֶׁאֲמָר 'נִתְּנִי תּוֹרַתִּי בְּקִרְבָּם וְעַל
 לְבָם אֲכַתְּבֶנָּה, וְהַכוּוֹנָה, כִּי הַתּוֹרָה בְּקִרְבֵי לְבָנוּ -
 מִתְּנָה הִיא וְכוּ'. אִי נִמְי, כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁעִישֵׁנוּ בְּנֵי חוֹרִין מִן
 הַמּוֹת מִן הַיִּסּוּרִין וּמִן הַמְּלִכּוּת, הִנֵּה שֶׁב לְלִבְנוּ
 וְשִׁכְּלָנוּ כְּעֵצֵם הַשָּׁמַיִם לְטוֹהַר, וְאֵנּוּ חִבְּלָנוּ בְּעֲצָמָנוּ
 כִּשְׁאֲמָרְנוּ לְמִשָּׁה וְאֵל 'דַּבֵּר עִמָּנוּ אֲלֵקִים פֶּן נִמּוֹת',
 וּמֵאִז נִיתְּנָה תּוֹרָה לְהַכְתֵּב עַל לִזְחֹת הָאֲבָן לְהִסִּיר
 מִמֶּנּוּ לִבְ הָאֲבָן, עַל כֵּן אֲמָרוּ שְׁלֵא הִיתָה תּוֹרָה
 מִשְׁתַּכַּחַת מִיִּשְׂרָאֵל אֲלַמְּלָא נִשְׁתַּבְּרוּ לִזְחֹת רֵאשׁוֹנוֹת
 וְכוּ', וְלוּלָא סִרְחָנוּ בְּעַגְלָה, לֹא הוּצְרָכוּ לִיגְנוּ בֶּאֱרוֹן,
 אֵלֵא יַדֵּיו שֶׁל מֹשֶׁה הֵיוּ לָהֶם תְּשִׁמִּישֵׁי קְדוּשָׁה לְכִסָּא

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵל תִּצְטַעַר,
בְּרֵאשׁוֹנוֹת לֹא הָיוּ אֶלָּא עֲשֶׂרֶת
הַדְּבָרוֹת, וּבִשְׁנֵיזוֹת אֲנִי נוֹתֵן מִקְרָא
וּמִשְׁנָה, עַב"ל.
וְהָעֵנִין הוּא, שְׁפִלּוּחוֹת הָיוּ מִרְמְזִים
כֹּל הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים

כּו, יב). וּלְפִי שְׁפָאָה הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם
הַצָּרָף לְהוֹסִיף לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה,
כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (שְׁמו"ר מו, א) עַל
פְּסוּק (דברים ט, טו) 'וְאָרָא וְהִנֵּה
חֲטָאתָם לָה' אֱלֹהֵיכֶם' הַתְּחִיל מִשָּׁה
מִצְטַעַר עַל שְׁשֵׁבֶר הַלּוּחוֹת, אָמַר לוֹ

מאמרם ד"ל
התחיל משה
מצטער על
ששבר
הלווחות א"ל
הלווחות
בְּרֵאשׁוֹנוֹת
לֹא הָיוּ וְכִי
וּבִשְׁנֵיזוֹת אֲנִי
נוֹתֵן מִקְרָא
וּמִשְׁנָה וְכִי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

מִן הַהֵר, וְלֹא נִתְּנָן לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, אֵל תִּצְטַעַר, כִּי בְּלוּחוֹת הַרְאֵשׁוֹנוֹת
לֹא הָיוּ כְּתוּבִים אֶלָּא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת,
וּבְלוּחוֹת הַשְּׁנֵיזוֹת אֲנִי נוֹתֵן אֶת כֹּל הַמִּקְרָא -
שֶׁאֵכְתוּב לָכֶם אֶת תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב, וּמִשְׁנָה^פ -
וְאֵלְמַדְכֶם אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, עַב"ל^ט.

בלוחות הראשונות נרמזו התורה שבכתב ושבע"פ
וזכרו התורה, ופסקו כשחטאו

וְהָעֵנִין הוּא, שְׁפִלּוּחוֹת הָיוּ מִרְמְזִים כֹּל
דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים וְהַמִּשְׁנָה וְהַמִּקְרָא^ט,

וְנִשְׁמַעָה, וְכַמְאָר הַקַּב"ה 'הִטִּיבוּ אֶשֶׁר
דִּבְרוּ' (דברים ה, כה)^צ, וְדוּוּקָא כִּאֲשֶׁר חֲטָאוּ
בַעֲגַל וְשִׁיבֵר מִשָּׁה רִבִּינוּ אֶת לוּחוֹת הָאֵבֶן,
חֲזָרוּ לִשְׂכּוּחַ אֶת הַתּוֹרָה^{צא}.

וּלְפִי שְׁפָאָה הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם לְאַחַר שְׁבִירַת
הַלּוּחוֹת, הַצָּרָף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף -
לְהַרְבוֹת לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, כְּדֹאִיתָא - כְּמוּבָא
בְּמִדְרָשׁ (שְׁמו"ר מו, א) עַל הַפְּסוּק^{צב} (דברים ט, טז)
'וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתָם לָה' אֱלֹהֵיכֶם' - הַתְּחִיל
מִשָּׁה מִצְטַעַר עַל שְׁשֵׁבֶר אֶת הַלּוּחוֹת כְּשִׁירַד

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְשֶׁאֵר כֹּל הַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב לֹא הִיָּה
נִתֵּן לָהֶם. וְכֵן נִרְאָה לְכַאוּרָה מִלְשׁוֹן רִבִּינוּ הַלֵּלֵן
בְּסִמּוּךְ הִשִּׁיתָה הַתּוֹרָה כְּתוּבָה בְּלֵב כֹּל אֶחָד, וְכֵן מִמָּה
שֶׁכַּתֵּב, שֶׁלְּאַחַר הַחֲטָא הוּצֵרְךְ לִיתֵן לָהֶם 'תּוֹרָה
וּנְבִיאִים וְכְתוּבִים'. אֲמַנֵּם בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרֵי רִבִּינוּ מְבֹאָר
עַל פִּי הַגְּמָרָא בְּנִדְרִים (כב, ב) שְׁבוּדָאֵי אֶף קוֹדֵם
הַחֲטָא הִיָּה נִתֵּן לָהֶם כֹּל הַחֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה, וְרַק
שֶׁאֵר הַנְּבִיאִים וְכְתוּבִים עִם הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה - לֹא
הִיָּה נִתֵּן לָהֶם, וְהִיָּו מְבִינִים אוֹתָם מִדַּעְתָּם. וְלִישֵׁב
כּוֹנֵת רִבִּינוּ, בִּיאָרְנוּ בְּפָנִים שֶׁהַעִיקָר הוּא כְּמִפְּרֹשׁ
בְּנִדְרִים (שם) שֶׁהִיָּה נִתֵּן לָהֶם כֹּל הַחֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי
תּוֹרָה. וְאֵת הַמְּשַׁמְעוֹת מִלְשׁוֹנוֹ שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לָהֶם
רַק לְאַחַר הַחֲטָא, בִּיאָרְנוּ בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יִסְתּוֹר לְדַבְרֵי
הַגְּמָרָא, כִּאֲשֶׁר תַּחֲזִינָה עֵינֵי הַקּוּרָא.
עַה. בְּפִרְשַׁת וְאִתְחַנֵּן (אוֹת ו) דִּיִּיק כֵּן רִבִּינוּ מִמְּאֵמֵר
חֲז"ל (רָאָה זוּהַר ח"ג רכ, א. תַּעֲנִית ט, א) לִיכָא מִיָּד
דְּלֹא רְמִיזָא בְּאוֹרֵייתָא. וְזֶה לְשׁוֹן רִש"י עַל הַפְּסוּק
(שְׁמוֹת כד, יב), 'אֶת לּוּחוֹת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה
אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי לְהוֹרֹתֶם' - כֹּל שֶׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה
מִצְוֹת, בְּכֹל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵן. וְרִבִּינוּ סְעִידָה פִּירֵשׁ
בְּאוֹהֲרוֹת שִׁסְד, לְכֹל דְּבָר וְדָבָר - מִצְוֹת הַתּוֹלוֹת
בו.

שֶׁבְּגִמְרָא (עִירוּבִין נד, א) דְּרִשׁוּ אֶת הַפְּסוּק (שְׁמוֹת
לב, טז) 'חֲרוֹת עַל הַלּוּחוֹת' - חִירוֹת מִהִיצֵר הִרַע
וּמִמְלֶאךְ הַמוֹת. ע. שֶׁאִם יִשְׁמַעוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת
מִהַקַּב"ה, יִתְקַע תְּלִמּוּד תּוֹרָה בְּלִיבָם, וְלֹא יִשְׁלוּט
בָּהֶם יֵצֵר הִרַע, וְאִם יִחְטָאוּ מַחְמַת הַבַּחֲרִיָּה שִׁישׁ
לְאָדָם, לֹא יוֹכְלוּ לִטְעוֹן שֶׁהִיוּ אֲנוּסִים מַחְמַת הִיצֵר
הִרַע, שֶׁהִיָּו אִינוּ שׁוֹלֵט בָּהֶם. וְלִכֵּן הַעֲדִיפוּ לְשִׁמּוֹעַ
אֶת הַדְּבָרוֹת מִפִּי מִשָּׁה, שֶׁלֹּא יִתְבַטֵּל מֵהֶם הִיצֵר הִרַע.
וְנִתֵּן לָהֶם הַקַּב"ה אֲרַבְעִים יוֹם לְנוֹסוֹתָם, בְּנִתְיַנֵּת
הַלּוּחוֹת הַכְּתוּבִים עַל הָאֵבֶן. עֵא. שְׁכִיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ
בְּמִזִּיד וְלֹא בְּשִׁגְגָה, נִסְתַּרָה טַעֲנַתָּם שְׂרוּצִים לְהִיָּת
בְּכַוִּינַת 'אֲנוּסִים', שֶׁזֶה שִׁיךְ דּוּוּקָא בְּחֲטָאִים בְּאוּנָס
וּבְשׁוּגָגָא. רָאָה בְּדַבְרֵי רִבִּינוּ (שם), בְּהַרְחֵבָה.
עַב. בְּדַבְרִים (ט, טו-טז) נִאֲמַר, 'וְאָרָא מִן הָהָר
וְהִקְהֵר בְּעַר פְּאֵשׁ וְשָׁנִי לּוּחוֹת הַבְּרִית עַל שְׁפֵי יָדַי, וְאָרָא
וְהִנֵּה חֲטָאתָם לָה' אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֲגֵל מִסְכָּה
סִרְתָּם מִהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶתְכֶם'.
עַג. וְהַמְשָׁךְ דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ, 'וּבְלוּחוֹת הַשְּׁנֵינִים אֲנִי נוֹתֵן
לָךְ שִׁיָּה אִם הֵלְכוֹת מִדְּרַשׁ וְאֵגִדוֹת, הִדָּא הוּא
דְּכַתִּיב (איוב יא, ו) 'וְיִגֵּד לָךְ תַּעֲלוּמוֹת חֲכָמָה כִּי
כַּפְלַיִם תְּלוּשִׁיה'". עַד. יֵשׁ לְדַקְדֵק מִלְשׁוֹן
הַמְּדַרְשׁ, שֶׁבְּלוּחוֹת הַרְאֵשׁוֹנוֹת הִיוּ יִשְׂרָאֵל מִקְבָּלִים רַק

וְלֹא הָיוּ מִשְׁתַּכְּחִים, וְהָיוּ מְבִינִים כָּל
הַרְמוּזִים שֶׁבְּלוּחֹת. אֲבָל לְאַחַר שֶׁחֲטָאוּ
נִעְלְמוּ מֵהֶם מַעֲיָנוֹת הַחֲכָמָה, וְעוֹד
נִשְׁתַּבְּרוּ הַלוּחֹת, שָׁגַרְם לָהֶם הַשִּׁכְחָה,
וּמְשׁוֹם הָכִי הַתְּחִיל מִשָּׁה מְצַטְעֵר, דִּלְמָא
לֹא יִגְלֶה עוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל
כָּל תַּעֲלוּמוֹת הַחֲכָמָה שֶׁהָיוּ בְּלוּחֹת
הָרֵאשׁוֹנוֹת, וְאִם אֵם יִגְלֶה לָהֶם, דִּלְמָא

וְהַמְשָׁנָה וְהַגְמָרָא, וְהִיתָה הַתּוֹרָה כְּתוּבָה
בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְזֶהוּ מַה שֶּׁכְּתוּב
בְּיִרְמְיָה (לא, לב) 'נִתְּתִי תוֹרָתִי בְּקַרְנֵם וְעַל
לִבָּם אֶכְתְּבֶנָּה', וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לְלַמֵּד
הַתּוֹרָה כִּי כָּלֵם הָיוּ פֹּאכְרֵהֶם שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ
שְׁתֵּי בְּלִיּוֹתָיו בְּשָׁנֵי רַבְנִים וְהָיוּ נוֹבְעוֹת
חֲכָמָה (ב"ר סא, א), וְדִי הָיָה לָהֶם הַחֲמִשָּׁה
חֲמִשֵּׁי תוֹרָה כְּדִי לִידַע הַדִּינִים וְהַמְצוּוֹת,

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

את התורה די היה להם החמשה חמשי תורה
כְּדִי לִידַע על ידיהם את הדינים והמצוות^ט,
וגם זכו למעלה שלא היו משתכחים את
לימודם, והיו מבינים בדעתם גם את כל
אשר כתוב בנביאים וכתובים ובמשנה,
מתוך כל הרמזים שבלוחות.

אֲבָל לְאַחַר שֶׁחֲטָאוּ בַּעֲגָל, נִעְלְמוּ מֵהֶם
מַעֲיָנוֹת הַחֲכָמָה, וְלִכְּנֵן הוּצַרְךְ לִיתֵן לָהֶם
הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים וְהַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה
בְּפִירוּשׁ, וְעוֹד - וגם נִשְׁתַּבְּרוּ הַלוּחֹת, שֶׁדָּבַר
זֶה גָּרַם לָהֶם הַשִּׁכְחָה וְלֹא הָיוּ זוֹכְרִים אֶת
הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהָיָה לִפְנֵי שִׁבִירְתָן. וּמְשׁוֹם הָכִי,
הַתְּחִיל מִשָּׁה מְצַטְעֵר - וְכַדְּבַרִי הַמְּדַרְשׁ,
וְהֵינּוּ מְשׁוֹם שֶׁחֲשַׁשׁ דִּלְמָא - שֶׁמֵּא לֹא יִגְלֶה
עוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֶת כָּל
תַּעֲלוּמוֹת הַחֲכָמָה שֶׁהָיוּ בְּלוּחֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת,
וּמִתּוֹכֵן הָיוּ יִשְׂרָאֵל לְמַדִּים אוֹתָן לַעֲצֻמָּם,
וְאִם אֵם יִגְלֶה לָהֶם אוֹתָן, דִּלְמָא חֵם וְשָׁלוֹם

וְהִיתָה כֹּל הַתּוֹרָה כְּתוּבָה בְּלֵב כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ אֶת הַמְצוּוֹת
שֶׁנִּצְטוּוּהָ מִפִּי הַקַּב"ה, וְזֶהוּ מַה שֶּׁכְּתוּב
בְּיִרְמְיָה (לא, לב)^ט, שֶׁלַּעֲתִיד לְבֹא יִתְקִיִּים
'נִתְּתִי תוֹרָתִי בְּקַרְנֵם וְעַל לִבָּם אֶכְתְּבֶנָּה',
שֶׁהַקַּב"ה בַּעֲצֻמוֹ יִתֵּן אֶת הַתּוֹרָה, וּמִמִּילָא
כְּכַתוּב בַּפְּסוּק שֶׁלֹּא אֲחֵרִיו, יִדְעוּ וַיְבִינּוּ כֹל
יִשְׂרָאֵל בַּעֲצֻמָּם אֶת כֹּל חוֹקֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא
יִצְטַרְכוּ לְלַמֵּד מֵהַנְּבִיאִים וּמֵהַרְבָּנִים. וְכֵן
הָיָה גַם בְּמִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁקִּיבְלוּ אֶת שְׁתֵּי
הַדִּיבְרוֹת מִפִּי הַקַּב"ה וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לְלַמֵּד
אֶת הַתּוֹרָה, כִּי כָּלֵם הָיוּ פֹּאכְרֵהֶם אֲבִינּוּ,
שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִיבַל אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא
הָיָה רַב שֶׁלִּימְדוֹ אֶת מְצוּוֹתֶיהָ, נַעֲשׂוּ לוֹ שְׁתֵּי
בְּלִיּוֹתָיו בְּשָׁנֵי רַבְנִים וְהָיוּ נוֹבְעוֹת חֲכָמָה -
לִידַע אֶת מְצוּוֹת הַתּוֹרָה, כְּמִבּוֹאֵר בַּמְּדַרְשׁ
(ב"ר סא, א), וְהוּא וּבְנָיו שֶׁמָּרוּ אֶת כֹּל
הַמְצוּוֹת, וְכֵן גַּם אֲצֵל דוֹר הַמְּדַבֵּר שֶׁקִּיבְלוּ

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

כב, ב) ובמדרש (קה"א, יג) מבואר, שאם ישראל
לא היו חוטאים, היה ניתן להם רק חמשה חומשי
תורה וספר יהושע. ועיין עץ יוסף על העין יעקב
(נדרים שם ד"ה אלא) שביאר כעין פירושו של רבינו.
בש"ך על התורה (הקדמה) כתב, שאילו לא נשתברו
הלוחות, היו מאירים תורה שבעל פה מתוך הכתב,
והיו משיגים מזה כל רזי התורה מעצמם, כמו שיהיה

עו. בירמיהו (לא, לב-לג) נאמר, 'כי זאת הברית אשר
אָכַרְתָּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַיָּמִים הָהֵם נָאֵם ה' נִתְּתִי
אֶת תּוֹרָתִי בְּקַרְנֵם וְעַל לִבָּם אֶכְתְּבֶנָּה וְהִיִּיתִי לָהֶם
לְאֱלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת
רַעְהוּ וְאִישׁ אֶת אַחֲרֵיו לְאָמַר דַּעֲנוּ אֶת ה' כִּי כוֹלֵם דַּעֲנוּ
אוֹתִי לְמַקְטָנִם וְעַד גְּדוֹלֵם נָאֵם ה' כִּי אֶסְלַח לְעוֹנֵם
וְלִחְטָאתֵם לֹא אֶזְכֹּר עוֹד'. עו. בגמרא (נדרים

יִקְבְּלוּ שָׂכָר, וְעֵינַי לְעֵיל בְּפָרְשֵׁת כִּי תִשָּׂא
(אות כא), בְּאֶרְךָ עַל זֶה.

נִמְצִינֵנוּ לְמַדִּים, שְׁעַקְר הַשְּׂכָחָה בָּאָה
לְעוֹלָם עַל יְדֵי שְׂאֵמְרוֹ לְמוֹשָׁה
'דַּבֵּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ' וְכו', וְזֶה הָיָה בְיוֹם
מִתֵּן תּוֹרָה דְהֵינּוּ בַעֲצַרְתָּ, וּמַחֲמַת
הַשְּׂכָחָה הַצָּרָף לָתֵן לָנוּ תּוֹרָה נְבִיאִים
וּכְתוּבִים, וְלְהוֹסִיף לָנוּ אֶת הַמִּשְׁנָה, וְזוֹ
הִיא בְּנֵת רַב יוֹסֵף בְּפָרֶק ו' דְּפָסְחִים (סה),

חֶם וְשָׁלוֹם תִּהְיֶה מִשְׁתַּפַּחַת מֵהֶם הוֹאִיל
שְׂפָאָה הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם. וְאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, אֵל תַּצְטַעַר, שְׂאֵנִי אֶתֵּן לָהֶם
מִקְרָא וּמִשְׁנָה, דְהֵינּוּ כָּל הַתּוֹרָה שְׁהִיתָה
רְמוּזָה בְּלוּחֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, וְאָף שְׁתִּהְיֶה
נִשְׁפַּחַת מֵהֶם, מִכָּל מְקוֹם יוֹכְלוּ לַחֲזוֹר
וּלְלַמְּדָה וּבְהִכִּי תִתְקַיֵּם בְּיָדָם, וְלֹא יִהְיֶה
לָהֶם הַפְסֵד אַחֵר רַק הַפְרָח שְׂיִצְטַרְכוּ
לַעֲשׂוֹת לַחֲזוֹר וּלְלַמְּדָה, וְגַם עַל מִרְחָ זֶה

זרע שמשון המבואר

מִכָּל מְקוֹם, יוֹכְלוּ לַחֲזוֹר וּלְלַמְּדָה, וּבְהִכִּי -
וּבְכַךְ תִּתְקַיֵּם בְּיָדָם, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם הַפְסֵד
אַחֵר שֶׁלֹּא יִפְסִידוּ אֶת עֵצֶם לִימּוּד הַתּוֹרָה,
רַק שִׁיחֶיהָ לֵהֶם הַפְרָח שְׂיִצְטַרְכוּ לַעֲשׂוֹת
דְהֵינּוּ, לַחֲזוֹר וּלְלַמְּדָה. וְגַם עַל מִרְחָ זֶה יִקְבְּלוּ
שָׂכָר הַנוֹסֵף עַל לִימּוּדָם בְּרָאשׁוֹנָה. וְעֵינַי לְעֵיל
בְּפָרְשֵׁת כִּי תִשָּׂא (אות כא) בְּאֶרְךָ עַל זֶה -
הַטַּעַם שֶׁמְקַבְּלִים שָׂכָר עַל לִימּוּד הַתּוֹרָה,
וְכַמָּה מַעֲלוֹת שִׁישֵׁנִן כַּמָּה שְׂצִירָךְ לַלְמּוּד
וּלְחֲזוֹר^{טו}.

תִּהְיֶה מִשְׁתַּפַּחַת מֵהֶם, הוֹאִיל שְׂפָאָה הַשְּׂכָחָה
בְּעוֹלָם.

בלוחות שניות קיבלו את התורה שבכתב ושבעל פה
ושיוכלו לזכור לימודם על ידי חזרה

וְעַל זֶה אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵל
תַּצְטַעַר, שְׂכִינִן שְׂאֵינִם יִכּוּלִים לִהְבִּיץ מִדַּעְתָּם
אֶת הַתּוֹרָה הַנִּרְמֶזֶת בְּלוּחֹת, אֲנִי אֶתֵּן לָהֶם
מִקְרָא וּמִשְׁנָה, דְהֵינּוּ כָּל הַתּוֹרָה שְׁהִיתָה
רְמוּזָה בְּלוּחֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, וְאָף שְׁתִּהְיֶה
נִשְׁפַּחַת מֵהֶם - מִפְּנֵי הַשְּׂכָחָה שְׁחֲזָרָה אֲצִלָּם,

רב יוסף שמה ביום מתן תורה על שניכר כוחו בזכירת המשניות

הַשְּׂבֻעוֹת לְדוֹרוֹת, וּמַחֲמַת הַשְּׂכָחָה שְׁחֲזָרָה
לְיִשְׂרָאֵל לְאַחַר שְׁבִירַת הַלוּחֹת, הַצָּרָף -
הַקַּב"ה לָתֵן לָנוּ בְּפִירוּשׁ אֶת הַתּוֹרָה נְבִיאִים
וּכְתוּבִים^{טז}, וְלְהוֹסִיף לָנוּ אֶת הַמִּשְׁנָה - תּוֹרָה
שְׁבַע פַּה.

וְזוֹ הִיא בְּנֵת דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף בְּגִמְרַא פָּרֶק

פירוש א,

משום דברי ישראל בחג השבועות שוכחים את מה שלמדו
נִמְצִינֵנוּ לְמַדִּים, שְׁעַקְר - תַּחֲלִילַת עֵנִין
הַשְּׂכָחָה, בָּאָה לְעוֹלָם עַל יְדֵי שְׂאֵמְרוֹ לְמוֹשָׁה
'דַּבֵּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ' וְכו', וְזֶה הָיָה בְיוֹם מִתֵּן
תּוֹרָה, דְהֵינּוּ בַעֲצַרְתָּ - בְיוֹם שְׁנַקְבַע לַחַג

ציונים ומקורות

הִיא מְשֻׁנָּה בָּהּ, וּמִתּוֹךְ שֶׁמִּשְׁכַּחָה, אֵינּוּ מִזִּיד וְאֵינּוּ
מִזִּיעַ מִמֶּנּוּ, עַכ"ל. וְעַל כָּל לִימּוּד וּלְיִמּוּד וְעַל כָּל
קִרְיָאָה וּקִרְיָאָה - הַקַּב"ה קוֹבַע לָנוּ שָׂכָר.
ע"ט. הֵינּוּ שֶׁלֹּא דִי בְּנִיתָנָה חֲמֵשָׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה, כְּפִי
שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל, אֲלֹא נִצְרַךְ שְׁפִרְטֵי הַמַּצּוּוֹת יִהְיוּ

לְעִתִּיד לְבוֹא, וְלֹא הִיא מִסַּךְ הַמְבַדִּיל מִלְּהִבִּין הַכֹּל.
ע"ה. וְזֶה לְשׁוֹן רַבְּנוּ, וְעַם כָּל זֶה, טוֹב הוּא לָנוּ,
דְּאִמְרִינֵן בְּמִדְרַשׁ קַהֲלַת (רַבָּה א, יג), לְטוֹבְתוֹ שֶׁל אָדָם
- לּוֹמֵד תּוֹרָה וְשׁוֹכַח, שְׂאֵם לֹא הִיא שׁוֹכַח, הִיא שְׁתִּים
אוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים לּוֹמֵד וְחֲזוֹר וּמִתְעַסֵּק בְּמַלְאֲכָתוֹ וְלֹא

הֲרֵאשׁוֹנוֹת נִתְּנוּ בְּפָמְבִי וּבְפֶרְהֶסְיָא
 פְּדִכְתִּיב (שמות יט, טז) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 בְּהִיֹת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְקָרִים' וכו',
 מִשׁוֹם הֶכִי שְׁלֹטָה בְּהֵן הָעֵזֶן וּנְשִׁתְּבְרוּ,
 מַה שְּׂאִין פֶּן הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שְׁנִתְּנוּ
 בְּהֶצְנַע וּבִסְתֵר, וּבְפֶרֶק ט' דְּבִרְכוֹת (סד),
 א) אֲמַרְיִנִי, דְּרַב יוֹסֵף - סִינִי, וּפְרָשׁ

ב), אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר הַכֹּל מוֹדִים בְּעֶצֶרֶת
 דְּבַעֲיִנֵּן נְמִי לְכֶם, מָאִי טַעְמָא יוֹם
 שְׁנִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה הוּא, רַב יוֹסֵף בְּיוֹמָא
 דְּעֶצְרָתָא עֲבָדִי לִיהַ עֲגָלָא תִּלְתָּא, אָמַר,
 אִי לָאו אִי לָאו הָאִי יוֹמָא דְקָא גְרִים, בְּמָה
 יוֹסֵף אִיפָא בְּשׁוּקָא, דְּאִיתָא בְּמַדְרָשׁ
 (תנחומא כי תשא לא), שְׁלֹפִי שְׁהַלּוּחוֹת

מאמדם ז"ל
 הכל מודים
 בעצרת וכו'
 רב יוסף
 ביומא
 דעצרתא
 עבדי ליה
 וכו' אי לאו
 האי יומא
 וכו'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

היום הזה חג מתן תורה, שהתורה ניתנה בו
 שילמדוה ישראל ונגרם שאהיה חכם, בְּמָה
 יוֹסֵף אִיפָא בְּשׁוּקָא²⁰ - הרבה אנשים
 שנקראים 'יוסף', מצויים בשוק ולא היתה
 מעלתי מרובה מהם, וכיון שלמדתי תורה
 הריני חכם.

ודברי רב יוסף יתבארו בהקדם מה
 דְּאִיתָא בְּמַדְרָשׁ (תנחומא פרשת כי תשא לא)²⁰,
 שְׁלֹפִי שְׁהַלּוּחוֹת הֲרֵאשׁוֹנוֹת נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּהַר
 סִינִי בְּפָמְבִי וּבְפֶרְהֶסְיָא - באופן גלוי לכל
 העולם, פְּדִכְתִּיב (שמות יט, טז) 'וַיְהִי בַיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיֹת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְקָרִים' וכו',
 מִשׁוֹם הֶכִי, שְׁלֹטָה בְּהֵן הָעֵזֶן - עֵין רְעָה,
 וּחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלַת וּנְשִׁתְּבְרוּ הַלּוּחוֹת. מַה
 שְּׂאִין פֶּן הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, שְׁכִיּוֹן שְׁנִתְּנוּ
 בְּהֶצְנַע וּבִסְתֵר, לא שלטה בהם עֵין רְעָה ולא
 נשברו. וענין זה שניתנו לוחות הראשונות
 בפרהסיא, וגרם לשבירת הלוחות, היה בהאי
 יומא - בעצרת, וּבְגַמְרָא פֶּרֶק ט' דְּבִרְכוֹת (סד),
 א) אֲמַרְיִנִי, דְּרַב יוֹסֵף נִקְרָא סִינִי²¹, וּפְרָשׁ

ו' דְּפִסְחִים (סח, ב), לגבי מה שנחלקו תנאים
 (ס) אם ביום טוב חייב אדם לאכול סעודה,
 דהיינו שיתקיים חציו 'לכם' - על ידי
 סעודות החג, וחציו 'לה' - על ידי תפילה
 ותורה, או שרשאי לעשות היום טוב כולו
 לה' - בתפילה ולימוד תורה, וְאָמַר רַבִּי
 אֱלֶעָזָר, הַכֹּל - כל התנאים מודים בְּעֶצְרָת -
 בחג השבועות שהוא יום מתן תורה, דְּבַעֲיִנֵּן
 נְמִי - שצריך לקיים גם 'עצרת תהיה לְכֶם'²²,
 שיהא חציו 'לכם' באכילת סעודה
 ובהתענגות במאכל ובמשחה, ומבארת
 הגמרא, מָאִי טַעְמָא שֶׁהַכֹּל מוֹדִים כֵּן, מִפְּנֵי
 שִׁיּוֹם שְׁנִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה הוּא - שצריך להראות
 שנוח ומקובל יום זה לישראל, שניתנה תורה
 בו. ומספרת הגמרא, רַב יוֹסֵף, בְּיוֹמָא
 דְּעֶצְרָתָא - ביום העצרת חג מתן תורה, עֲבָדִי
 לִיהַ עֲגָלָא תִּלְתָּא - היה מצוה לאנשי ביתו
 להכין למאכלו בשר עגל שנולד שלישי
 לאמו²³, שהוא משובח ביותר, והיינו משום
 שָׂאֵמַר, אִי לָאו הָאִי יוֹמָא דְקָא גְרִים - אלמלא

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

להכין לו סעודה. אי לאו האי יומא - שלמדתי תורה
 ונתרוממתי - הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף,
 ומה ביני לבינם. פג. במדרש תנחומא (פרשת
 כי תשא לא), הלוחות ראשונות, על שניתנו בפומבי
 לפיכך שלטה בהם עֵין הרע ונשתברו, וכאן אמר לו
 הקדוש ברוך הוא, אין לך יפה מן הצניעות, שנאמר
 (מיכה ו, ח) 'זמה ה' דורש ממך כי אם עשה משפט
 ואהבת חסד והצנע לכת'. פד. דרב יוסף סיני,

כתובים ב'תורה ונביאים וכתובים'. פ. לגבי
 שמיני עצרת נאמר (במדבר כט, לה), 'בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 עֶצְרָת תִּהְיֶה לְכֶם כֹּל מִלְּאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ'.
 פא. במגילה ז, א) פירוש רש"י, עגלא תלתא - שלישי
 לבטן, ובעירובין (סג, א) מקשה רש"י על פירוש זה,
 וסובר שהכוונה היא שגדל שלישי, ולכן הוא משובח
 יותר. פב. וברש"י (שם), תילתא - שלישי
 לבטן, ומובחר הוא. עבדי לי - היה מצוה לאנשי ביתו

מה הפֶּרֶשׁ הָיָה בֵּין רַב יוֹסֵף לְשֹׂאֵר
 הַחֲכָמִים, בְּשִׁלְמָא עִתָּה שְׁיֵשׁ שִׁכְחָה
 נוֹדַע כַּחוֹ וַנְּדַלְתּוּ בְּמִשְׁנֵיּוֹת וּבְרִיתוֹת,
 מַה שְּׂאִין בֵּן אִם לֹא הָיְתָה לֹא מִשְׁנָה
 וְלֹא שִׁכְחָה בְּעוֹלָם, שְׂאֹ לֹא הָיְתָה
 נִפְרַת גְּדַלְתּוֹ, שְׁהָרִי הָיוּ כְּלָם שְׁוִים
 בְּחֻכְמָה וּבִידְעָה, וְלָכֵן דְּוָקָא רַב יוֹסֵף
 הָוָה עֲבִיד הָכֵי.

*

רש"י, שְׁהָיָה בְּקִי בְּמִשְׁנֵיּוֹת וּבְרִיתוֹת
 הַרְבֵּה בְּנִתְיַנְתָּן מֵהַר סִינִי. וְלָכֵן בְּיוֹמָא
 דְּעֲצַרְתָּא עֲבָדִין לִיהַ עֲגָלָא תִּלְתָּא, לְרַמּוּ
 לְתוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים שְׁנַתּוֹסְפוּ
 בְּלוּחֹת אַחֲרוֹנוֹת עִם הַמִּשְׁנָה, וְאָמַר,
 אִי לֹא הָאִי יוֹמָא דְקָא גְרִים, שְׂבָאָה
 הַשִּׁכְחָה בְּעוֹלָם עַל יְדֵי שְׂאֲמָרוֹ לְמִשְׁה
 'דְּבַר אַתָּה עֲמָנוּ' וְכו', וְזֶה הָיָה מַחְמַת
 נְתִינַת הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים,

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

ונבהלו מהקולות וברקים, וכן חזרה השכחה לעולם על ידי שבירת הלוחות לאחר שירד משה עמקן, שנגרמה ממה שניתנה התורה בפרהסיא ביום זה, ואלמלא השכחה מה הפֶּרֶשׁ הָיָה בֵּין רַב יוֹסֵף לְשֹׂאֵר הַחֲכָמִים, שהרי כולם היו יודעים וזוכרים את התורה. בְּשִׁלְמָא עִתָּה שְׁיֵשׁ שִׁכְחָה וּלְכֹן זְכוּ יִשְׂרָאֵל גַּם לְתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה, וְכֵן שֹׂאֵר יִשְׂרָאֵל אִינַם זוֹכְרִים אֵת כֹּל הַמִּשְׁנֵיּוֹת וְהַבְּרִיתוֹת, נוֹדַע כַּחוֹ וַנְּדַלְתּוּ בְּמִשְׁנֵיּוֹת וּבְרִיתוֹת שֶׁרַב יוֹסֵף הָיָה זוֹכֵר, מַה שְּׂאִין בֵּן, אִם לֹא הָיְתָה - לֹא מִשְׁנָה - כִּי הָיְתָה מְרוּמַזַת בְּלוּחֹת, וְלֹא שִׁכְחָה בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁכַּחֲנִין לִימוּדָם, שְׂאֹ לֹא הָיְתָה נִפְרַת גְּדַלְתּוֹ, שְׁהָרִי הָיוּ כְּלָם שְׁוִים בְּחֻכְמָה וּבִידְעָה - לְהַבִּין אֵת כֹּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּלְזַכּוֹר אוֹתָן. וְלָכֵן, דְּוָקָא רַב יוֹסֵף שֶׁהָיָה זוֹכֵר אֵת הַמִּשְׁנֵיּוֹת וְהַבְּרִיתוֹת, הָוָה עֲבִיד הָכֵי הִיא עוֹשֶׂה סְעוּדָה

רש"י¹⁶, ש'סיני' היינו שְׁהָיָה בְּקִי בְּמִשְׁנֵיּוֹת וּבְרִיתוֹת הַרְבֵּה, בְּנִתְיַנְתָּן מֵהַר סִינִי - שֶׁהָיוּ מְסוּדְרִין בְּפִיו כְּאִילוּ קִיבְלָן מֵהַר סִינִי מִפִּי מִשֶׁה רַבִּינוּ.

אכילת עגלא תילתא לרמוז שזוכר התורה שבכתב והתורה שבעל פה

וְלָכֵן בְּיוֹמָא דְּעֲצַרְתָּא עֲבָדִין לִיהַ - לְכַבּוֹד
 חַג הַשְּׁבֻעוֹת בִּיקֶשׁ רַב יוֹסֵף שִׁיכִינוּ לוֹ עֲגָלָא
 תִּלְתָּא¹⁷ - מֵאֲכַל מִבְּשַׂר עֲגַל שֶׁהָיָה שְׁלִישִׁי
 לְבִטָּן, כְּדִי לְרַמּוֹ לְשִׁלְשַׁת הַדְּבָרִים, שֶׁהֵם
 תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, שְׁנַתּוֹסְפוּ בְּלוּחֹת
 הַאֲחֲרוֹנוֹת - שֶׁלֹּא הָיָה דִּי בַּחֲמִשָּׁה חוֹמְשֵׁי
 תּוֹרָה, עִם הַמִּשְׁנָה - שֶׁאֵף הַתּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה
 נִמְסְרָה לָהֶם, וְזֶה שְׂאֲמַר, אִי לֹא הָאִי יוֹמָא
 דְקָא גְרִים, כּוֹנְנוֹת הָיְתָה, שִׁיּוֹם זֶה גְרַם שְׂבָאָה
 הַשִּׁכְחָה בְּעוֹלָם בְּתַחֲלִילָה עַל יְדֵי שְׂאֲמָרוֹ לְמִשְׁה
 'דְּבַר אַתָּה עֲמָנוּ' וְכו', וְזֶה הָיָה מַחְמַת נְתִינַת
 הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים וּפְחָדוֹ

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

לו כנתינתן מהר סיני, אבל לא היה מפולפל כרבה'. פו. ראה מהרש"א בפסחים (סח, ב חידושי אגדות ד"ה עבדי), שהוא רמוז למה שאמרו בשבת (פח, א) דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא, בריך רחמנא דיבה אוריין תליתאי, לעם תליתאי, על ידי תליתאי, ביום תליתאי, בירחא תליתאי, ופירש רש"י (ד"ה אוריין תליתאי), אוריין תליתאי - תורה נביאים

ורבה עוקר הרים. אצטריכא להו שעתא הנוצרכו להם חכמים, להיות אחד מהם ראש ישיבה], שלחו להתם, סיני ועוקר הרים, איזה מהם קודם. שלחו להו, סיני קודם, שהכל צריכין למרי חטיא. פה. כתב רש"י (ברכות שם), סיני - היו קורין לרב יוסף, שהיה בקי בברייתות הרבה. ובהוריות (יד, א) פירש רש"י, קרו ליה סיני, לפי שהיו משניות וברייתות סדורות

בְּיוֹם זֶה, וּבְאֹתוֹ הַיּוֹם עֲדִין לֹא הִיָּתָה
גְּזֵרַת הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם, לְפִי זֶה נִשְׁאַרָה
בְּעוֹלָם אוֹתָהּ הַסְּגָלָה לְמִי שֶׁמִּזְרַח הַרְבֵּה
שֶׁתִּתְקַנֵּם בְּזִכְרוֹנוֹ, וְלֹא נִגְזְרָה הַשְּׂכָחָה
אֲלֵא עַל מִי שֶׁאִינוּ מִזְרַח בָּהּ פְּרָאוּי,
וּמִשׁוֹם הֵכִי קָאָמַר אִי לָאו הָאִי יוֹמָא
וְכוּ'.

*

אִי נְמוּ יֵשׁ לֹמַר, דְּאִין הֵכִי נְמוּ שְׂרַב
יוֹסֵף לֹא הָיָה שְׂמַח חֵם וְשְׁלוֹם עַל
שְׂבָאָה הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם. אֲלֵא כִּף הִיָּתָה
כּוֹנְנָתוֹ, בְּוִדְאֵי שְׂתַכְלִית גְּזֵרַת הַשְּׂכָחָה
הִיָּתָה בְּעַת שְׂבִירַת הַלּוּחוֹת, וּמֵאַחַר
שֶׁנִּגְזְרָה הַשְּׂכָחָה, הִדִּין נוֹתֵן שְׂאֵי אִפְשָׁר
עוֹד שִׁיְהִיָּה בְּעוֹלָם אָדָם אַחַד שְׁיִזְכֹּר כָּל
תְּלַמּוּדוֹ, אֲלֵא מִשׁוֹם שְׁנִתְּנָה הַתּוֹרָה

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

שְׁיִזְכֹּר אֵת כָּל תְּלַמּוּדוֹ. אֲלֵא, שֶׁמִּשׁוֹם שְׁנִתְּנָה
הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה בַּעֲצַרְתָּ - בַּחֲג הַשְּׁבוּעוֹת,
וּבְאֹתוֹ הַיּוֹם עֲדִין לֹא הִיָּתָה גְּזֵרַת הַשְּׂכָחָה
בְּעוֹלָם, שֶׁאִפְשָׁר שֶׁאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל 'דְּבַר עֲמֵנו
וּנְשַׁמְעָה', הֵיוּ חוֹזְרִים לִזְכוֹר עַל יְדֵי 'לוּחוֹת
הָאֲבָן', לְפִי זֶה נִשְׁאַרָה בְּעוֹלָם אוֹתָהּ הַסְּגָלָה,
לְמִי שֶׁמִּזְרַח הַרְבֵּה בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁתִּתְקַנֵּם
בְּזִכְרוֹנוֹ, וּרַב יוֹסֵף שֶׁטַרַח הַרְבֵּה, זָכָה לִזְכוֹר
אֵת הַתּוֹרָה, וְלֹא נִגְזְרָה הַשְּׂכָחָה - שֶׁלֹּא יִזְכְּרוּ
אֵת לִימּוּדָם, אֲלֵא עַל מִי שֶׁאִינוּ מִזְרַח בָּהּ
פְּרָאוּי^ט. וּמִשׁוֹם הֵכִי קָאָמַר, אִי לָאו הָאִי יוֹמָא
וְכוּ' - שֶׁבִּיּוֹם זֶה נִתְּנָה הַתּוֹרָה בְּאוֹפֵן
שִׁזְכוּרוֹ תְּמִיד, וּמִכַּח זֶה - הִנְנִי זוֹכֵר אֵת
הַתּוֹרָה שֶׁלְּמַדְתִּי, 'כִּפְמָה יוֹסֵף אִיכָּא בְּשׁוּקָא' -
לֹא הִיָּתָה שׁוֹנָה מִכָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּשׁוּק, שֶׁגַּם
אֲנִי לֹא הִיָּתָה זוֹכֵר אֵת תְּלַמּוּדִי, מִשׁוֹם גְּזֵרַת
הַשְּׂכָחָה שִׁירְדָה בְּשִׁבְרַת הַלּוּחוֹת.

בַּעֲצַרְתָּ בְּאֲכִילַת בֶּשֶׂר מְשׁוּבַח, לְרַמּוּז מַעֲלָתוֹ
שֶׁבָּאָה לוֹ מִחַמַּת מַה שֶׁאִירַע בִּיּוֹם זֶה^ט.

פירוש ב,

בכח קבלת הדיברות מהקב"ה אפשר לזכור התורה

אִי נְמוּ, יֵשׁ לֹמַר^ט פִּירוּשׁ נוֹסֵף בְּדַבְרֵי רַב
יוֹסֵף, דְּאִין הֵכִי נְמוּ - שֶׁאֲכַן כִּךְ הוּא, שְׂרַב
יוֹסֵף לֹא הָיָה שְׂמַח חֵם וְשְׁלוֹם, עַל שְׂבָאָה
הַשְּׂכָחָה בְּעוֹלָם, וּבְזֶה הוּא עֲדִיף מִשְׁאֵר
יִשְׂרָאֵל. אֲלֵא כִּף הִיָּתָה כּוֹנְנָתוֹ, שֶׁאִפְשָׁר שֶׁמִּשׁוֹם
שֶׁאִמְרוּ 'דְּבַר אֵתָה עֲמֵנו' בִּיּוֹם מִתֵּן תּוֹרָה,
פִּסְקוּ לִזְכוֹר אֵת הַתּוֹרָה, מִכָּל מְקוֹם, הֵיוּ
חוֹזְרִים לִזְכוֹר אֵת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי כְּתִיבַת
'לוּחוֹת הָאֲבָן', וְאִם כֵּן, בְּוִדְאֵי שְׂתַכְלִית -
סִיּוֹם וְעִיקַר גְּזֵרַת הַשְּׂכָחָה הִיָּתָה לֵאחַר
הָאַרְבַּעִים יוֹם בְּעַת שְׂבִירַת הַלּוּחוֹת, וּמֵאַחַר
שֶׁנִּגְזְרָה הַשְּׂכָחָה בְּעַת שְׂבִירַת הַלּוּחוֹת, הִדִּין
נוֹתֵן שְׂאֵי אִפְשָׁר עוֹד שִׁיְהִיָּה בְּעוֹלָם, אָדָם אַחַד

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

שׁוֹכְחִים אֵת הַתּוֹרָה. פט. וכדברי המדרש, שאמר
הקב"ה למשה שיזכרו ישראל את התורה על ידי
שיחזורו על לימודם. בירושלמי (הוריות פ"ג ה"ה),
אמר רבי יוחנן, כל אותן ארבעים יום שעשה משה
בהר, היה למד תורה ומשכחה, ובסוף נתנה לו
במתנה, כל כך למה, בשביל להחזיר את הטיפשים.
ובפני משה פירש, להחזיר את הטיפשים ששוכחין
מה שלומדים, שלא יאמרו מה לנו לייגע בחנם,
והתשובה, ממש שהיה חוזר ולומד אף שהיה

וכתובים. פז. וכן פירש בהגהות ר"ש
קצנלנבויגן (שבת פז, ב ד"ה ולקבלו). ובספר
דרושים ולקחי מוסר מתלמיד רבי מרדכי בנט (ח"ב
שבועות ד"ה בגמ' דפסחים דס"ח) כתב לבאר כעין
דברי רבינו, ובסוף דבריו כתב, 'ובאשר שהוא שמה
בביאת השכחה שהיא רעה, ושמה לאידי לא ינקה, לכן
נענש רב יוסף שחלה ושכח תלמודו' (נדרים מא, א).
פח. רבינו מפרש פירוש נוסף, כי לפי הפירוש הראשון
קשה קצת, שנראה שרב יוסף היה שמה במה שכולם

אֲמַנֶם עֲדוֹן צָרִיךְ עֵינֵי בְּדַבְרֵי ר' אֶלְעָזָר הַגַּ"ל הַפַּל מוֹדִים בְּעֶצְרַת דְּבַעֲיָנֵי נָמִי לָכֶם וְכו', דַּאֲיֵךְ בְּעֵינֵי לָכֶם בְּעֶצְרַת מַפְנֵי שְׁנַתְנָה בּו תוֹרָה, אֲדַרְבָּא בְיוֹם שְׁקַבְלוּ הַתּוֹרָה שֶׁהִיא פְּלָה לְעוֹלָם הַבָּא, דְּשִׁכַר מִצּוֹת

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

חובת הסעודה בבשר ויין בחג השבועות וחשיבותה

לעשותו כולו לה' בדברים ששכרם ניתן בעולם הבא, ומדוע לדברי הכל צריך ביום זה להתענג באכילת סעודות יום טוב, שהיא הנאת האדם בעולם הזה^{צא}.

ניצוח המלאכים וקבלתינו את התורה משום מצוות התלויים באכילה

וַיֹּשֶׁ לֹמֵר, שְׁהוֹאִיל שְׁמַלְאָכֵי הַשְּׂרָת נְתָאוּ לְתוֹרָה - שְׁתִּישָׂאֵר בְּשִׁמִּים וְלֹא תֵרַד לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל בֶּאֱרֶץ, וְלִפְנֵי שְׁהַמְּלָאכִים אֵינָם יְכוּלִים לְקַנְּם הַמְּצֻוֹת בְּנוֹפְנֵיּוֹת וּבְמַעֲשֵׂהָ, שֶׁהִרִי אֵין לָהֶם גּוֹף, לִכֵּן זָכָה מֹשֶׁה וַנְּצַחֶם וַנִּיתְנָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ וְז"ל בְּגִמְרָא (שבת פח, ב)^{צב} שְׁמֹשֶׁה אִמַר לְמַלְאכִים, שְׁכִינֵן שְׁאֵין לָהֶם

דקדוק שהיה ראוי שחג השבועות יהיה כולו לה'

אֲמַנֶם^צ עֲדוֹן צָרִיךְ עֵינֵי בְּדַבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר הַגַּ"ל שְׁאִמַר הַפַּל מוֹדִים בְּעֶצְרַת, דְּבַעֲיָנֵי נָמִי לָכֶם וְכו' וְצָרִיךְ לְסַעוֹד סַעוּדָה בְיוֹם טוֹב שֶׁל שְׁבֻעוֹת, דִּיש לְהַקְשׁוֹת אֲיֵךְ בְּעֵינֵי לָכֶם' - כִּיצַד אִמְרוּ שְׁצָרִיךְ לְסַעוֹד וְלִהְתַּעַנֵּג בְּעֶצְרַת, מַפְנֵי שְׁנַתְנָה בּו תוֹרָה, הַלּוֹא אֲדַרְבָּא, בְּיוֹם שְׁקַבְלוּ הַתּוֹרָה שֶׁהִיא פְּלָה - כֹּל הַשִּׁכַר עַל לִימּוּדָה וְקִיּוּמָה מִיּוֹעֵד לְהַנְתֵּן לְעוֹלָם הַבָּא, כִּיּוֹן דְּשִׁכַר מִצּוֹת בְּהָאֵי עֲלָמָא, לִיבָא (קידושין ט, ב) - אֵין מַקְבִּלִים בְּעוֹלָם הַזֶּה שִׁכַר עַל קִיּוּם מִצּוֹת הַתּוֹרָה, וְלִכֵּן לְכַאוּרָה הִיָּה מִן הָרְאוּי שִׁיְהִיָּה אוֹתוֹ יוֹם פְּלוֹ מְקַדֵּשׁ לְשִׁמִּים -

ציונים ומקורות

רבינו לבאר עיקר הדין שצריך לקיים 'לכם' - בעצרת. צא. וראה עוד מה שכתב רבנו בזה בחידושים על מגילת אסתר (אות יד). צב. לשון הגמרא, אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מה לילדו אשה בינינו. אמר להן, לקבל תורה בא וכו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, החזיר להן תשובה וכו', אמר לפניו, רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. אמר להן, למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה וכו', קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם, מיד הדוד לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ה' אדונינו מה אדיר שמך' וגו'. ובמדרש תהלים (מזמור ח, כ' אמר הקדוש ברוך הוא, אין התורה מתקיימת אצלכם, לפי שאין פריה ורביה ביניכם. ולא טומאה, ולא

משכה, עד לבסוף שניתן לו במתנה. ובנדרים (לח, א) מובא, שהתורה ניתנה למשה במתנה, וראה בעיני יעקב (על העין יעקב, נדרים שם ד"ה ואמר ר' יוחנן) שביאר הלימוד מכך לדורות הבאים. ובהפלאה (פתחא זעירא אות כא) הביא מאמר הגמרא (מגילה ו, ב) יגעת ומצאת, תאמין וכו', אבל לאוקמי גירסא, סיעתא מן שמיא היא, ופירש רש"י, לאוקמי היינו שלא תשתכח ממנו. ופירש ההפלאה, שהקב"ה מסייע למייגעים עצמם בעיון על הלכה בדרך האמיתית, שאינו צריך כל כך לחזור על גירסתו, ומצליח בלימודו ולא יפסיד גירסתו. וראה עוד במהרש"א (חידושי אגרות נדרים נה, א ד"ה עד דאמרת) ובצל"ח (ברכות סד, א ד"ה וכתל נלע"ד). צ. לעיל הובאו דברי הגמרא, שלדברי הכל, בעצרת צריך לקיים 'לכם', וכן מנהג רב יוסף לשמוח ביום זה. וביאר רבינו טעם מנהגו של רב יוסף. ועתה חזר

להבדיל בין
העוף הטמא
וכו'

תורת וכו' להבדיל בין העוף הטמא
לטהור וכו', זכותם לתורה בשביל שיש
ביניכם אכילה ואתם יכולים לקיים
הבדלה זו, ורב האסורים שבאו בתורה
על עניני אכילה הם על הבשר, שיש
חלב ודם נבלה וטרפה, מין טמא מין
טהור, שחיטה מליחה, גיד הנשה, אותו

ז"ל (שבת פח, ב), אם פן מטעם זה עצמו
מחכים ישראל לאכל ביום זה, שהרי אם
לא היתה ביניהם אכילה, התורה אינה
ראויה נמי להם, שפמה אזהרות נאמרו
בתורה לאסר באכילה הרבה דברים,
ובטענה זו בלבד נצח משה את המלאכים.
ובזה יבאר הפתוב (ויקרא יא, מו-מז) 'זאת

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוּאָר

קודם הפרשת תרומות ומעשרות, וערלה,
ושביעית, בשר בחלב, ואיסורי אכילת בשר
- כאשר יפורט להלן, ובטענה זו בלבד שאנו
מקיימים מצוות האכילה בגוף, נצח משה את
המלאכים.

ובזה יבאר הפתוב (ויקרא יא, מו-מז) 'זאת
תורת וכו' להבדיל בין העוף הטמא לטהור'
וכו' - בדרך רמז, 'זאת תורת' - זכותם
לתורה, משום 'להבדיל' - בשביל שיש
ביניכם אכילה, ואתם יכולים לקיים הבדלה זו
- בין המאכלות המותרות לבין המאכלות
האסורות.

גוף, אי אפשר להם לקיים הרבה ממצוות
התורה, והסכימו המלאכים לדבריו, אם פן
שמה ניצחם בעבור המצוות שאנו
מקיימים בגוף, מטעם זה עצמו מחכים
ישראל לאכל ביום זה, שהרי אם לא היתה
ביניהם - בין בני ישראל אכילה, התורה אינה
ראויה נמי להם, ולכן הכל מודים שצריך
לקיים 'לכם', שמחמת שאנו אוכלים
בגופינו, קיבלנו את התורה לשמור ולקיים
את המצוות התלויות במאכל, שפמה אזהרות
- איסורי אויין נאמרו בתורה לאסר באכילה
הרבה דברים - שאסור לאכול תבואת השדה

מעלת אכילת בשר בהג השבועות

בעל חי שנשחט שלא כהלכה, ושלא לאכול
בשר בעל חי ממין טמא אלא ממין טהור,
וישנם כמה סימנים ומסורות מהו מין טמא,
וכן ישנה חובת שחיטה כפי שנמסרו פרטיה
מהלכה למשה מסיני, וחובת מליחה -
להוציא הדם מהבשר, כפי שנתבאר דיניה
בשולחן ערוך (יו"ד סימן ט), איסור אכילת

רוב איסורי אכילה הם באכילת בשר

ורב האסורים שבאו בתורה על עניני
אכילה - הם על הבשר, שיש איסור חלב^{טז} ודם
שלא לאכול את החלבים שבבעלי החיים,
וכן שלא לאכול [דם און] בשר שיש בו דם
ולא הכשירוהו בהוצאת דמו, ואיסורי אכילת
נבלה - בעל חי שמת ללא שחיטה, וטרפה -

ציונים ומקורות

ולכל נפש השרצת על הארץ, להבדיל בין הטמא
ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא
תאכל. ובפרשת קדושים (ויקרא כ, כה) כתוב,
'הבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף
הטמא לטהור וכו'. צד. כך נראה לפי הענין,
שאינן כוונתו על בשר בחלב.

מיתה וחולי, אלא כולכם קדושים, ובתורה כתיב
'אדם כי ימות באהל' (במדבר יט, יד) וכו', 'את זה
תאכלו' (ויקרא יא, ט), 'את זה לא תאכלו' (ויקרא
יא, ד). לכך נאמר (איוב כח, יג) 'ולא תמצא בארץ
החיים'. צנ. בויקרא (יא, מו-מז) נאמר, 'זאת
תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים

בַּתּוֹרָה, מִתָּר לֵאכֹל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף
 וְכוּ', וְהַטַּעַם לָזֶה הוּא מֵה שִׁכְתָּב הַפְּנִימִים
 מִסִּבִּירוֹת' (על אגדה סדר מועד), שִׁבְּאֵכִילַת
 הַבָּשָׂר מִתְרַבֶּה כַּח הַיֶּצֶר הָרַע בְּגוּפוֹ שֶׁל
 אָדָם, כִּי הַבָּשָׂר שֶׁהוּא גּוֹף הַבְּהֵמָי

וְאֵת בָּנָו, קֶרְבָּנוֹת וְכוּ', וּבִפְרָק ג'
 דְּפַסְחִים (מט, ב) אֲמַרְיִן, עִם הָאָרֶץ אֲסוּר
 לֵאכֹל בָּשָׂר, וּמִפִּיק לִיָּה מֵהָאֵי קָרָא (ויקרא
 יא-מו) 'זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֶמָּה' וְכוּ' וּסְמִיךְ
 לִיָּה 'לְהַבְדִּיל' וְכוּ', כֹּל מִי שֶׁעוֹסֵק

מאמרים ד"ל
 עם הארץ
 אסור לאכול
 בשר וכו'

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאָר

הֶרְמֵשֶׁת בְּמִים וְלִכְלֵ נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצָת עַל הָאָרֶץ,
 וּסְמִיךְ לִיָּה¹² - ובפסוק הסמוך לו לאחריו (פסוק
 מז) נאמר, 'לְהַבְדִּיל וְכוּ' בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר
 וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא
 תֵאָכֵל, וּדְרָשׁוּ, 'זֹאת תּוֹרַת' - כֹּל מִי שֶׁעוֹסֵק
 בַּתּוֹרָה, 'הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה' - רַק
 לוֹ מִתָּר לֵאכֹל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף וְכוּ'.

וְעוֹמֵק הַטַּעַם לָזֶה שֶׁרַק לְתַלְמִיד חֹכֵם
 מוֹתֵר לֵאכֹל בָּשָׂר, הוּא מֵה שִׁכְתָּב הַפְּנִימִים
 מִסִּבִּירוֹת¹³ שִׁבְּאֵכִילַת הַבָּשָׂר מִתְרַבֶּה כַּח
 הַיֶּצֶר הָרַע בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם¹⁴ - הַמְּסִיתוֹ
 לַחֲטוֹא, כִּי הַבָּשָׂר שֶׁהוּא גּוֹף הַבְּהֵמָי, מִמְּשִׁיךְ

בָּשָׂר שֶׁלֹּא נִקְרָו מִמֶּנּוּ הֵיטֵב אֵת גֵּיד הַנְּשָׂה,
 וְאִיסוּר אוֹתוֹ וְאֵת בָּנָו - שֶׁלֹּא לִשְׁחוֹט בַּהֲמָה
 וְאֵת בְּנֵה בְּאוֹתוֹ יוֹם, חוֹבֵת קֶרְבָּנוֹת שְׂצִרִיךְ
 לַהֲפִישׁ מֵהַבְּהֵמוֹת בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר, וְכוּ' כְּגוֹן
 אֲבֵר מִן הַחַי, בָּשָׂר בַּחֲלָב, אֲכִילַת קֶרְבָּנוֹת
 הַקִּדְּשִׁים.

דווקא תלמיד חכם רשאי לאכול בשר לבוא לצלילות הדעת
 ובגמרא בְּפָרָק ג' דְּפַסְחִים (מט, ב) אֲמַרְיִן¹⁵
 שֶׁרַק לְתַלְמִיד חֹכֵם מוֹתֵר לֵאכֹל בָּשָׂר, וְאִילוּ
 לַעִם הָאָרֶץ, אֲסוּר לֵאכֹל בָּשָׂר, וּמִפִּיק לִיָּה
 מֵהָאֵי קָרָא - וְלַמְּדִים כֵּן מִהַפְּסוּק (ויקרא יא, מו)
 'זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֶמָּה' וְכוּ' וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה

צִיּוּנִים וּמִקּוּרוֹת

כִּיּוֹן שֶׁעַל יְדֵי אֲכִילַת בָּשָׂר מִתְגַּבֵּר הַיֶּצֶר הָרַע, אִם כֵּן,
 גַּם לְתַלְמִיד חֹכֵם יֵהָא אֲסוּר, לִזֶּה אֲמָרוּ 'לְהַבְדִּיל' וְגו',
 וְרַצָּה לומר, הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמָר 'זֹאת תּוֹרַת', לְלַמַּד לְמִי
 שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מוֹתֵר לֵאכֹל בָּשָׂר, כְּדִי שִׁיֵּהָ יוֹדֵעַ
 לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וְכוּ', כִּי עַל יְדֵי אֲכִילַת בָּשָׂר,
 דַּעֲתִיָּה צִילוֹתָא, כְּדֵאִיתָא פְּרַק מְרוּבָה, לֹא אֲכַלְתִּי בָּשָׂר
 דְּתוֹרָא. וְיִתְכַן שְׁזֵהוּ הַטַּעַם שֶׁהִיָּה אָדָם הָרֵאשׁוֹן אֲסוּר
 לֵאכֹל בָּשָׂר, וּלְנַח הוֹתֵר, מִשּׁוֹם דְּנַח לְמַד תּוֹרָה וְכוּ',
 כְּדֵאִיתָא בַּחֲלוּין (סא, א תוּד"ה כֹּל עוֹף הַדּוֹרֵס טֵמֵא),
 וְכִמוּ שְׁפִירֵשׁ רִשִׁי פִּרְשַׁת נַח (בְּרֵאשִׁית ז, ב,
 'הַטְּהוּרָה' - הַעֲתִידָה לִהְיוֹת טְהוּרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְמַדְנָו
 שֶׁלְמַד נַח תּוֹרָה). וְכִמוּ כֵן נוֹכַח לומר פִּירוּשׁ הַפְּסוּק
 'לְהַבְדִּיל' וְגו', וְרַצָּה לומר עַל מֵה שִׁכְתוֹב 'זֹאת תּוֹרַת
 הַבְּהֵמָה', דְּמִשְׁמַע לְמִי שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מוֹתֵר לֵאכֹל
 בָּשָׂר, אֲבָל לַעִם הָאָרֶץ אֲסוּר, לִזֶּה אֲמַר דְּטַעַם אֲסוּר,
 כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא, רַצָּה לומר, יֵצֵר הָרַע שֶׁנֶּקְרָא
 טֵמֵא עֵרֵל, כְּדֵאִיתָא סוּף סוֹכָה (נב, א - א דְּרַשׁ רַבִּי
 עוּרִיא, וְאִיתִימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כֵּן לוי, שְׁבַעֵה שְׁמוֹת יֵשׁ
 לוֹ לִיצֵר הָרַע. הַקְּדוּשׁ בּוֹרֵךְ הוּא קְרָאוּ רַע וְכוּ', מִשֶּׁה
 קְרָאוּ עֵרֵל וְכוּ', דוּד קְרָאוּ טֵמֵא). וּבֵין הַטְּהוּרִי, יֵצֵר
 טוֹב שְׁכוּלוֹ טְהוּרִי. צַח. עֵינָן עוֹד בְּעֵינֵי אֲכִילַת

צה. לשון הגמרא, תניא, רבי אומר, עם הארץ אסור
 לאכול בשר (בהמה), שנאמר 'זאת תורת הבהמה
 והעוף', כל העוסק בתורה - מותר לאכול בשר בהמה
 ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה - אסור לאכול בשר
 בהמה ועוף. צו. בגמרא לפנינו לא מובא
 הסמיכות עם הפסוק 'להבדיל'. והמהרש"א (שם ד"ה
 עם הארץ) ביאר, שלימוד הגמרא הוא מהפסוק
 'להבדיל', שאיסור אכילה לעם הארץ הוא דוקא
 בבשר בהמה חיה ועוף, שיש בו הרבה דינים ושייך
 בו 'להבדיל' בין איסור להיתר, מה שאין כן בדגים,
 שבקל יוכל להבדיל בין איסור להיתר, כשידע סימן
 קשקשת לחור. צו. להרב משה בן הרב שמעון
 חזן מווינא, על אגדה סדר מועד. וזה לשונו, עם
 הארץ אסור לו לאכול בשר, שנאמר 'זאת תורת
 הבהמה' וכו', יתכן הכוונה כי האכילת בשר הוא
 מרבה תאוה המשגל וממשיך עליו היצר הרע, על כן,
 עם הארץ אסור לאכול בשר, כי התלמיד חכם אף על
 פי שאוכל בשר, מבטל היצר הרע מלבו על ידי עסק
 התורה. וזה שכתוב 'זאת תורת הבהמה', וסיפא
 דקרא, 'להבדיל בין הטמא ובין הטהור', ורצה לומר,
 כי הכתוב מתרץ למה באמת יהא מותר לתלמיד חכם,

יִתְרַבָּה כַּח הַיָּצֵר הָרַע, וְאָף עַל פִּי שֵׁישׁ
 לֹא תוֹרָה תִּבְלִין לָמָּה יִכְנִים עֲצָמוֹ לְסִפְקָ.
 וּמִשׁוֹם הָכִי סְמוּיָ לִיָּה 'לְהַבְדִּיל בֵּין
 הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר' וְכו', כְּלוּמַר, הַתְּלִמִּיד
 חָכֵם מְחִיב לְהוֹרֹת הוֹרְאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
 וּלְפַקֵּחַ בְּעֵינָא פְקִיחָא עַל כָּל הַדִּינָיִם
 הַמְּצַטְרָכִים, וּמִי שְׁאִינוֹ אוֹכֵל בֶּשָׂר לֹא
 צִילָא דַּעְתִּיהָ, פְּדָאמְרִינָן בְּמִרְבָּה בְּבָא
 קָמָא דָּף ע"ב (עמוד א), אָמַר לִיָּה, 'חֲמוּשָׁה

מִמְשִׁיף עַל הָאָדָם כְּמָה עֲבֵרוֹת בְּדָמוֹ
 וְגוֹפוֹ וְנִפְשׁוֹ, וְלִכֵּן לְעַם הָאָרֶץ אֲסוּר
 לֵאכֹל בֶּשָׂר, כִּי יִתְרַבָּה עָלָיו כַּח הַיָּצֵר
 הָרַע, מַה שְׁאִין בֵּן הַתְּלִמִּיד חָכֵם שֶׁהוּא
 עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְהַתּוֹרָה הִיא תִּבְלִין (קדוּשִׁין
 ל, ב) לַיָּצֵר הָרַע וְאִין יָצֵר הָרַע שׁוֹלֵט בְּמִי
 שֶׁבָּלְבוֹ תוֹרָה. וְהַכְּתוּב בָּא בְּמִתְרַץ עַל
 זֶה, וְאוֹמֵר לָמָּה בְּאֵמַת הַתֵּר לְתִלְמִיד
 חָכֵם לֵאכֹל בֶּשָׂר, וְהֵלֵא בְּאֵכִילַת בֶּשָׂר

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

יִכְנִים עֲצָמוֹ לְסִפְקָ - שְׂמָא הַיָּצֵר הָרַע יִתְגַּבֵּר
 בו ויחטא, והיה ראוי שלא יאכל בשר.
 וּמִשׁוֹם הָכִי - בִּשְׁבִיל לִיִּשֵׁב שְׂאֵלָה זֹה,
 סְמוּיָ לִיָּה 'לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר'
 וְכו', כְּלוּמַר, הַתְּלִמִּיד חָכֵם מְחִיב לְהוֹרֹת
 הוֹרְאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וּלְפַקֵּחַ בְּעֵינָא פְקִיחָא - בעין
 פְּקוּחָה עַל כָּל הַדִּינָיִם הַמְּצַטְרָכִים - הַנִּצְרָכִים
 לְהוֹרֹת הַחֵכֶם, שֵׁישׁ חוֹבֵה עַל הַתְּלִמִּיד חָכֵם
 לְפַקֵּחַ עַל עֵינָי הָעִיר שִׁיתְנַהֲגוּ כְּרָאוּי, כְּגוֹן
 לְפַקֵּחַ עַל הַכְּשֻׁרוֹת שִׁוְנַהֲגָ עַל פִּי דִינֵי
 הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמִי שְׁאִינוֹ אוֹכֵל בֶּשָׂר, לֹא
 צִילָא דַּעְתִּיהָ - אִין דַּעְתוֹ צְלוּלָה לְהוֹרֹת
 כְּרָאוּי, פְּדָאמְרִינָן בְּגַמְרָא בְּפִרְקָ מְרָבָה
 שְׁבַמְסַכְתָּ בְּבָא קָמָא דָּף ע"ב (עמוד א)^פ לְגַבִּי
 גָּנַב בְּקָר מַחְבִּירוֹ וְשַׁחְטוֹ אוֹ מִכְרוֹ, שְׁחִיב
 לְשֵׁלֶם לְבַעֲלִים חֲמִשָּׁה בְּקָר, וְאִם הוּא מוֹדָה

- מִבִּיא עַל הָאָדָם עֲשִׂיַת כְּמָה עֲבֵרוֹת בְּדָמוֹ
 וְגוֹפוֹ וְנִפְשׁוֹ שֶׁהֵם כְּגוֹף הַבְּהֵמָה, וְלִכֵּן לְעַם
 הָאָרֶץ אֲסוּר לֵאכֹל בֶּשָׂר, כִּי עַל יְדֵי זֶה יִתְרַבָּה
 עָלָיו כַּח הַיָּצֵר הָרַע וְיִחְטָא. מַה שְׁאִין בֵּן
 הַתְּלִמִּיד חָכֵם, שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה
 הִיא תִּבְלִין - סֵם מִרְפָּא לַיָּצֵר הָרַע (קדוּשִׁין ל,
 ב)^ט, וְאִין יָצֵר הָרַע שׁוֹלֵט - לְהַסִּית לַחֲטוּא
 בְּמִי שֵׁישׁ בְּלָבוֹ תוֹרָה (יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי מִשְׁלֵי רִמּוֹ
 תַּתְקַמ)^פ, לִכֵּן הוּא רְשָׁאֵי לֵאכּוֹל בֶּשָׂר.

וְהַכְּתוּב 'לְהַבְדִּיל' בָּא בְּמִתְרַץ עַל זֶה
 וְאוֹמֵר, לָמָּה בְּאֵמַת הַתֵּר לְתִלְמִיד חָכֵם לֵאכֹל
 בֶּשָׂר, כִּפִּי שֶׁלְמַדְנוּ מִהַפְּסוּק זֹאת תּוֹרַת
 הַבְּהֵמָה, וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְשֵׁאוֹל וְהֵלֵא בְּאֵכִילַת
 בֶּשָׂר יִתְרַבָּה הַיָּצֵר הָרַע, וְאָף עַל פִּי שֵׁישׁ לֹא
 תוֹרָה תִּבְלִין לְהַגִּין עָלָיו מִהַיָּצֵר הָרַע, לָמָּה

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

בְּשֵׁר וְאִכִּילָה, בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ בְּפִרְשַׁת הַעֲלוֹתָךְ (אוֹת
 ג), שְׁכַתְּבָ, 'עוֹד מִטַּעַם אַחַר נִמִּי אֲסֵר לָהֶם בֶּשֶׂר
 תְּאוּהָ, שְׁלִפֵי שְׁנִדְבְּקוּ בָּהּ' בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, וְאַתֶּם
 הַדְּבָקִים וְכו', אֲסֵר לָהֶם הַבֶּשֶׂר, כְּדִי שְׁלֹא יִתְמַשְׁכוּ
 אַחַר הַיָּצֵר הָרַע, שְׁאִין אֵרִי נוֹהֵם אֵלֵא מִתּוֹךְ קוֹפָה שֶׁל
 בֶּשֶׂר (בְּרֻכּוֹת לֵב, א). צַט. לְשׁוֹן הַגַּמְרָא, כֵּךְ
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהֶם יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי, בְּרַאֲתֵי יָצֵר
 הָרַע וּבְרַאֲתֵי לוֹ תוֹרָה תִּבְלִין, וְאִם אַתֶּם עוֹסְקִים
 בַּתּוֹרָה - אִין אַתֶּם נִמְסָרִים בִּידוֹ, שְׁנַאמַר (בְּרַאשִׁית ד,
 ז) 'הֵלֵא אִם חָטִיב שְׂאֵת', וְאִם אִין אַתֶּם עוֹסְקִין

בְּשֵׁר וְאִכִּילָה, בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ בְּפִרְשַׁת הַעֲלוֹתָךְ (אוֹת
 ג), שְׁכַתְּבָ, 'עוֹד מִטַּעַם אַחַר נִמִּי אֲסֵר לָהֶם בֶּשֶׂר
 תְּאוּהָ, שְׁלִפֵי שְׁנִדְבְּקוּ בָּהּ' בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, וְאַתֶּם
 הַדְּבָקִים וְכו', אֲסֵר לָהֶם הַבֶּשֶׂר, כְּדִי שְׁלֹא יִתְמַשְׁכוּ
 אַחַר הַיָּצֵר הָרַע, שְׁאִין אֵרִי נוֹהֵם אֵלֵא מִתּוֹךְ קוֹפָה שֶׁל
 בֶּשֶׂר (בְּרֻכּוֹת לֵב, א). צַט. לְשׁוֹן הַגַּמְרָא, כֵּךְ
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהֶם יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי, בְּרַאֲתֵי יָצֵר
 הָרַע וּבְרַאֲתֵי לוֹ תוֹרָה תִּבְלִין, וְאִם אַתֶּם עוֹסְקִים
 בַּתּוֹרָה - אִין אַתֶּם נִמְסָרִים בִּידוֹ, שְׁנַאמַר (בְּרַאשִׁית ד,
 ז) 'הֵלֵא אִם חָטִיב שְׂאֵת', וְאִם אִין אַתֶּם עוֹסְקִין

הַמְּצוּוֹת. קָא. בְּבֵא קָמָא (עֲא, ב), 'בְּעֵא מִינֵיהָ

שֶׁל הַיֶּצֶר הָרַע בְּכַח תּוֹרָתוֹ, וּמַחֲמַת זֶה
יָבוֹא לְהַפְרִישׁ בֵּין חֶלֶק הַטְּמֵאָה לְחֶלֶק
הַקְּדוֹשָׁה, וְזֶה 'לְהַבְדִּיל' וְכו'.

וַיִּדְוַע, כִּי עָקַר שְׂמַחַת יוֹם טוֹב הִיא
דְּוָקָא בְּבִשְׂרָא, וְלִכְּנָן הַכֹּל מוֹדִים

בְּקֶר' אָמַר רַחֲמָנָא (שְׁמוֹת כ"א, לו'), וְלֹא חֲמִשָּׁה
חֲצָאֵי בְּקֶר, וְהָאֵי דְלֹא אָמְרִי לְךָ בְּאוֹרְתָא,
מִשּׁוּם דְלֹא אָכְלִי בְּשָׂרָא דְתוֹרָא, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב שָׁם הָרַב הַנַּ"ל, נִמְצָא שְׁהֶאֱכִילַת
הַבֶּשֶׂר לְתַלְמִיד חֲכָם הוּא לְהַחֲלִישׁ כּוֹחוֹ

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שהתלמיד חכם מותר באכילת בשר.
נִמְצָא שְׁהֶאֱכִילַת הַבֶּשֶׂר לְתַלְמִיד חֲכָם אֵין
כּוֹחוֹ חֲשֵׁשׁ שְׁתַּגְרוּם לְהַתְּגַבְרוּת כּוֹחוֹ שֶׁל יֶצֶר
הָרַע, אֲלֵא אֲדַרְבֵּה, אֲכִילְתוֹ הוּא לְהַחֲלִישׁ כּוֹחוֹ
שֶׁל הַיֶּצֶר הָרַע - בְּכַח תּוֹרָתוֹ שֶׁהוּא לּוֹמַד
כְּרֵאוּי בִּיעֵזָה צְלוּלָה, שֶׁהִיא תְּבַלִּין לִיצֵר הָרַע,
וּמַחֲמַת זֶה יָבוֹא לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת וּלְבַרֵּר כְּרֵאוּי
אֵת דִּינֵי הַתּוֹרָה לְהַפְרִישׁ בֵּין חֶלֶק הַטְּמֵאָה
לְחֶלֶק הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶה פִירוּשׁ הַפְּסוּק 'זֹאת תּוֹרַת
הַבְּהֵמָה' - שֶׁהַלּוֹמַד תּוֹרָה מוֹתֵר בְּאֲכִילַת
בֶּשֶׂר בַּהֵמָה, הַנּוֹתַנֵת לוֹ כַח לְעִסּוֹק בַּתּוֹרָה
וּלְהַבְנִינָה, וּמַחֲלֶשֶׁת כּוֹחוֹ שֶׁל הַיֶּצֶר הָרַע
הַמַּסִּית לַחֲטוּא, וְעַל יְדֵי כֵן יִדְעַ 'לְהַבְדִּיל' וְכו'
בֵּין חֶלֶק הַטּוֹמְאָה לְקְדוּשָׁה וּלְפְסוּק אֵת
הַהֲלָכָה כְּרֵאוּי.

טעמים לאכילת בשר בחג השבועות

וַיִּדְוַע כִּי עָקַר שְׂמַחַת יוֹם טוֹב הִיא דְּוָקָא
בְּאֲכִילַת בֶּשֶׂר^ק, וְלִכְּנָן הַכֹּל מוֹדִים בְּעֲצֵרָתָא,

עַל גְּנִיבְתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְשַׁלֵּם אֲלֵא קֶרֶן. וְשֶׁאֵל
רְבָא אֵת רַב נַחֲמָן, כְּשֶׁגָּנַב בְּקֶר מִשְׁנֵי
שׁוֹתֵפִים, וְהוּדָה רַק לֵאחַד מֵהֶם, כְּמָה יִשְׁלֵם.
וְאָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר' (שְׁמוֹת כ"א,
לו')^ק אָמַר רַחֲמָנָא - אֲמַרְהָ תּוֹרָה שְׁדוּקָא
חֲמִשָּׁה בְּקֶר שְׁלִימִים יִשְׁלֵם, וְלֹא חֵיִיבְתוֹ
תּוֹרָה בְּאוֹפֵן שִׁישְׁלֵם רַק חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקֶר^ק,
וְהִיִּית שְׁלֵגְבֵי שׁוֹתָף אֶחָד נַפְטֵר הַגָּנֵב
מִתְּשַׁלּוּם חֲמִשָּׁה בְּקֶר מִשּׁוּם שֶׁהוּדָה לוֹ, אֵין
לְחֵיִיבוֹ לְשַׁלֵּם לְשׁוֹתָף הַשְּׁנִי - חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי
בְּקֶר. וּבִיּוֹם הַמַּחֲרַת חוֹזֵר רַב נַחֲמָן וְאָמַר לוֹ,
שֶׁהִדִּין הוּא שְׁחֵיִיב לְשַׁלֵּם לְשׁוֹתָף הַשְּׁנִי
חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקֶר. וְהוֹסִיף רַב נַחֲמָן לּוֹמַר,
וְהָאֵי דְלֹא אָמְרִי לְךָ בְּאוֹרְתָא - וּמָה שְׁלֹא
אֲמַרְתִּי לְךָ אֲמַשׁ אֵת הַדִּין הַנִּכּוֹן, הֵיִינוּ מִשּׁוּם
דְלֹא אָכְלִי בְּשָׂרָא דְתוֹרָא^ק - שְׁלֹא אֲכַלְתִּי
בְּסַעֲוֹדַתִּי בֶּשֶׂר שׁוֹר, וְלִכְּנָן לֹא הִיתָה דַּעֲתִי
צְלוּלָה. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב שָׁם הָרַב הַנַּ"ל, בְּטַעַם

צִיּוּנִים וּמִקּוּרֹת

אֶחָד, שְׁנֵאֲמַר (אִיּוֹב י"א, יב) 'אִישׁ נָכוֹב יִלְכַּב', וְכַתִּיב
(שְׁמוֹת כ"ז, ח) 'נָכוֹב לוֹחֲתוֹ', וּמִתְּרַגְּמִינֵן, חֲלִיל לּוֹחֲטֵן.
וּבְרִשִׁי" (שם), אִישׁ נָכוֹב - כְּשֶׁהוּא חָלוּל בְּלֹא כִרַס
מִלֵּאָה. יִלְכַּב - כְּמָה לְבַבּוֹת, שְׁאִינוֹ מַסְכִּים לְדַעַת
שְׁלִימָה. קָה. הַרְמַבִּ"ם (יּוֹם טוֹב פ"ו הִי"ח)
כְּתוּב, 'וְהֵאֲנִישִׁים אוֹכְלִין בֶּשֶׂר וְשׁוֹתִין יַיִן, שְׁאִין שְׂמַחָה
אֲלֵא בְּבִשְׂרָא וְאִין שְׂמַחָה אֲלֵא בִיַיִן'. נֶאֱמַנְס רָאָה בּוֹה
בְּפַסְחִים (קַט, א), וּבב"ח (סִימָן תַּקְסָד ד"ה הַרְמַבִּ"ם
כְּתוּב) הַעֲלָה, שִׁישׁ שְׂמַחָה בְּבִשְׂרָא, אַךְ אֵין עֵיקֶר שְׂמַחָה
בְּבִשְׂרָא, וַיִּשׁ עֵיקֶר שְׂמַחָה בִיַיִן. בַּחוּלִין (פג, א) שְׁנֵינוּ,
'בְּאַרְבַּעַה פְּרָקִים בְּשֵׁנָה, הַמוּכַר בַּהֵמָה לְחַבְרֵי צֶרֶךְ
לְהוֹדִיעֵנו - אֲמָה מַכְרַתִּי לְשַׁחֲטֵנו, בַּתָּה מַכְרַתִּי לְשַׁחֲטֵנו,
וְאֵלוֹ הֵן וְכו' וְעַרְבַ עֲצֵרָתָא'. וּבַתּוֹרַת חֵיִים (שם ד"ה
וְעַרְב) כְּתוּב, 'מִשְׁמַע דְּהֵיוּ מַרְבִּין לְאֲכֹל בֶּשֶׂר בְּעֲצֵרָתָא'.

רְבָא מַרְב נַחֲמָן, גָּנַב שׁוֹר שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִין וְטַבְּחוֹ,
וְהוּדָה לֵאחַד מֵהֶן, מֵהוּ וְכו', אָמַר לִיָּה, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר'
אָמַר רַחֲמָנָא - וְלֹא חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקֶר וְכו'. לְצַפְרָא
אָמַר לִיָּה, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר' אָמַר רַחֲמָנָא - דְלֹא אָכְלִי
חֲצָאֵי בְּקֶר, וְהָאֵי דְלֹא אָמְרִי לְךָ בְּאוֹרְתָא, דְלֹא אָכְלִי
בְּשָׂרָא דְתוֹרָא. וּבְרִשִׁי" (שם), דְלֹא אָכְלִי בְּשָׂרָא דְתוֹרָא
- לֹא דַקְדַּקְתִּי טַעַמֵּי שֶׁל דְּבַר. קַב. כִּי יִגְנַב אִישׁ
שׁוֹר אוֹ שֶׁהוּא וְטַבְּחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בְּקֶר יִשְׁלֵם תַּחַת
הַשׁוֹר וְאַרְבַּע צֵאֵן תַּחַת הַשֶּׁהוּא. קָה. נִרְאָה שְׁחָסֵר
כֵּן בְּגִירְסָא, וְצִרִיךְ לְהוֹסִיף אֵת דְּבַרִּי הַגְּמָרָא לְצַפְרָא
אָמַר לִיָּה, 'חֲמִשָּׁה בְּקֶר' אָמַר רַחֲמָנָא - וְאַפִּילוּ חֲמִשָּׁה
חֲצָאֵי בְּקֶר. קָה. וְעֵינֵן בַּבָּא בַּתְרָא (יב, ב), אָמַר
רַב אֲבַדִּימִי דְמֵן חִיפָה, קוֹדֵם שִׂיאֲכַל אָדָם וַיִּשְׁתָּה, יֵשׁ
לוֹ שְׁתֵּי לְבַבּוֹת. לֵאחֵר שְׁאוּכַל וְשׁוֹתָה, אֵין לוֹ אֲלֵא לֵב

דְּהִינוּ לְכַף אֶת יַצְרוֹ פְּרִי שְׁתַּהֲיָה דְעֵתוֹ
צְלוּלָה, וְלִרְמוֹ נְמוֹ שְׁמֶרְצוֹן לִבְנוֹ קַבְלָנוּהָ,
וְלֹא לְמִלְאָכִים לְפִי שְׁלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם יַצֵּר
הָרַע, כְּמוֹ שְׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, יַצֵּר הָרַע
יֵשׁ בִּינֵיכֶם וְכו' (שבת פט, א). וְאִין רְאִיתָ
הַשְּׂמֵחָה אֲלֵא בְּכֶרֶם מְלֵאָה, וּבְשִׁבִיל זֶה
דְּוָקָא עֲבָדֵי לֵיהּ עֲגָלָא תִּילְתָא שֶׁהוּא מִין

בְּעֶצְרַת דְּבַעֲיָנָא נְמוֹ 'לָכֶם' (פסחים סח, ב),
לְפִי שֶׁהוּא יוֹם שְׁנַתְנָה בּוֹ תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל
וְלֹא לְמִלְאָכִים לְפִי שְׁלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם יַצֵּר
הָרַע, כְּמוֹ שְׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, יַצֵּר הָרַע
יֵשׁ בִּינֵיכֶם וְכו' (שבת פט, א). וְעוֹד לְרְמוֹ
שְׁמֵי שְׁלוֹמֵד תוֹרָה מְחִיב לְאָכַל בְּשָׂר,

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוּאָר

- לכופף ולהכניע את יצרו הרע, פְּרִי שְׁתַּהֲיָה
דְעֵתוֹ צְלוּלָה ללמוד תורה ולהבדיל בין
הטומאה לקדושה.

וְעוֹד טַעַם יֵשׁ לומר במה שבחג
השבועות אוכלים סעודת יום טוב ובשר,
שהוא לְרְמוֹ נְמוֹ שְׁמֶרְצוֹן לִבְנוֹ קַבְלָנוּהָ ואנו
שמחים בתורה, ולכן אנו אוכלים בשר, וְלֹא
יֵאָמְרוּ המקטרגים שְׂרָק בְּשִׁבִיל שְׂבֵהָר סיני
כִּפְּהָ עֲלֵינוּ הַקְּב"ה אֶת הָהָר והכריח אותנו
לקבל את התורה וכו' (ראה שבת פח, א)¹⁰, אנו
עוסקים בתורה. וְאִין רְאִיתָ¹¹ הַשְּׂמֵחָה - שאין
רואים שהאדם שמח אֲלֵא כאשר הוא מעונג
בְּכֶרֶם מְלֵאָה - שאכל ושבע כל צרכו.
וּבְשִׁבִיל זֶה דְּוָקָא עֲבָדֵי לֵיהּ עֲגָלָא תִּילְתָא,
שֶׁהוּא מִין בְּשָׂר חֲשׁוּב¹² וניכר בזה גודל
השמחה, כשאוכלו בסעודת היום, ומתוך כך
כרסו מלאה וזוכה לשמחה.

דְּבַעֲיָנָא נְמוֹ 'לָכֶם' (פסחים סח, ב), היינו
שצריך לאכול בשר ולשמוח בסעודת
היום, לְפִי שֶׁהוּא יוֹם שְׁנַתְנָה בּוֹ תוֹרָה
לְיִשְׂרָאֵל, ואכילת הבשר מסייענו ללמוד
תורה ולהחליש ולדחות היצר הרע,
ובסיבת דחיית היצר הרע קיבלנו את
התורה, וְלֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְמִלְאָכִים, לְפִי
שְׁלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם יַצֵּר הָרַע ואינם צריכים
את התורה לסייעם לדחותו, כְּמוֹ שְׁאָמַר
לָהֶם מֹשֶׁה - וכי יַצֵּר הָרַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם וְכו'
(שבת פט, א).

וְעוֹד טַעַם שבחג השבועות לדברי הכל
צריך לאכול סעודת יום טוב שנכלל בה
אכילת בשר, לְרְמוֹ שְׁמֵי שְׁלוֹמֵד תוֹרָה, מלבד
מה שמותר לו לאכול בשר, הרי הוא מְחִיב
לְאָכַל בְּשָׂר, דְּהִינוּ כְּמוֹ שְׂבִיאָרְנוּ, בשביל לְכַף

צִיּוּנִים ומקורות

שהוא שמח]. קה. רבינו יהונתן מלוגיל על
הרי"ף מסכת שבת (ד, ב מדפי הרי"ף) פירש, 'עגלא
תלתא, שלישי לבטן שהוא משובח, מפני שהבהמה
בקטנותה אינה בכוחה, והולד הראשון והשני אינו
מכח בריאה. ופירוש זה מתיישב גם לפי מה שרבינו
הביא לעיל, שעגלא תילתא הוא שלישי לאמו.
וברש"י עירובין (סג, א), עגלא תילתא - גדל שלישי,
ואז הוא עומד בעיקר טעם בשרו, כדתנן (ב"מ סח,
א), ומגדלין אותן עד שיהו משולשין, ואמרינן נמי
(שם סט, א), מותר שלישי - בשכר, אלמא אורחיה
עד שלישי. ובתוספות (גיטין נו, א), עגלא תילתא -
כמו זשלישים על כולו' (שמות יד, ז), וכמו 'עגלה
משולשת ואיל משולש' (בראשית טו, ט), פירוש,

ובפירוש רבינו יהונתן מלוגיל ובנימוקי יוסף
(בשיטת הקדמונים, חולין שם ד"ה בארבעה) כתבו,
עצרת, משום כבוד מתן תורה. וכן כתב במאירי (ד"ה
אמר). ומבואר כן ברשב"א (שם ד"ה אמר) ובתוספות
בעבודה זרה (ה, ב ד"ה ערב) ובתוספות רי"ד (שם
ד"ה בארבעה). קו. אלו דברי רש"י בגמרא,
ורבינו מרחיב לבאר את החשיבות באכילת בשר ביום
טוב, כביאורו, שמה שאמרו שבשבועות צריך 'לכם',
היינו אכילת בשר. קז. במקור כתוב 'ראיית',
ומהמשך דברי רבינו נראה שכונתו לראיה מלשון
לראות, דהיינו שעל ידי כרס מלאה אפשר יותר
לראות שמחה. [ואין כוונתו מלשון ראיה והוכחה,
דהיינו שהאוכל בכרס מלאה מוכיח ומביא ראיה

בְּשָׂר חָשׁוּב, וְכֵן פָּתַב הַבְּחִי בַּפְּרָשָׁת
 בְּרֵאשִׁית (א, כא), שְׂבַסְבַּת הַמֵּאֲכָל
 וְהַמְשִׁתָּה יִתְעוֹרְרוּ כַּחַת הַגּוֹף,
 וּבַהֲתַעוֹרֵר כַּחַת הַגּוֹפְנִיּוֹת יִתְעוֹרְרוּ
 וְיִתְחַזְּקוּ גַם בֵּן כַּחַת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ', לְפִי
 שְׁהַמֵּאֲכָל וְהַמְשִׁתָּה סְבוֹת גְּדוּלוֹת
 לְשִׁמְחַת הַלֵּב וְלִהְרַחֵק הָעֵצְבוֹן וְהִדְאָגָה,
 וּבִרְבוֹת הַשְּׂמִיחָה יִתְחַזַּק כַּחַת הַשְּׂכָלִי שְׂיֵשׁ
 בְּנֶפֶשׁ, וְיִהְיֶה יוֹתֵר מוֹכֵן לְהַשִּׁיג

הַמְשַׁפְּלוֹת, עב"ל.

וּבְזָה נָבֵא לְבֵאוֹר הַכְּתוּב (א, א-ב) 'שִׁיר
 הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה', וּרְבוּתֵינוּ
 וְלֵאמֹרוּ (שִׁה"ר א, יא), מְלֶךְ שְׁהַשְּׁלוֹם
 שְׁלוֹ, וְקָשָׁה, וְכִי כָּל מַה שְׂיֵשׁ בְּעוֹלָמוֹ
 אֵינּוּ שְׁלוֹ, וְהַכְּתִיב (תהילים כד, א) 'לֵה'
 הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, אֲלֵא הַכְּפֹנָה כֶּף הָיָא,
 שְׁהַשְּׁלוֹם הוּא שְׁלוֹ דְּוָקָא כְּלוֹ נְתוּן לְחֶלֶק
 הַקְּדָשָׁה, וְאִין לְפִטְרָא אַחְרָא חֶלֶק בּוֹ

בפסוק שיר
 השירים וכו'
 ישקני
 מנשיקות
 וכו'

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

רמז בפסוקים למעלת תורה שבעל פה

וּבְזָה - מַעֲתָה¹⁷ נָבֵא לְבֵאוֹר הַכְּתוּב (א, א)
 'שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה', וְהַפְּסוּק
 שֶׁלֹאֲחֵרִיו 'שִׁקְנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ פִי טוֹבִים
 דְּדִיךְ מִיָּנִין, וּבַהֲקֵדָם מַה שְׁרוּ' לֵאמֹרוּ (שִׁה"ר
 א על הפסוק 'ישקני')¹⁸ ש'שלמה' היינו הקדוש
 ברוך הוא, שהוא מֶלֶךְ שְׁהַשְּׁלוֹם שְׁלוֹ. וְקָשָׁה
 - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל מַה שֶׁנִּקְרָא כֵךְ עַל שֵׁם
 הַשְּׁלוֹם, וְכִי כָּל מַה שְׂיֵשׁ בְּעוֹלָמוֹ מִלְּבַד
 הַשְּׁלוֹם, אֵינּוּ שְׁלוֹ, וְהַכְּתִיב (תהילים כד, א) 'לֵה'
 - הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, הִרִי שֶׁהַכֵּל שְׁלוֹ.

אֲלֵא וּדְאִי יֵשׁ לְתַרְץ שֶׁהַכְּפֹנָה כֶּף הָיָא,
 שְׁהַשְּׁלוֹם הוּא שְׁלוֹ - דְּוָקָא, שֶׁהַשְּׁלוֹם כְּלוֹ נְתוּן
 לְחֶלֶק הַקְּדָשָׁה, וְאִין לְפִטְרָא אַחְרָא - לִיצֵר

וְכֵן פָּתַב הַרְבִּינוּ בְּחִי בַּפְּרָשָׁת בְּרֵאשִׁית
 (א, כא)¹⁹, שְׂבַסְבַּת - שֶׁעַל יְדֵי הַמֵּאֲכָל
 וְהַמְשִׁתָּה שֶׁהָאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתָה, נִגְרָם
 שִׁיתְעוֹרְרוּ וְיִתְחַזְּקוּ כַּחַת הַגּוֹף - לְפַעוּלוֹת
 הָאָדָם לְפִי הַצְּטַרְכוּיּוֹתֵינוּ, וּבַהֲתַעוֹרֵר כַּחַת
 הַגּוֹפְנִיּוֹת - כּוֹחַת הַגּוֹף, יִתְעוֹרְרוּ וְיִתְחַזְּקוּ גַם
 בֵּן כַּחַת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ', לְפִי שְׁהַמֵּאֲכָל וְהַמְשִׁתָּה
 הֵם סְבוֹת גְּדוּלוֹת לְשִׁמְחַת הַלֵּב וְלִהְרַחֵק
 הָעֵצְבוֹן - הָעֵצְבוֹת וְהִדְאָגָה מִפְּנֵי מִקְרִי
 הָעוֹלָם וְצַרוּתוֹ, וּבִרְבוֹת הַשְּׂמִיחָה בְּלֵב הָאָדָם,
 יִתְחַזַּק כַּחַת הַשְּׂכָלִי שְׂיֵשׁ בְּנֶפֶשׁ, וְיִהְיֶה יוֹתֵר
 מוֹכֵן לְהַשִּׁיג הַמְשַׁפְּלוֹת - לְהַבִּין דְּבָרִים
 שֶׁהַבְּנָתָם תְּלוּיָה בַּחוּזֵק הַשְּׂכָל שֶׁבָאָדָם,
 עב"ל.

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

(מלכים ב, ג, טו) 'קחו לי מנגן', ודרשו ז"ל (שבת ל, ב), אין שכינה שורה - לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות, אלא מתוך דבר שמחה. קי. הפירוש בכונת 'זבוח' שכתב רבינו, הוא מפני שדברי רבינו להלן, אינם המשך לביאורו לעיל, אלא שעד כאן נסובו דבריו על המדרש שבפסוק, ועתה בא רבנו לבאר את הפסוק. ואפשר שכונת רבינו בביאור זה, למה שמבאר בסוף דבריו לקמן, בטעם עשיית המשתה בעצרת. קיא. זה לשונו, 'ישקני מנשיקות פיהו' - היכן נאמרה וכו' רבי יודא רבי סימון אמר, בסיני נאמרה, שנאמר 'שיר השירים' -

בריא וטוב. קט. זה לשונו, ואין תכלית הכונה באותה סעודה - כונת המאכל והמשתה לבד, למלוי הכרס ולהנאת הגוף והגרון, שאין זה ענין העולם הבא, אלא שכבר נודע שבסבת המאכל והמשתה יתעוררו כוחות הגוף, ובהתעורר הכוחות הגופניים יתעוררו ויתחזקו ג"כ כוחות הנפש - לאיזה ענין שיכוין אליו האוכל להמשיכם ולהישרם אליו, לפי שמאכל והמשתה סבות גדולות לשמחת הלב ולהרחיק העצבון והדאגה, ומן הידוע כי ברבות השמחה יתחזק הכח השכלי שיש בנפש, ויהיה יותר מוכן להשיג המושכלות, וכענין האמור באלישע

כָּלֵל וּכְלָל, וּבִזְהָ דְוָקָא בְּרַךְ אֶת עַמּוֹ
בְּשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (תהלים כט, יא) 'ה' עֵז
לְעַמּוֹ יִתֵּן, שֶׁהַצִּילָנוּ מֵהַמַּחְלֹקוֹת שֶׁל
הָאֻמּוֹת שִׁיאָמְרוּ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל,
כְּשִׁיעֲתִיקוּ אֶת הַתּוֹרָה מִחֻמַּת הַתּוֹרָה
שֶׁבַעֲלָ פֶה שֶׁנִּתֵּן לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁהָאֲרָכְנוּ

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ורק אנו מקיימים המצוות כראוי על כל פרטיה ודקדוקיה, לא יוכלו האומות לטעון כך, כְּמוֹ שֶׁהָאֲרָכְנוּ לְעֵיל בַּסּוּף פְּרָשַׁת בִּי תִשָּׂא (אות כט) עַל הַמְּדַרְשׁ (תנחומא כי תשא לד, ירושלמי פאה פ"ב ה"ד), בְּקֶשׁ מִשָּׁה שֶׁתְּהִיָּה אִף הַמִּשְׁנָה בְּכָתֵב - שִׁיכְתְּבוּ גַם אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, וְעֵינֵי שָׁם שַׁעַל יְדֵי שֶׁאֵנוּ מְקַיְיִמִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה לְפִי הַתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, הָרִי זֶה הוֹכַחָה שֶׁהַתּוֹרָה נִיתְּנָה לָנוּ.

הקב"ה מראה חביבותו בכריתת הברית על ידי התורה שבע"פ וְהָיוּ הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, 'פִּיהוּ' - מֵרַמְזוּ עַל הַתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, שַׁעֲמָה הַקַּב"ה 'יִשְׁקֵנִי' - כִּרְתָּ אֲתָנוּ אֶת הַבְּרִית. וְלִכֵּן אָמַר, 'שִׁיר הַשִּׁירִים, כְּלוֹמַר, אִף עַל פִּי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב הִיא 'שִׁיר הַשִּׁירִים, שֶׁהִיא תְּחִשּׁוּבָה מִהַתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה וּמְכַל

הרע וחילותיו חֲלָק בּוֹ - בְּשָׁלוֹם כָּלֵל וּכְלָל^{ק"ב}, וְלִכֵּן דּוּוּקָא הַשָּׁלוֹם נִקְרָא 'שְׁלוֹ' שֶׁהוּא רַק שֶׁל ה' יִתְבַרֵךְ, כִּי בְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים שֶׁבַעֲלוֹם יִתְכַן שִׁיחִיה לְסִטְרָא אַחְרָא חֲלָק. וּבִזְהָ דְוָקָא - בְּמַעֲלָה זֶה שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְסִטְרָא אַחְרָא חֲלָק, בְּרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם שֶׁנִּתֵּן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (תהלים כט, יא) 'ה' עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן' - שֶׁה' נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה^{ק"ב}, וְהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק הוּא 'ה' יְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם' - שֶׁנִּתֵּן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לְעַם יִשְׂרָאֵל שָׁלוֹם, וְהֵינּוּ שֶׁהַצִּילָנוּ מֵהַמַּחְלֹקוֹת שֶׁל הָאֻמּוֹת - שִׁירְצוּ לְבֹא לְיַדֵּי מַחְלֹקַת עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֹּאשֶׁר הֵם יֹאמְרוּ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיבְלוּהוּ, וְהֵינּוּ כְּשִׁיעֲתִיקוּ אֶת הַתּוֹרָה - יִתְרַגְּמוּ אֶת הַתּוֹרָה לְלִשְׁוֹנָם, וְיִהְיֶה גַם לְהֵם אֶת הַתּוֹרָה. וְאִמְנָם מִחֻמַּת הַתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה שֶׁנִּתֵּן לָנוּ הַקַּב"ה,

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

מְצִינּוּ שֶׁעֲשׂוּ גִימְטְרִיא 'שָׁלוֹם', וּמְשׁוֹם הַכִּי נִקְרָא שׁוֹנָא שָׁלוֹם, כִּי גַם אֶת זֶה לְעוֹמַת זֶה עֲשֵׂה הָאֲלֵקִים (קְהֵלֵת ז, יד). וּבִפְרָשַׁת פְּנַחַס (אוֹת א) הִבִּיא רַבִּינוּ דְּבַרֵּי הַמְּדַרְשׁ (בְּמַד"ר יא, טז), גְּדוֹל הַשָּׁלוֹם שֶׁאֲפִילוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים עֲבוּדָה זֹהָ, וְשָׁלוֹם בִּינֵיהֶם, כְּכִיכּוֹל, אִמַר הַקַּב"ה, אִין הַשְׁטֵן נּוֹגַע בִּינֵיהֶם וְכוּ'. וְכִיֹּאֵר רַבִּינוּ, לְמַדְנוּ מִזֶּה כִּי כָל עוֹצֵם וּגְדוּלַת הַשָּׁלוֹם הוּא מְפַנֵּי שֶׁאִין הַשְׁטֵן נּוֹגַע בְּמִקּוֹם שִׁישׁ שָׁלוֹם, וְאִין רְשׁוּת לְכָל מִזִּיק לִיכְנַס בְּמִקּוֹם שִׁישׁ שָׁלוֹם. וְעֵינֵי שֶׁם עוֹד שֶׁהַרְחִיבָה בְּמַעֲלַת הַשָּׁלוֹם. קִיג. לְכֹאֲרוֹה כּוֹנְנָתוּ עַל תּוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב, עֵינֵי זוּהַר (ח"א רמ, א), 'מַעַז דָּא תּוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב, דְּכָתִיב (שֶׁם כט, יא) 'ה' עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן.

שִׁיר שֶׁאֲמָרוּ אֹתוֹ הַשִּׁירִים, הַשּׁוֹרְרִים, שֶׁנִּאֲמַר (תהלים סח, כו) 'קְדַמוּ שִׁירִים אַחַר נּוֹגִינִים', תְּנִי מְשׁוֹם רַבִּי נִתֵן, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוֹד גְּדוּלָתוֹ אֲמָרָה, שֶׁנִּאֲמַר 'שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשַׁלְמָה', לְמַלְךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שָׁלוֹ וְכוּ'. רַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, בְּסִינֵי נִאֲמָרָה, שֶׁנִּאֲמַר 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ'. קִיב. בְּמַדְרַשׁ (דְּב"ר ה, טו) אֲמָרוּ, 'חִבִּיב הוּא הַשָּׁלוֹם שֶׁלֹּא תִנְנוּ הַקְּדוּשׁ בִּי'ה לְרַשְׁעִים, שֶׁנִּאֲמַר (ישעיה נז, כא) 'אִין שָׁלוֹם אֲמַר ה' לְרַשְׁעִים'. וּבּוֹזְהַר (ח"ב רה, א) כְּתוּב, 'בְּכָל אַתְר דְּסַכַּת שָׁלוֹם אֲשַׁתְּכָה, (סִטְרָא אַחְרָא לֹא אֲשַׁתְּכָה תַּמָּן'. וּבִפְרָשַׁת בְּשַׁלַח (אוֹת כז) כְּתַב רַבִּינוּ, וְיִדּוּעַ, שֶׁבְּמִקּוֹם שִׁישׁ שָׁלוֹם, אִין רְשׁוּת לְמִזִּיקִים לְהַכְנִס לְשָׁם, כְּדְכָתִיב 'אִין שָׁלוֹם אֲמַר ה' לְרַשְׁעִים, וְכֵן

פֶּה וּמִפֶּל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, עִם כָּל זֶה
הַגְּדִיל עִמָּנוּ חֶסֶדוֹ, שֶׁהַגְּדִיל מַעֲלַת
הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה לְכַבֹּדָנוּ, שָׁבַה דְּוָקָא
כֶּרֶת עִמָּנוּ הַבְּרִית, וְאֶדְרַבָּא דְּבָרֵי סוֹפְרִין
חֲכִיבִין עָלָיו יוֹתֵר מִדְּבָרֵי תּוֹרָה. 'פִּי

טוֹבִים דְּרִיךְ', טוֹבִים דְּבָרֵי הַדּוּדִים מִיִּנְהָ
שֶׁל תּוֹרָה (עבורה זרה לה, א), דְּכָתִיב 'וַיִּשְׁתּוּ
בֵּינָם מִסְכָּתָי' (ויק"ר ל, א).

אִי נִמְו, 'פִּי טוֹבִים דְּרִיךְ מִיִּנְו, עֲרָבִים
דְּבָרֵי הַדּוּדִים כְּשֶׁמְתַפְּתִים בֵּינָם

זרע שמשון המבואר

לְשַׁלְמָה' - מֶלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם וְהַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה,
שְׁלוֹ, הַחֲשִׁיב יוֹתֵר אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה,
שְׁאִיתָה 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ' - כֶּרֶת אִיתְנוּ
אֶת הַבְּרִית 'פִּי טוֹבִים דְּרִיךְ' - דְּבָרֵי
הַסּוֹפְרִים, 'מִיִּנְו' - מַעֲיָקֵר הַתּוֹרָה שֶׁהִיא
הַתּוֹרָה שֶׁבַכְתָּב.

שתיית היין טובה לתלמידי חכמים

אִי נִמְו - יֵשׁ לֹמֵר פִּירוּשׁ נוֹסֵף בַּפְּסוּק 'כִּי
טוֹבִים דְּרִיךְ מִיִּנְו, וַיִּתְבָּאֵר מַעֲלַת שְׁתִּיית יֵין
לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים. וְזֶהוּ פִירוּשׁ הַפְּסוּק 'כִּי
טוֹבִים דְּרִיךְ מִיִּנְו' - עֲרָבִים דְּבָרֵי הַדּוּדִים -
הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, שֶׁהֵם אֲהוּבִים לַפְּנֵי
הַמְּקוֹם, וְכַמוּבָא לְעִיל בַּסְמוּךְ, 'מִיִּנְו' - דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה עֲרָבִים וּמְתוּקִים כְּשֶׁמְתַפְּתִים בֵּינָם
שֶׁעַל יְדֵי שְׁשׁוּתִים יֵין, הֵם מְתַפְּתִים לַגְּלוּת

דְּבָרֵי סוֹפְרִים^{ק"י}, עִם כָּל זֶה, 'אֲשֶׁר לְשַׁלְמָה' -
מֶלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שְׁלוֹ הַגְּדִיל עִמָּנוּ חֶסֶדוֹ,
שֶׁהַגְּדִיל מַעֲלַת הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה לְכַבֹּדָנוּ,
שָׁבַה דְּוָקָא 'יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ' שֶׁכֶּרֶת
עִמָּנוּ הַבְּרִית^{ט"ו}, וְאֶדְרַבָּא, דְּבָרֵי סוֹפְרִין -
הַחֲכָמִים, בַּתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, חֲכִיבִין עָלָיו
יוֹתֵר מִדְּבָרֵי תּוֹרָה שֶׁבַכְתָּב, שֶׁכְּתוּב בַּהֲמִשְׁךְ
הַפְּסוּק 'כִּי טוֹבִים דְּרִיךְ מִיִּנְו, וְדַרְשׁוּהוּ
בַּגְּמָרָא (עבורה זרה לה, א) טוֹבִים דְּבָרֵי
הַדּוּדִים - הֵינְנוּ הַחֲכָמִים, מִיִּנְהָ שֶׁל תּוֹרָה -
מַעֲיָקֵר הַתּוֹרָה שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁבַכְתָּב, דְּכָתִיב
(משלי ט, ה) 'וַיִּשְׁתּוּ בֵּינָם מִסְכָּתָי', וְדַרְשׁוּהוּ
(ויק"ר ל, א) עַל הַתּוֹרָה^{ט"ז}. וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק הוּא,
'שִׁיר הַשִּׁירִים' - הַתּוֹרָה שֶׁבַכְתָּב, מַעוּלָה
וְחֲשׁוּבָה יוֹתֵר כִּיּוֹן שְׁנִיתָנָה מִהַקְּב"ה, 'אַשְׁרַ

ציונים ומקורות

יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה. וּבַחֲתָם סוֹפֵר (גִּיטִין שֵׁם ד"ה
לא) בִּיאַר דְּבָרֵי הַגְּמָרָא עַל פִּי הַמְדַרְשׁ, שֶׁלֹּכֵךְ לֹא
נִכְתַּב תּוֹרָה שֶׁבָּע"פ, שְׁלֹא יַעֲתִיקוּם הָאוֹמוֹת, וַיִּשׁ
לְדַרוּשׁ בַּפְּסוּק 'כְּתַב לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה' - וְלֹא
אִיכְפַּת לִי אִם יַעֲתִיקוּם אוֹמוֹת הָעוֹלָם, 'כִּי עַל פִּי
הַדְּבָרִים כְּרַתִּי' - וְלֹא עַל אוֹתָן שֶׁבַכְתָּב, עַל כֵּן, אִין
קְפִידָא כָּל כֵּךְ אִם יַעֲתִיקוּם. קִטּוֹ. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא,
מֵאִי כִי טוֹבִים דּוּדִין מִיִּנְו, כִּי אֲתָא רַב דִּימֵי אַמְר,
אִמְרָה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל לַפְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוּנּוּ שֶׁל
עוֹלָם, עֲרִיבִים עָלֵי דְּבָרֵי דּוּדִין, יוֹתֵר מִיִּנְהָ שֶׁל תּוֹרָה.
וּבְרִש"י (שם), 'דְּבָרֵי דּוּדִין' - דְּבָרֵי סוֹפְרִים, מִיִּנְהָ -
עִיקֵר תּוֹרָה שֶׁבַכְתָּב. קִי. זֶה לְשׁוֹנוֹ, 'וַיִּגִּיעַכֶּם
בְּלֹא לְשִׁבְעָה' (יִשְׁעִיחוּ נָה, ב), לְמָה אַתֶּם יֹגְעִים
וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם שֶׁבָּעִים, 'בְּלֹא לְשִׁבְעָה' - עַל שֶׁלֹּא
שֶׁבַעְתֶּם מִיִּנְהָ שֶׁל תּוֹרָה, דְּכָתִיב 'וַיִּשְׁתּוּ בֵּינָם מִסְכָּתָי'.
וְרֹאה עוֹד בַּמְדַּבֵּר רַבָּה (ב, ג), 'לֹכֵךְ נִאֲמַר (שִׁיר
הַשִּׁירִים ב, ד) 'הִבְיָאֵנִי אֶל בֵּית הַיֵּינ' - זֶה סִינֵי

קִיד. פִּירוּשׁוֹ לְפִי פִשְׁטוֹת כּוֹוֹנַת רַבִּינוּ שְׁתּוּרָה שֶׁבַכְתָּב
נִקְרָא 'שִׁיר הַשִּׁירִים'. אִמָּנִם יִתְכֵן לְפָרֵשׁ בַּכוֹוֹנַת רַבִּינוּ
בְּאוֹפֵן אַחֵר, שֶׁהַכְּתוּב מִתְּפָרֵשׁ, שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהַתּוֹרָה
שֶׁבַכְתָּב חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִכָּל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, מְכַל מְקוֹם,
הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה נִקְרָא כַּאֲן 'שִׁיר הַשִּׁירִים', מִפְּנֵי
שֶׁלֹּא כֶּרֶת הַקְּב"ה בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל רַק מִפְּנֵי הַתּוֹרָה
שֶׁבָּעַל פֶּה, שֶׁעַל זֶה נִדְרַשׁ הַפְּסוּק 'יִשְׁקֵנִי'.
קִטּוֹ. עֵינִן גִּיטִין (ס, ב), לֹא כֶּרֶת הַקְּב"ה בְּרִית עִם
יִשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּשִׁבִיל דְּבָרִים שֶׁבָּעַל פֶּה. וּבַחֲדוּשֵׁי
אֲגוּדוֹת לְמַהֲר"ל (שם), וּבַתְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל פְּמ"ח) בִּיאַר,
כִּי הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה הִיא אֲצֵל הַמְּקַבֵּל - שְׁאִינָה
בְּכַתָּב, וְלֹכֵךְ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה שֶׁהִיא אֲצֵל
הַמְּקַבֵּל, כֶּרֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְּרִית, וְעַל יְדֵי
הַבְּרִית הוּא הַחֲבוּר, שְׁכַל בְּרִית הוּא חֲבוּר שְׁנִים בִּיחַד,
זֶה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּרַתִּי בְּרִית. וְלֹכֵךְ אֵף
אִם לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ תּוֹרָה שֶׁבַכְתָּב, לֹא נִקְרָא שִׁישׁ
לְאוֹמוֹת חֲבוּר אֶל הַתּוֹרָה, כִּי אִין הַחֲבוּר הַזֶּה רַק עַל

שִׁישׁ בָּם מִדַּעַת קוֹנָם וּמִדַּעַת שְׁבָעִים
סִנְהֶדְרִין, כְּדָאֲמְרִין בְּעֵרוּבֵין (סה, א)
וּבְסִנְהֶדְרִין (לה, א). וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל (שיר

ב, ד) 'הִבְיֵאֲנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדַגְלוּ עָלַי
אֶהְבֶּה', לְפִי שְׁפַרְק ח' דְּסִנְהֶדְרִין (ע)
א אֲמְרִין, וְי"ג וְי"וֹן נֶאֱמָרוּ בְּיָיִן, וּכְלָם

זָרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ומתוקים, 'דודיך' - דברי הסופרים שהם
אהוביך, 'מיין' - על ידי ששותים יין.

וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל הַפְּסוּק (שיר השירים ב, ד)
'הִבְיֵאֲנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדַגְלוּ עָלַי אֶהְבֶּה', לְפִי
שְׁפַגְמָרָא בְּפָרְק ח' דְּסִנְהֶדְרִין (ע, א) ^{קכ} אֲמְרִין
שְׁשֵׁית הַיָּיִן מְגוּנָה, שְׁכָן בְּפִרְשַׁת נַח
(בראשית ט, כ-כד) מְסוּפָר שְׁלֵאֲחַר הַמְּבֹל שֶׁתָּה
יָיִן וְהַשְׁתַּכְר, וְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי וְי"וֹן ^{קכב} נֶאֱמָרוּ בְּיָיִן
- בְּעֵינֵי הַיָּיִן כְּתוּב שֶׁם שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה פַעְמִים

סודות התורה האצורים ושמורים בקרבם
ואינם רגילים לאמרם. ומה שמתפתים בינם
הוא שבח להם, שִׁישׁ בָּם מִדַּעַת קוֹנָם,
שכביכול, גם הקב"ה התרצה על ידי היין,
וּמִדַּעַת שְׁבָעִים סִנְהֶדְרִין שֶׁהִשְׁתַּחֲוּהוּ יָיִן וְאִינוּ
מִשְׁתַּכְר, הָרִי הוּא חָשׁוּב כְּמוֹ הַסִּנְהֶדְרִין
הַגְּדוּלָה שֶׁהִתָּה שֶׁל שְׁבָעִים אִישׁ, כְּדָאֲמְרִין
בְּגִמְרָא עֵרוּבֵין (סה, א) ^{קכ} וּבְגִמְרָא סִנְהֶדְרִין (לה,
א) ^{קט}. וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ 'כִּי טוֹבִים' - שְׁעֵרִים

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

בסעודות מצוה, בודאי היתה כוונתם בזה לשם
שמים, שמתוך כך אומרים דברי תורה על השלחן
הרבה מאד וכפלים לתושיה. וכההיא דאמרין בפרק
המוציא (שבת עז, ב), רבי זירא אשכח לרבי יהודה
דהוה קאי אפיתחא דכי חמוה, (וחזייתה) [וחזייה]
דהוה בריחא דעתיה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא,
הוה אמר ליה כו'. שמע מינה, דמתוך שמחה מגלה
החכם רזי התורה. והטעם הוא, כי ברבות השמחה
יתחזק הכח השכלי שיש בנפש, ואז הוא יותר מוכן
לגלות תעלומות חכמה. וביאר בדברי הגמרא
בסנהדרין (שם), שעל ידי משתה היין יצאו דברי
תורה הנקראת סוד, שנאמר (תהלים כה, יד) 'סוד ה'
ליראי'. ועל כן אמרו, ניתן בשבעים אותיות, ולא
אמרו בגימטריא ע' (כי [כן] פירש רש"י [עירובין סה,
א ד"ה ניתן], כך חשבונו בגימטריא), רמזו בזה על
נתינת התורה שהיא ניתנה במספר זה, כי שבעים
נים לתורה (במדבר"ג יג, טו). קכ. לשון
הגמרא, רב כהנא רמי, כתיב (ראה בראשית כו, כח)
'תירש', וקרין תירוש, זכה - נעשה ראש, לא זכה -
נעשה רש. רבא רמי, כתיב (תהלים קד, טו) 'ישמח',
וקרין ישמח, זכה - משמחו, לא זכה - משממוהו.
והיינו דאמר רבא, חמרא וריחני - פקחין. אמר רב
עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי חנינא,
מאי דכתיב (משלי כג, כט-ל) 'למי אוי למי אבוי למי
מדנים למי שחיה למי פצעים חנם למי חכללות עינים
(וגו') למאחרים על היין לבאים לחקר ממסך'. כי
אתא רב דימי אמר, אמרי במערבא, האי קרא, מאן
דריש ליה, מרישיה לסיפיה - מדריש. ומסיפיה

שניתנה בו התורה שנמשלה ביין, 'ושחו ביין מסכתי'
- הו' אל בית היין'. קיה. לשון הגמרא, אמר
רבי חנינא, כל המתפתה ביינו, יש בו מדעת קונו,
שנאמר (בראשית ח, כא) 'זירח ה' את ריח הניחוח'
וגו'. אמר רבי חייא, כל המתיישב בינו - יש בו דעת
שבעים זקנים, 'יין' ניתן בשבעים אותיות, 'סוד' ניתן
בשבעים אותיות, נכנס יין יצא סוד. וברש"י (שם),
המתפתה ביין - שמפייסין אותו על דבר, ומתרצה
כשטוב לבו ביין. ריח הניחוח - ואמן לעיל, דריחא
דומיא דמשתייא הוא, וכתיב (בראשית שם) 'זיאמר
אל לבו לא אוסיף' וגו' דאירצי. המתיישב בינו -
ששונה יין ואין דעתו מטרפתו. ניתן בשבעים אותיות
- כך חשבונו בגימטריא. יצא סוד - וזה, הואיל ולא
יצא סודו, שקול הוא כסנהדרין של שבעים.
קט. לשון הגמרא, יהודה וחזקיה בני רבי חייא הוו
יטבי בסעודתא קמי רבי, ולא הוו קא אמרי ולא מדי.
אמר להו, אגברו חמרא ארדוקי, כי היכי דלימרו
מילתא. כיון דאיבסום, פתחו ואמרו, אין בן דוד רב
עד שיכלו שני בתי אבות מישראל, ואלו הן, ראש
גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, שנאמר
(ישעיהו ח, יד) 'זוהיה למקדש ולאבן נגף ולצור
מכשול לשני בתי ישראל'. אמר להם, בניי, קוצים
אתם מטילין לי בעיניי [בתמיה], אמר לו רבי חייא,
רבי, אל ירע בעיניך, יין ניתן בשבעים אותיות, וסוד
ניתן בשבעים אותיות, נכנס יין, יצא סוד. ועיין
בש"ל"ה (שער האותיות, אות הקו"ף) - קדושת
האכילה), שמה שמצינו אנשי השם ומשרתיו, ששתו
לפעמים הרבה יותר מדאי בסעודות גדולות, בפרט

שִׁישׁ לָהֶם בַּתּוֹרָה עַל קַבְּלָתָהּ,
כְּדַכְּתִיב (תהלים קד, טו) 'וַיִּזְנוּ יִשְׁמַח לִבָּב
אָנוּשׁ', וְזֶה יִהְיֶה בַּעֲשִׂית מִשְׁתָּה
בְּעֶצְרָת, שְׁהָרִי כָּל סַעְדָּה נִקְרָאת עַל
שֵׁם תֵּינוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל, וְכֵן פִּרְשׁ
רַש"י (אסתר ה, ה) עַל פֶּסוּק 'יָבֹא
הַמֶּלֶךְ וְהִמָּן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
לוֹ'.

לְשׁוֹן וי, וְעוֹד אָמְרוּ ז"ל (שם, יזכא עו, ב)
זָכָה, מְשֻׁמַּחְתּוֹ, לְפִיכָךְ אָמַר 'הִבְיֵאֲנִי
אֶל בֵּית הַיַּיִן, כְּשֶׁאֲנִי מִתְּפַתָּה בְּיַיִן,
אֲזִי הוּא סִימָן 'וְדַגְלוֹ עָלַי אֶהְבֶּה',
שֶׁאֶהְבֶּה בְּגִמְטְרִיא י"ג, כְּנֶגֶד י"ג
וַיִּזְנוּ'.

אִי נָמִי, אִימָתִי עֲרָבִים דְּבָרֵי דוֹדִים,
כְּשֶׁהֵם מְרִאִים בְּעֶצְמָם הַשְּׁמָחָה

זרע שמשון המבואר

התורה, אֲזִי הוּא סִימָן טוֹב, שֶׁל 'וְדַגְלוֹ עָלַי
אֶהְבֶּה', שֶׁאֶהְבֶּה - בְּגִמְטְרִיא מִנִּין י"ג [שלש
עשרה], והיינו שאהובים הם דברי סופרים,
כְּנֶגֶד י"ג וַיִּזְנוּ - הִיפֵךְ עֲנִין וַי' שֶׁנִּרְמַז י"ג
פַּעַמִּים בַּשְּׁתִּיית הַיַּיִן שְׁאִינָה כְּרֹאֵי.

חשיבות שתיית יין בשבועות

אִי נָמִי - יֵשׁ לוֹמַר פִּירוּשׁ נוֹסֵף בַּפְּסוּק כִּי
טוֹבִים דוֹדִיךְ מֵיַיִן, אִימָתִי עֲרָבִים וּמְתוּקִים
דְּבָרֵי דוֹדִים - הַסּוֹפְרִים, כְּשֶׁהֵם שׁוֹתִים יַיִן
וּמְרִאִים בְּעֶצְמָם הַשְּׁמָחָה שִׁישׁ לָהֶם בַּתּוֹרָה עַל
קַבְּלָתָהּ, כְּדַכְּתִיב (תהלים קד, טו) 'וַיִּזְנוּ יִשְׁמַח
לִבָּב אָנוּשׁ', וְעַל יְדֵי שְׁתִּיית הַיַּיִן הֵם מְרִאִים
שֶׁהֵם שִׁמְחִים, וְזֶה יִהְיֶה - יִתְקִיִּים בַּעֲשִׂית
מִשְׁתָּה בְּעֶצְרָת^{קכב}, וּכְמוֹבָא לְעִיל שֶׁלְּדַבְּרֵי
הַכֹּל בַּחַג הַשְּׁבֻעוֹת צָרִיךְ לְסַעוֹד סַעוֹדַת יוֹם
טוֹב, לִקְיִים 'לִכְס', וְנִכְלָל בּוֹזֵה גַם שְׁתִּיית יַיִן,
שְׁהָרִי כָּל סַעְדָּה נִקְרָאת עַל שֵׁם תֵּינוּ, כְּמוֹ

האות וי"ו [ולאחר האות וי"ו, כתוב האות
יו"ד (מהרש"א ד"ה י"ג ווי"ן)] וְכֹלֶם לְשׁוֹן וי, הַיַּיִנו
שֶׁעַל יְדֵי שְׁתִּיית הַיַּיִן, דֵּהיֵינו שְׁתִּיה מְרוּבָה,
כֹּא וי - כֹּאב, וּמִכֵּאן מִשְׁמַע שְׁתִּיית הַיַּיִן
מִגּוֹנָה. וְעוֹד אָמְרוּ ז"ל בַּגְּמֵרָא (שם, יזכא עו, ב)
בַּעֲנִין שְׁתִּיית הַיַּיִן, לֹא זָכָה - מִשְׁמַחְתּוֹ
וּמִבְּלַבְלָתוֹ, הַיַּיִנו, שְׁאֵדָם שְׁמֵרְבָה בַּשְּׁתִּיית
יַיִן, הַיַּיִן גּוֹרֵם לוֹ שְׁמֵמוֹן, וְאֵם זָכָה - שְׁוֹדַע
לְשׁוֹתוֹ בַּמֵּדָה הַרְּאוּיָה, מְשֻׁמַּחְתּוֹ - הַיַּיִן
מִשְׁמַחוֹ וּמִפְּקָח אֶת לְבוֹ.

ומבואר, שֶׁהַשׁוֹתָה יַיִן כְּרֹאֵי, אֲזִי
הַדְּבָרִים הַרְּעִים הַכְּתוּבִים עַל שׁוֹתֵי יַיִן,
מִתְּהַפְּכִים עֲלֵיו לְטוֹבָה, וְכֵן הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים
שְׁשׁוֹתִים יַיִן וּמִתְּבַשְּׂמִים בֵּינֵם לוֹמַר דְּבָרֵי
תּוֹרָה, מִתְּהַפֵּךְ לָהֶם הִי"ג וַיִּזְנוּ שֶׁל וי -
לְשִׁמְחָה וּלְטוֹבָה. לְפִיכָךְ אָמַר 'הִבְיֵאֲנִי אֶל
בֵּית הַיַּיִן' - כְּשֶׁאֲנִי מוֹבָא אֶל שְׁתִּיית הַיַּיִן,
דֵּהיֵינו כְּשֶׁאֲנִי מִתְּפַתָּה בְּיַיִן לוֹמַר סוֹדוֹת

ציזונים ומקורות

לְשׁוֹן שׁוֹמֵם, שֶׁמִּשְׁמַמְהוֹ וְנוֹטֵל חֲכֵמַת לְבוֹ. וְקָרִינָן
יִשְׁמַח - לְשׁוֹן שִׁמְחָה. זָכָה - כְּלוֹמַר, אִם זָכָה וִידַע
לְהִזְהַר בְּעֶצְמוֹ מִלְּשׁוֹת יוֹתֵר מֵדָא, מִשְׁמַחוֹ, שֶׁמִּפְּקָח
אֶת הַלֵּב. פִּקְחִין - עֲשָׂאוּנִי פִּקָּח. וְבִיזְמָא (עו, א ד"ה
זכָה) פִּירֵשׁ, זָכָה - לְשׁוֹת לְפִי מִתָּה.
קָכָא. בַּתּוֹרַת חַיִּים (שם) כְּתָב, שִׁישׁ לִנְקֵד בַּתַּחַת מַחַת
הַיַּיִן, וּמִלְּשׁוֹן וי. קָכָא. מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי רַבִּינוּ,
שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת סַעוֹדָה בַּשְּׁבֻעוֹת עִם בֶּשֶׂר וַיַּיִן.

לְרִישִׁיָּה - מִדְּרִישׁ. דְּרִישׁ עוֹבֵר גְּלִילָאָה, שֶׁלֶּשׁ עֶשְׂרֵה
וַיִּזְנוּ נֹאמַר בֵּינָן, יִזְחַל נַח אִישׁ אֲדַמְהָ, וַיִּטַּע כְּרֵם
וַיִּשֶׂת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בַּתּוֹךְ אֶהְלוֹ, וַיִּרְא חָם אֲבִי
כְּנַעַן אֶת עֵרוֹת אֲבִיו, וַיִּגְדַּל לְשֵׁנֵי אֲחָיו בַּחוּץ, וַיִּקַּח שֵׁם
וַיִּפְתַּ אֶת הַשְּׁמָלָה וַיִּשְׂמֵנו עַל שִׁכְם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ
אֲחֵרַנִּית, וַיִּכְסּוּ אֶת עֵרוֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם גּוֹר, וַיִּיקֶץ
נַח מֵיַיִנו וַיִּדַּע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן. וּבְרַש"י
(שם), כְּתִיב יַיִן יִשְׁמַח לִבָּב אָנוּשׁ - בְּשִׁינָן, דְּמִשְׁמַע

זֶרַע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

חשיבות לדברי סופרים יותר מעיקרה של תורה, ורבינו הוסיף לבאר, שמתגלים דברי סופרים 'מיין' - על ידי ששותים יין. ב. שערבים הסופרים, כשהם שותים יין בעצרת להראות שהם שמחים בקבלת התורה.

שְׁאֲמְרוּ ז"ל קכ"ג, וְכֵן פִּרְשׁ רַש"י (אסתר ה, ד) על הַפֶּסוּק 'יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לִי, שְׂכַל סְעוּדָה נִקְרָאת 'מִשְׁתָּה' עַל שֵׁם הַיַּיִן שֶׁהוּא עֵיקַר'.

ונתבארו שני פירושים בפסוק 'כי טובים דודיך מיין'. א. לפי דברי חז"ל שיש

ציונים ומקורות

שם היין. וביחזקאל (מה, טו) כתב, שכל עיקר הסעודה קרויה על שם המשקה. ראה בירושלמי (מעשרות פ"ד ה"א, בפני משה ד"ה איוו היא) שמבואר מדברי הגמרא שסעודה שותה בה יין, הרי היא סעודת קבע.

וראה לעיל בהערה מ. קכג. רש"י (שיר השירים א, ב) כתב, כי טובים - לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה, ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין וכו'. ובקהלת (ב, ג) כתב רש"י, כל סעודת עונג קרויה על

מתוך ברכת
והבטחת הרב המחבר

רבנו שמשון חיים נחמני זלה"ה

בבקשתו ותחינתו

בהקדמת ספריו 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

'למען אחי רעי ותלמידי ישאו את שמי על שפתם, ועל הטוב יזכר שמי בפייהם אחר מותי, כאשר בעשר לשונות של תפילה אני מחלה פניהם, ובעל הגמול ישלם במיטב חי אריכי ומזוני טפי לגומלי חסדים טובים.'

* * *

'כאשר אני מחלה פניהם בעשר לשונות של תפילה לברור המנה היפה אשר ייטב בעיניהם בחידושים הללו, ובפרט אחרי מותי כי לימודם יהיה לי להשיב נפש ולעידון רוח ולזכות נשמתי, וצדקה תהיה להם וצדקתם תעמוד להם לאכול בעוה"ז ולשבוע בעוה"ב, ובעל הגמול ישלם בזכות זה שכר טוב לגומלי חסד של אמת במותב תלתא, בני חיי ומזוני טבי.'

* * *

'ובעל הגמול ישלם בזכות זה שכר טוב לגומלי חסד של אמת במותב תלתא, בני חיי ומזוני טבי.' 'ועיניכם תראינה בניס בני בניס כשתילי זיתים סביב לשולחנכם, חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם.'

• מספרי רבנו שיצאו לאור על ידי 'האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון' •
לפרטים: ארץ ישראל 05271-66450 * 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657